SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ

Director: D. GUSTI

ANUL II, Nr. 5-6

MAI-IUNIE, 1937

C U P R I N S U L

S T U D I I :

C R O N I C I :

D I S C U Ţ I I :

D O C U M E N T E :

R E C E N Z I I :

Î N S E M N Ă R I :

COPERTA: Fete de Romani din Bulgaria, colonizaţi în satul Régina Maria (Arhiva de fotografii a Fundaţiei Regale „Principele Carol". Clişeu Dode).

DIN CUPRINSUL NUMĂRULUI VIITOR (Iulie-August): *Traian Herseni:* Despre înţelegere. *Anton Golopenţia:* Căianul Mic, un sat din Someş. *Gh. Focşa:* Moişenii, un sat din Ouaş. *Gh. Turda:* Săpânţa, un sat din Maramureş. *Florea Florescu:* Vidra, un sat de Moţi. *Dumitru Dogaru:* Năpădenii, un sat de mazili din Codru. *Ing. I. Measnicov:* Regina Maria, un sat de colonişi. *Oct. Neamţu:* Literatura politică naţionalistă. *Ştefania Cristescu:* Aportul atlasului limbii române la Sociologia României. *Constantin I. Floareş:* Amintiri cu privire la situaţia de dinainte de împroprietărire într'un sat de clăcaşi din Moldova. *Ecaterina Botez:* Viaţa lui Moş Ion Pelea din Fibiş.

SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ

DIRECTOR: D. GUSTI

ANUL II, NR. 5-6 MAI-IUNIE 1937

CONTRIBUŢIA ŞTIINŢELOR SOCIALE LA CONDUCEREA POLITICII EXTERNE

Cercetările concrete ale ştiinţelor sociale au rostul să documenteze hotărîrile celor ce conduc naţiunea. Ca atare, ele trebuesc întreprinse în perspectiva acţiunii de conducere a naţiunii. Trebue să poarte asupra problemelor ce li se pun conducătorilor naţiunii.

Sarcinile, de care trebue să se achite aceştia, sunt însă două. Conducătorii politici au să-i dea naţiunii, în fiece etapă a evoluţiei ei, organizarea cea mai bună cu putinţă şi s'o păstreze, odată ce au înfăptuit-o. Şi au să apere independenţa naţiunii, adică dreptul ei de a-şi da, nestânjenită de statele celorlalte naţiuni, această organizare. Au să conducă adecă, spre a folosi termenii familiari, *politica internă* şi *politica externă* a naţiunii.

Cercetările concrete ale ştiinţelor sociale trebuesc, dar, să năzuiască să înlesnească politica internă şi politica externă a naţiunii.

Cercetătorii, care studiază situaţia demografică, economică, socială, culturală a unor sate, a unor oraşe sau a tuturor satelor şi a tuturor oraşelor, a unor pături sociale sau a tuturor păturilor sociale ale naţiunii proprii, fac cu putiinţa o mai bună organizare internă a naţiunii. Monografiile şi anchetele, consacrate unor subunităţi ale naţiunii proprii sau întregii unităţi a naţiunii proprii reprezintă contribuţia cercetărilor concrete ale ştiinţelor sociale la conducerea politicii interne a naţiunii proprii.

Care este contribuţia cercetărilor concrete ale ştiinţelor sociale la conducerea politicii externe a naţiunii proprii? Aceasta e întrebarea a cărei răspuns am vrea să-l conturăm în analiza de faţă.

Naţiunea nu se confundă cu unitatea net conturată cuprinsă între graniţele Statului ei. Orice naţiune se prelungeşts dincolo de graniţele organizaţiei ei politice. Are uneori grupuri însemnate de *consângeni în Statele vecine*, dincolo de aceste graniţe. Şi are totdeauna mai mulţi sau mai puţini *cetăţeni aşezaţi, statornic sau pentru timp limitat, în „străinătate"*, care şi agonisesc acolo traiul.

Fiecare din aceste prelungiri sporeşte puterea şi posibilităţile de afirmare în lume ale unei naţiuni.

Grupurile de consângeni de peste graniţele Statului pot deveni meterezele acestor graniţe, dacă sunt aşezate lângă ele şi termenul de legătură cu naţiunea străină care le adăposteşte, în caz că sunt mai depărtate. Să ne amintim numai avantajul însemnat, pe care-l constituie pentru Germania, deoparte, regiunea populată cu Germani dela marginea de Miază-Noapte a Cehoslovaciei, de alta, faptul că are în fiecare Stat din Sud-Estul Europei insule de populaţie germană.

Cetăţenii care şi agonisesc traiul în străinătate, înmulţesc posibilităţile de trai ale naţiunii. câştigându-i spaţii suplimentare pe teritoriu străin. Italienii aşezaţi pretutindeni în lume, care-şi puteau trimete în patrie agoniselile, nestânjeniţi până de curând, măriseră cu mult teritoriul din care se hrănea şi-şi trăgea puterea naţiunea lor. Şi în caz că îşi părăsesc cetăţenia, emigranţii pot folosi naţiunii lor, dacă se grupează şi-i cultivă amintirea, servindu-i ca mijlocitor cu naţiunea căreia i s'au alipit. Românii deveniţi cetăţeni ai Statelor-Unite, au început să joace acest rol.

O informaţie cât se poate de amănunţită despre grupurile de consângeni de peste hotare, despre cetăţenii răspândiţi în străinătate şi despre consângenii care au primit cetăţenia unui alt Stat poate fi de mare utilitate pentru cei ce conduc naţiunea. Cu ajutorul ei, virtualităţile politice care zac în aceste prelungiri ale naţiunii peste hotarele Statului ei, pot fi actualizate şi puse în serviciul întăririi Statului.

Statul unei naţiuni, adică libertatea ei de a se conduce pe sine însăşi prin conducătorii, pe care şi-i dă, pe un anume teritoriu, nu este ceva dat prin firea lucrurilor. Recunoaşterea acestei libertăţi, care desăvârşeşte de abea existenţa naţiunii, trebue cucerită dela Statele unor naţiuni străine şi odată cucerită, impusă fără încetare împotriva încercărilor acestor state de a o suprima sau micşora. Existenţa politică a naţiunii atârnă deci fără încetare şi de un număr de State străine. Aceste State constituesc ceeace Profesorul Antipa numeşte *mediul politic al poporului.* [1])

Care sunt Statele străine care constituesc mediul politic al unei naţiuni?

E uşor de văzut, că în viaţa unei naţiuni pot interveni, întâi de toate, naţiunile a căror teritoriu se găseşte în prelungirea teritoriului ei propriu: *Statele vecine.* Dintre vecini se recrutează atât duşmanii cei mai înverşunaţi, cât şi aliaţii cei mai apropiaţi ai unei naţiuni. Căci continuitatea teritoriului invită pe atât la anexiuni, pe cât uşurează acţiunile comune. Destinul naţiunilor se împlineşte de cele mai deseori prin vecinii lor, în folosul sau în paguba acestora.

Naţiunile, care stăpânesc coasta vreunei mări, devin oarecum vecine, datorită uşurinţelor comunicaţiei, cu toate naţiunile aşezate pe coasta aceleiaşi mări, şi chiar, într'o oarecare măsură, potrivit frecvenţei comunicaţiilor cu ele, chiar şi cu Statele aşezate pe coasta altor mări şi a oceanelor.

In viaţa unei naţiuni mai intervin pe lângă vecini şi câteva naţiuni, care, datorită forţei lor, sunt oarecum omniprezente şi în situaţia de vecine ale tuturor naţiunilor, chiar şi a celor, cu care nu se hotărnicesc. Aceste naţiuni, care constituesc un fel de „aristocraţie în lumea statelor“ (Kjellén) sunt *Marile Puteri.* In timp de pace, diplomaţia lor e efectiv prezentă pretutindeni, iar, în timp de războiu, armata, flota şi aviaţia lor.

Prin vecini şi Marile Puteri, fiecare naţiune e în contact cu aproape întreg restul Statelor de pe glob. Căci fiecare vecin e în funcţiune de vecinii săi, iar aceştia de vecinii lor şi aşa până la ultimul cerc de state. Iar fiecare Mare Putere e în funcţiune, cum am spus, de toate Statele şi cu atât mai mult de toate celelalte Mari Puteri.

Este util pentru conducătorii unei naţiuni să fie informaţi asupra tuturor Statelor; e însă neapărat necesar să fie cât se poate de bine informaţi asupra vecinilor ei şi asupra Marilor Puteri.

Cu cât va fi mai bine informată asupra structurii lor şi a proceselor care prefac această structură, cu atât va putea evita mai bine stânjenirea acţiunii ei de organizare internă prin intervenţii externe.

Putem răspunde, dar, la întrebarea pusă mai sus. Cercetările concrete ale ştiinţelor sociale pot contribui la conducerea politicii externe a naţiunii proprii, informând asupra conaţionalilor de peste hotare şi asupra Statelor şi a Marilor Puteri, cu care e în raporturi statul naţiunii proprii.

---

[1]) **Problemele evoluţiei poporului român, Bucureşti, 1919, pag. 29, 159, 367 urm.**

Cei ce conduc politica externă a unei naţiuni sunt informaţi asupra conaţionalilor de peste graniţă şi asupra Statelor, care formează mediul politic al Statului ei, prin *rapoartele agenţilor diplomatici permanenţi*, pe care îi întreţin în aproape toate celelalte State şi de *presă*.

Cercetările concrete ale ştiinţelor sociale, consacrate aceloraş realităţi nu pot avea decât menirea de a întregi şi de a adânci informaţia obţinută, prin rapoartele diplomatice şi prin presă.

Rapoartele diplomatice şi presa urmăresc zi de zi viaţa şi prefacerile grupurilor de conaţionali de peste graniţă şi a naţiunilor străine. Ele nu pot răzbi decât arareori dincolo de prefacerile în curs, spre a desprinde trăsăturile constante şi a însuma prefacerile săvârşite. Indeplinirea acestei operaţii ar trebui luată asupra lor de oamenii de ştiinţă, care cercetează realitatea socială şi vor să contribue la o mai bună conducere a politicii externe a naţiunii din care fac parte.

Cercetările concrete ale ştiinţelor sociale pot realiza deci două lucruri, cu privire la problemele externe ale naţiunii. Pot *să descrie grupurile de conaţionali de peste graniţe şi statele străine ca unităţi sociale,* să le vădească adecă structura relativ permanentă. Şi pot să coreleze diferitele simptome ale prefacerilor dinlăuntrul grupurilor de conaţionali de peste graniţe şi a Statelor străine. *Să vădească procesele, care transforma aceste unităţi.*

Amândouă aceste operaţiuni sunt necesare.

Semnificaţia deplină a ştirilor despre prefacerile curente ale acestor grupuri şi State devine, vizibilă de abea când sunt raportate la un tablou al structurii lor relativ permanente şi când s'a evidenţiat legătura, ce le uneşte. Lipsiţi de un atare tablou, conducătorii politicii externe nu pot să reacţioneze în mod util la ele.

Metoda de folosit pentru a înfăptui aceste operaţii nu poate fi decât o adaptare la problemele externe a metodelor în genere ale cercetării unităţilor şi a proceselor sociale, evidenţiate de Profesorul Gusti. Spre a lămuri structura unui grup de conaţionali de peste graniţă ori a unui Stat străin, vom trebui să stabilim, aşa cum facem în cazul oricărei unităţi sociale, manifestările şi condiţionările ei. Vom trebui să stabilim adecă starea actuală a grupului de conaţionali de peste hotare sau a Statului respectiv: manifestările lui culturale şi economice, reglementarea lor juridică şi chipul cum e condus şi condiţiile cosmice, biologice, psihice şi istorice, cărora li se datoreşte această stare şi care pot transforma starea lui actuală.

In cazul acestor probleme externe, vom trebui să analizăm condiţionarea în plus a mediului politic, să studiem adecă, în cazul grupului de conaţionali de peste graniţă, naţiunea străină cu care convieţuieşte, iar, în cazul unui Stat străin, vecinii lui şi Marile Puteri care determină în mai mare măsură existenţa lui. Procesele, care transformă structura unui grup de conaţionali de peste graniţe sau a unui Stat străin, pot fi stabilite prin compararea structurii lor din două momente în deajuns de depărtate ale existenţei lor.

Indicaţii valoroase despre modul cum poate fi stabilit potenţialul politic dela un anume moment al unui Stat, oferă sistemul de „politică empirică" al fostului profesor de ştiinţe de Stat dela Uppsala, Kjellén [3]). Fiind rezultatele principiale ale unor excelente monografii politice asupra Suediei [1]) şi asupra Marilor Puteri [4]), aceste indicaţii sunt îndeajuns confirmate. Spre a stabili potenţialul politic dela un anume moment al unei naţiuni trebuesc corelate, constata Kjellén, însuşirile de ordin politic ale teritorilui, mişcarea populaţiei, starea ei economică şi starea socială şi autoritatea guvernului [5]).

---

2) Der Staat als Lebenform. Konturen zu einer empirischen Staatslehre 1916, traducere germană Leipzig 1917. Grundriss zu einen System der Politik 1920. traducere germană Leipzig 1920.

3) Schweden. Eine politische Monographie 1917, trad. germană: München, 1917.

4) Die Grossmächte, 1905 trad. germană: Leipzig, 191. Die Grossmächte und die Weltkrisis, 1919, traducere germană: Leipzig 1920.

5) Kjelén a numit fiecare din aceste momente cu un termen grec. Termenul geopolitică, atât de întrebuinţat în timpul din urmă îşi are origina în terminologia lui Kjellén, Pe când însă la el geopolitica însemna studiul însuşirilor de ordin politic ale teritoriului, la elevii săi germani. conduşi de generalul Haushoier, care l-au popularizat, el denumeşte studiul tuturor acestor elemente.

Să deducem acum directivele pentru cercetările concrete ale ştiinţelor sociale româneşti în vederea cărora au fost întreprinse aceste analize teoretice de caracter general.

Până acum cercetările concrete ale ştiinţelor sociale româneşti sunt concentrate asupra problemelor părţii din naţiunea română, care trăeşte în cadrul Statului român Cercetările monografice asupra satelor, iniţiate de Profesorul Gusti, cercetările asupra stării sanitare şi a mişcării populaţiei Statului Român, întreprinse de Institutul Central Statistic, cercetările asupra economiei de caracter capitalist dinăuntrul Statului românesc ale Institutului de Conjunctură şi ale Institutului economic românesc şi ale mai multor altor institute pun la dispoziţia conducătorilor politicii noastre interne indicaţii numeroase şi utile.

Cercetări asupra grupurilor de Români de peste graniţe şi asupra statelor şi a Marilor Puteri, care constituesc mediul politic al Statului Românesc, n'au fost întreprinse, în schimb, aproape de loc.

Lipsa unei preocupări constante şi susţinute de grupurile de Români de peste graniţă, de Românii aşezaţi pentru comerţ în ţările străine şi de Românii deveniţi cetăţeni străini, se datoreşte, de sigur, şi sărăciei fără seamăn a informaţiei noastre asupra acestor Români. Poate că şi politica externă a Statului nostru ar fi fost mai rodnică, dacă dispuneam de o cât de modestă cercetare şi literatură informativă asupra Statelor, cu care suntem în relaţii permanente. Nu vizăm atât ajutorul direct, pe care l-ar fi putut da rezultatele acestor cercetări celor ce conduc efectiv politica externă a României, când spunem aceasta. Ştim că intuiţia şi îndrăzneala conducătorului politic nu poate fi înlocuită cu totul, nici chiar prin aparatul de informaţie cel mai perspicace şi cel mai minuţios. Vizăm, mai mult, ajutorul indirect considerabil, de care le-ar fi putut fi conducătorilor politicii externe româneşti existenţa păturii interesate de situaţia Românilor de dincolo de graniţele ţării şi din lume şi de situaţia Statelor şi a Marilor Puteri, cu care suntem în relaţii, pe care ar fi format-o aceste cercetări printre intelectualii noştri. In loc de a sta indiferentă faţă de problemele externe ale naţiunii şi la îndemâna unor sugestii, adeseori puţin preocupate de dăinuirea Statului Românesc, îngreuindu-le acţiunea, opinia noastră publică putea s'o sprijine.

Sociologii, economiştii, statisticienii ar trebui să înceapă să consacre o parte din cercetările lor concrete şi studiului situaţiei Românilor de peste hotare şi de pretutindeni în lume şi studiului Statelor şi a Marilor Puteri, cu care e în raporturi permanente Statul român. Iar conducătorii Statului nostru ar trebui să stimuleze atari cercetări.

De datoria cercetătorilor ar fi să întreprindă şi cercetări asupra unuia din grupurile româneşti din ţările vecine sau din restul lumii ori asupra unuia din Statele vecine sau a uneia din Marile Puteri şi să ţină la curent asupra prefacerilor ulterioare.

De datoria instituţiilor care conduc activitatea ştiinţifică românească ar fi să facă cu putinţă o atare activitate. Ar trebui să creeze o bibliotecă şi o arhivă de documentare asupra Românilor din ţările vecine şi din restul lumii, poate un Institut cu o revistă şi cu o colecţie de monografii informative şi de studii. Şi, la fel, o bibliotecă de documentare asupra statelor vecine şi a Marilor Puteri, poate şi un Institut, cu o revistă şi o colecţie de monografii informative. Subvenţii acordate cu chibzuială ar trebui să facă cu putinţă călătoriile de studii şi cercetările la faţa locului.

In epoca aceasta, când posibilităţile Statului Românesc întregit încep să fie puse în valoare cu îndrăzneală, n'ar trebui să rămână nedată şi nefolosită contribuţia, pe care cercetările concrete ale ştiinţelor sociale româneşti ar putea-o da la mai buna conducere a politicii externe româneşti.

ANTON GOLOPENŢIA

ASPECTELE SPIRITUALITĂŢII SĂTEŞTI

I. *Valoarea civilizaţiei şi spiritualităţii săteşti. a)* Populaţia satelor este creatoarea, păstrătoarea şi purtătoarea civilizaţiei româneşti autohtone, transmisă şi îmbogăţită dealungul veacurilor — dincolo de alfabet şi cultura cărturărească — prin experienţa vie, neîntreruptă a vieţii de toate zilele şi repetarea periodică a obiceiurilor tradiţionale.

Pretutindeni vieaţa satelor se desfăşoară ca o străduinţă milenară care păstrează şi însumează câştigurile forţelor creatoare anonime, în întreaga complexitate a vieţii lor sociale, dela manifestările vieţii sufleteşti, religioare şi morale, adică dela sensibilitatea, emoţia, intuiţia şi concepţia filosofică-metafizică primară, până la normele de orânduire ale vieţii comune, dela port, obiceiuri şi deslegarea în forme rudimentare a tainelor din lumea înconjurătoare, până la utilizarea cunoştinţelor empirice elementare în născocirea uneltelor şi în tehnica muncii manuale. Pretutindeni vieaţa satelor se arată ca o conexiune fundamentală şi o intimă corelaţie între cele două planuri ale exisţenţei lor spirituale şi materiale.

Oricare dintre aceste aspecte diferite ale existenţei omeneşti dela sate ar fi cercetate, ele vor lăsa deopotrivă putinţa să se întrevadă convergenţa tuturora către trăsăturile unei structuri sociale specifice, care stă să fie definită. Acestea constitue temeiul pe care se va clădi cultura originală românească de mâine. Pentru noi cercetarea civilizaţiei şi spiritualităţii săteşti are o valoare deosebită şi consecinţe incalculabile. Acestea precedă cu multe veacuri afirmarea noastră culturală şi constituesc fondul permanent din care se pot hrăni creaţiuni originale, când eforturile năzuesc să adâncească cursul istoric al civilizaţiei autohtone, utilizând elementele esenţiale tradiţionale.

b) Sufletul satului este depozitarul elementelor pe care se întemeiază un întreg complex de manifestări spirituale cu aspecte încă nebănuite, a căror lămurire nu numai că înlesneşte şi întregeşte cunoaşterea şi conştiinţa de sine a poporului român, dar constitue, prin situaţia sa geografică şi momentul istoric actual, unul dintre cele mai interesante obiecte de cercetare pentru problemele psiho-sociologiei moderne, a căror deslegare va constitui un important aport la ştiinţele spirituale care urmăresc vieaţa omului în genere. De aceea înţelegerea vieţii satului ca un tot complex de manifestări spirituale şi materiale totodată, nu este cu putinţă decât celui care face eforturi simultane pentru cercetarea acestor diferite planuri de existenţă în strânsa lor corespondenţă şi reciproca lor determinare. Acest postulat a constituit unul dintre principiile îndrumătoare în cercetările pentru „monografiile sociologice săteşti", conduse şi organizate de d-l prof. D. Gusti.

c) Civilizaţia materială chiar, isvorîtă din aspra necesitate a muncii şi întemeiată pe instincte tehnice elementare şi originare, este mai aproape de natură şi anterioară elaborărilor elementelor care ar constitui o cultură pur spirituală. În structura sa găsim adânc impregnate calităţiie specifice şi variabile ale pământului şi peisajului românesc de pretutindeni. Ea defineşte pe deplin caracterul etnic al poporului nostru, fiind expresiunea tuturor aspectelor după care se desfăşoară vieaţa omului într'un anumit mediu, ilustrând tehnica născocită de el în lupta cu natura, inventivitatea, îndemânarea şi gustul artistic care frământă năzuinţa omului dela sat în făurirea elementelor necesare vieţii sale. Civilizaţia materială ilustrează specificitatea şi marea diversitate a vieţii regionale, lăsând totodată să se întrevadă caracteristicile generale ale vieţii săteşti de pretutindeni.

d) Manifestările spirituale şi materiale care se interpătrund continuu în viaţa satului, nu pot fi înţelese decât pornind dela unitatea lor originară indestructibilă. Această legătură nu poate fi surprinsă decât prin cercetarea obiectivă şi gândirea speculativă sistematică.

Spiritul teoretic şi cel practic sunt două forme de manifestare ale conştiinţei omeneşti care, după căi şi scopuri diferite, încearcă să realizeze lumea valorilor spirituale sau a obiectelor materiale necesare vieţii umane. Ambele sunt dar modalităţi de afirmare ale raţiunii şi voinţei umane, făcând legătura între lumea subiectivă şi cea obiectivă.

Spiritul practic pleacă dela scopuri şi interese imediate, dela determinările necesităţilor materiale ale vieţii zilnice, exercitându-şi acţiunea asupra conţinutului limitat şi rezistent al materiei exterioare; *spiritul teoretic* prin sensibilitate, imaginaţie şi raţiune, utilizând închipuirile sau datele experienţei şi intuiţiei concrete, încearcă să pătrundă conţinutul întreg al lumii, să explice înlănţuirea tuturor fenomenelor din lumea interioară şi cea exterioară.

e) Aceste consideraţiuni încercuiesc şi definesc limitele obiectului nostru de cercetare la structura şi manifestările spiritului, la aspectele pe care el le ia în conştiinţa colectivă şi cea individuală. Deci un studiu al conştiinţei săteşti, sub aspectele sale colective şi subiective în continuă şi reciprocă determinare, urmărind aspectul social al conştiinţei individuale şi structura spiritualităţii sociale, adică elementele spiritualităţii generale în actualizarea lor concretă ca idei, sentimente şi fapte — sub aspectul cognitiv, afectiv şi volitiv, în interacţiunea lor reciprocă — stabilind dependinţa psihică a individului faţă de societate şi procesele sociale determinate de influenţa frământărilor spirituale individuale. Elementele generale sunt reliefate prin cercetarea conştiinţelor şi comportamentelor individuale, particulare şi concrete.

Un atare studiu de psihico-sociologie va utiliza experienţa, intuiţia şi analiza faptelor concrete – completată apoi cu cercetarea istorică şi cea comparativă — pentru lămurirea ideilor generale asupra conştiinţei umane şi a transformărilor pe care ea le încearcă. Cercetarea noastră porneşte dar dintr'o dublă intenţie şi are, sperăm, o dublă valoare:

1. *Practică* prin sublinierea elementelor esenţiale din spiritualitatea noastră tradiţională;

2. *Teoretică* prin lămurirea noţiunilor ştiinţifice cu valabilitate generală pentru viaţa spirituală a omului în genere.

II. *Cugetarea în viaţa satului.* a) În ceeace priveşte vieaţa spirituală, găsim în mentalitatea satului, înţeleasă şi formulată, cea mai esenţială năzuinţă a existenţei omeneşti, ca fiinţă cugetătoare: *cunoaşterea.* Existenţa omenească, susţinută de atributul esenţial pe care i-l dă funcţiunea cunoaşterii, este supremul nostru bine. Fără această funcţiune, existenţa omului şi a lumii însăşi, n'ar avea sens: „Asta nu ştiu să găsim pe cineva să-i pară rău că s'a născut. *N'am fost, n'am ştiut! N'am avut nici suflare!... Până nu m'am născut, eu n'am avut nici simţire... M'am născut, văd ce-i lumea şi mân mai departe... Alte foloase nu poţi să ai decât vezi şi tu cum le-o rânduit. Până când nu m'am născut eu n'am ştiut că ce-i asta lume, dumnezeire, lege...* Tot zicem că-i mai bine că este viaţă, că avem sâmţ, că cunoaştem şi trăim încă, şi o vedem. Dacă nu ne-am hi născut, n'ar hi lume. *Atuncea n'ar hi nici bine, nice rău!... N'ar avea cine să-l cunoască.*" [1])

Cu alte cuvinte, existenţa, simţirea şi trăirea omenească în lume, condiţionează ştiinţa despre dumnezeire, orânduirea generală a universului şi întocmirea legilor vieţii omeneşti, iar neexistenţa omului implică, prin suprimarea experienţei şi funcţiunii sale de cunoaştere, nonexistenţa binelui şi răului. Deoparte sublinierea rolului esenţial pe care frământările epistemologice îl au pentru ontologie, de altă parte proectarea originei binelui şi răului — problema principală a eticei filosofice — în funcţiunea de cunoaştere omenească.

„Ne-am născut, şi-am văzut lumina şi am ajuns la cunoaşterea binelui şi răului

---

[1]) Dumitru Scurtu. 4 cl. primare, Drăguş-Făgăraş.

cu priceperea judecăţii noastre... La om cunoaşterea vine dela cap şi dela greutăţile cari le-o suferit".[2])

Cunoaşterea isvorăşte dar din experienţă şi progresează prin pătrunderea judecăţii raţionale... Genialul Kant, pentru care: „Toată cunoaşterea noastră porneşte dela simţuri, înaintează de aci spre intelect şi sfârşeşte la raţiune, deasupra căreia nimic mai înalt nu se găseşte în noi pentru a prelucra materia intuiţiei şi a o duce sub cea mai înaltă unitate a gândirii...[3]), ar trebui să recunoască aci elementele rudimentare ale abstracţiunilor sale filosofice... Căci pentru el cunoaşterea are două isvoare distincte: *sensibilitatea* şi *intelectul,* cunoaşterea noastră despre existenţa lucrurilor, mergând doar până acolo unde poate să ajungă percepţia şi anexele ei după legi empirice. [4])

Pentru Kant „sensibilitatea, pusă la baza intelectualului ca obiect la care aceasta îşi aplică funcţiunea, e izvorul de cunoaşteri reale"[5]). Prin aceasta omul realizează „Progresarea dela cunoaşterea de sine (a sufletului) la cunoaşterea lumii şi cu ajutorul acesteia la fiinţa supremă"[6]), în preocupările metafizicei care „are de scop propriu cercetării sale numai trei idei: Dumnezeu, libertate şi nemurire..., înaintând dela ceeace experienţa ne pune nemijlocit la îndemână, adică dela *psihologie,* la *cosmologie* şi de aci la cunoaşterea lui *Dumnezeu*"[7]).

b) Am pus faţă în faţă aceste două exemple de cugetare, pentru a indica până la ce grad urcă putinţa de gândire în vieaţa satului. Aceasta îmbrăţişează nenumărate alte probleme, soluţiile sale putând constitui elementele unui sistem de gândire filozofică originală. Exemplele fac dovada unei profunde pătrunderi şi concentrări de intuiţii metafizice, demne de textele marilor gânditori.

Există desigur diferenţieri regionale şi individuale de mentalitate ale căror cauze şi aspecte nu e locul să le discutăm aici, de cari satul însuşi este totuşi conştient: „Credinţa vine din vechime şi s'a răspândit dintr'unu'ntaltul. Că eu aşi zice cum că buruiana cutare e bună pentru boala cutare. Şi altul, din altă comună, zice că pentru boala aia e bună altă buruiană. Aşa şi credinţele . . . Oamenii o fost risipiţi în mai multe părţi şi o avut obiceiuri diferite, şi aşa ei s'o înmulţit. *Oamenii şi după teritoriu, după pământ, s'o deosebit unii de alţii!*"[8]). Prin urmare o încercare de gândire sociologică în care se enunţă originea şi diferenţierea obiceiurilor şi credinţelor ca şi acţiunea indiscutabilă a „cadrului cosmologic" în această diferenţiere.

c) Realitatea empirică însăşi nu reţine în acelaş mod conştiinţele individuale şi nu dă, în acestea, imagini absolut identice. „Dv. sunteţi o sută de elevi cari aţi învăţat tot la acela profesor. Dacă se va mâna zece învăţători de ici până la pădure să scrie fiecare separat tot ce vede şi apoi să le ia caieturile alea şi nu samănă unu'cu altul. Că tot aia s'o văzut, da, unu o scris într'un fel, altu'în altu fel. Eu văd şi eu că aici îi un cucuruz, dincolo o holdă, da eu scriu una, altu alta"[9]). Realitatea unică, percepută în intuiţia directă de diferite conştiinţe, produce imagini diferite din cauza elementelor eterogene interioare şi a deosebirilor în dispoziţiile acestor conştiinţe, funcţiunea cunoaşterii nefiind încă posibilă fără eterogeneitatea originară a tuturor obiectelor din lumea externă. Numai deosebirile fac cu putinţă promovarea procesului de cunoaştere: „Două miliarde de oameni, îs două miliarde de *deosebiri. Acolo o lucrat Al de Sus, ca să ştim care-i Pătru şi care-i Gheorghe şi care-i Ion . . . Nu te-ai cunoaşte unu' cu ălalalt, nu ţi-ai cunoaşte nevasta . . ."* [10]).

d) Indicând nivelul cugetării la care sătenii pot ajunge, exemplele au voit să demonstreze totodată intima legătură care există între natura omenească îngenere şi funcţiunea generală a gândirii. Sub toate aspectele vieţii spirituale, în sentiment, în intuiţie, în reprezentare, *gândul este termenul ultim,* în om existând deci o singură raţiune care se manifestă ca sentiment, voinţă şi gândire — diferitele funcţiuni sufleteşti se topesc într'un tot indestructibil. Unitatea gândirii şi simţirii în genere, constituie fundamentul

[2]) Dumitru Sofonea (Traşu Gritinii), analfabet, Drăguş-Făgăraş. [3]) „Critica raţiunii pure", trad. Traian Brăileanu, pag. 280. [4]) Op. cit. pag. 228. [5]) Kant op. cit. notă la pag. 278. [6]) Kant op. cit. pag. 305. [7]) Kant op. cit. pag. 305. [8]) Iosif Stoia, Drăguş-Făgăraş. [9]) Iosif Stoia, Drăguş-Făgăraş. [10]) Dumitru Scurtu, Drăguş-Făgăraş.

tuturor faptelor omeneşti. Gândirea nu poate fi exclusă deci din viaţa socială, sub oricare dintre aspectele sale: morală, religie, drept, viaţă practică etc., ci este, dimpotrivă, ultimul temeiu al acestora. Trecerea lor dela sentiment la gândire, nu este o sărăcire în conţinut şi valoare, ci o îmbogăţire în adevăr. Căci nu individualitatea particulară a sentimentului ca atare, ci numai în universalul inteligenţei, inima şi voinţa pot găsi adevărul sau raţionalitatea adevărată. (Hegel: Fenomenologia spiritului). În sat gândirea se manifestă ca o funcţiune spontană, imediată, uneori chiar instinctivă şi obscură.

Săteanul se întreabă şi cugetă asupra tuturor fenomenelor naturii, asupra bolilor, asupra cauzelor tuturor evenimentelor care îl impresionează, concentrându-şi cu precădere atenţia asupra excepţiilor în cursul regulat al fenomenelor naturale. El se întreabă asupra rostului şi sensului existenţei sale şi a lumii în genere.

Gândirea sa însă, nefiind alimentată cu cercetări îndelungate şi sistematice, rămâne de obiceiu închisă în limitele eforturilor spontane, îmbogăţite prin acumulări de elemente tradiţionale.

Structuri diferite de mentalitate. În cercetarea vieţii spirituale săteşti însă, nu este atât vorba să se urmărească efortul de cugetare menit să răspundă nevoilor de cunoaştere şi înţelegere — active şi acestea în vieaţa satului — care să ducă la o reprezentare generală şi originală a lumii, cât mai ales să stabilească sistemul de practici, obiceiuri, credinţe, născociri tehnice etc., necesare vieţii, adică regulele de vieaţă, concepţiile şi acţiunile, gândurile şi faptele zilnice întemeiate pe experienţa şi înţelepciunea generaţiilor anterioare. Sub acest raport coexistă în mentalitatea statului elemente care se pot grupa, într'o prezentare schematică sumară, în trei sisteme dinstincte: concepţia magică, concepţia teologică şi concepţia pozitivistă.

III. *Concepţia magică.* a) *Lumea spiritelor*, a fiinţelor mitice şi a forţelor supranaturale care stăpânesc fenomenele lumii înconjurătoare şi hotărăsc de soarta şi vieaţa omului. Ele apar ca realităţi indiscutabile, verificate continuu prin experienţa mistică directă, în care nu se face distincţie netă între real şi ireal, posibil sau imposibil, în care sfera vizibilului şi naturalului se întretaie cu cea a suprasensibilului spiritual şi magic. Căci suprasensibilul se amestecă neîncetat în cursul regulat al fenomenelor naturale, având putinţa să îmbrace cele mai diferite forme: „Ala face din el, *sie ce se poate fa'. În tăt felu', se poate fa': cal om...* Duhurile sânt multe feluri, că duh necurat este vântu'rău, care poate să rumpă orişice în lume"[11]. „Păi are aşa putere, când cu gându' acela omoară... are orice vântos!"[12].

Sub această ameninţare, spaima cucereşte pe om şi anihilează acţiunile sale. „Nu sâ uită înapoi, câ i sâ pare câ vin asupra lui năluçiri şi atâta-i a lui, gata-i mort!"[13]. „El nu vorbeşte nimic. Poate că-l omoară dacă vorbeşte!"[14]. „Îi ia graiu'!"[15]. Spaima, până la groază, stăpâneşte sufletul omului: „Apoi niciodată n'am văzut spaimă ca aceea"[16]. „Am fugit care încotro şi am făcut foc!"[17], focul constituind una dintre barierile protectoare pe care omul le-a utilizat în apărarea sa de duhurile necurate.

b) O primă caracteristică a acestei mentalităţi este predominarea imaginaţiei şi a *elementelor emoţionale* care constituiesc o permanentă stare afectivă de teamă apăsătoare.

În mentalitatea magică ideile de legi naturale şi forme specifice nu sunt utilizate drept cadre pentru situarea unor fapte în înlănţuirea raţională a celor preexistente şi următoare. Atâta vreme cât fenomenele îşi urmează cursul lor natural — spiritele sunt orientate de preferinţă spre forţele misterioase de care depind fericirea şi nefericirea lor, întrucât cauzele adevărate ale evenimentelor stau dincolo de fenomenele naturale aparente. *Cauzalitatea naturală este, am putea spune, întotdeauna dedublată de cauzalitatea mistică şi magică.* Aceasta stă pe primul plan.

---

11) Ban Măricuţă, Moişeni-Satu-Mare. 12) Mic Nicoară, Moişeni - Satu-Mare. 13) Anica Popa, 22 ani, Cornova-Orhei. 14) Mic Nicoară, Moişeni - Satu-Mare. 15) Ban Grigor, Moişeni - Satu-Mare. 16) Mic Nicoară, Moişeni - Satu-Mare. 17) Ban Grigor, Moişeni - Satu-Mare.

Gestul magic imprimă obiectelor sau fiinţelor anumite însuşire sau funcţiuni supranaturale, fac din ele unelte pentru spiritele cu care le pun în legătură, prin participarea la forţele mistice.

c) Contactul permanent cu puterile spirituale, bune şi rele, a creat un întreg sistem de acţiuni magice, în care conformarea la tradiţiile protectoare lăsate moştenire de generaţiile anterioare, este o necesitate vitală: cu ajutorul aceloraşi acţiuni, strămoşii au ştiut trăi şi transmite vieaţa peste toate primejdiile în permanenţă ameninţătoare. Tehnica gestiurilor şi acţiunilor magice rămâne de cele mai multe ori un secrect nepătruns, întrucât desvăluirea lui ar aduce anularea efectului urmărit. Ea este cu toate acestea trecută urmaşilor iniţiaţi în clipele premergătoare decesului, pentru a putea fi pusă în serviciul generaţiilor următoare. *„Când o fost beteagă pe patul de moarte, m'o strâgat şi mi-li-o spus mie, C'o zâs că şi ei i li-o spus altcineva...... şi vorbele estea's bune de leac......"* [18]). Din tot acest sistem de acţiuni magice, se degajă năzuinţa omului de a-şi afirma puterea asupra obiectelor neînsufleţite, şi fiinţelor vieţuitoare, folosind în acest scop, însuşirile entităţilor spirituale care stăpânesc întregul univers. Cu ajutorul agenţilor supranaturali, omul năzueşte să exercite o putere nelimitată asupra fenomenelor din lumea înconjurătoare, ca şi asupra relaţiilor sale cu semenii, nu prin cunoaşterea legilor naturale ale acestora, ci prin utilizarea însuşirilor acestor forţe misterioase. Nu există faptă sau nevoie omenească, fenomen spiritual, relaţie socială sau eveniment natural, căruia să nu-i corespundă un gest, un rit, o ceremonie, menite să-l influenţeze într'un sens sau altul, prin declanşarea acţiunilor magice. Ele asigură prosperitatea în gospodărie şi norocul la vite de ex: „Eu dela vită am văs't odată o boreasă c'a luat păr. S'o dus la ghită la nas ş'o scărchinat-o şi păru' l'am văst' în mână la ea"... *Şi ţ'o dă atunci şi n'ai noroc de ea! Ori îţi moare de guşter, ori nu-ţi fată!* Am văs't, o duceau în târgu Ghiştii! D'apoi, lele, zic: „Ce faci cu păru' ala? [19]). Prin urmare boala şi moartea, ca şi fenomenul natural al înmulţirii, sunt anulate sau declanşate prin acţiunea magică a celor câteva fire de păr păstrate din blana animalului. Relaţiile dintre oameni în genere, şi între soţi în deosebi, sunt guvernate de aceleaşi forţe: „Am sâ-i pun o ulçică'n vatrâ, c'apoi ţi l-oi façì di nu s'o mai duçì di lângâ casâ" ... „Aieste trii beţi di corn, să-l aducâ:

Pi 'n sat fărâ ruşinì,
Pi 'n pădurì fără sânì [20]).

Acţiunile magice anulează astfel conştiinţa şi voinţa umană, făcând din om o unealtă la dispoziţia scopurilor celor cari le declanşează. „El nu cu voia lui face lucrurile este". „Cu voia ce bântue în el" [21]), întrucât duhurile pot uneori pune stăpânire pe om, făcându-şi locaş din finţa lui. ...„şi chiar aşa este, nu palavre. O fost o femee... pare-mi-se c'o stricat casa la altă femee... Aceasta o umblat pela fermecători, o umblat pe la ghicitori, pe unde o auzit ea o umblat, *şi i-o făcut de-ave'întrânsa duh necurat.* Se bătea ea, se făcea neagră ca mura... S'o chemat şapte preoţi de i-o făcut slujbă şi habar n'o avut de slujbă. L'o ruşinat preoţii: „Nu ţi-i ruşine, şezi în casa creştinilor!" şi vorbe'dintrânsa duhu' ăla necurat; *„Aici îi casa mea!* Eşiţi afară c'aici îi casa mea! Ce credeţi voi că cu cărţile voastre-mi puteţi voi strica casa mea!?" „Şi n'o avut ce să-i facă nici preoţii... Ş'apoi iar i'o dat pălmi peste gură, o vin't cu tremur şi vorbea din ea: „De când te-am căutat!... *M'am transformat în muscă* şi toate gările am umblat şi am vin't pe la voi, ş'am intrat pe ici pi giam!" *Ş'o vin't iar preoţii, şi i-o făcut slujbe şi n'o avut ce-i face. Ş'o trăit cu el"* [22]).

d) Aceste entităţi spirituale anulează diferenţele esenţiale de natură între diferitele fiinţe, sau fenomene naturale: om, animal, insectă, vânt etc., făcând cu putinţă metamorfoza lor continuă în sensuri diferite. Haina materială a corpului omenesc sau animal

[18]) Sofia Ion Stoia, Sofia Nischii, Drăguş - Fărgăraş. [19]) Asinefta Damian, Drăguş - Făgăraş. [20]) Olga Martineac, Cornova-Orhei. [21]) P. Damian, Drăguş-Făgăraş. [22]) P. Damian, Drăguş-Făgăraş.

sub care s'a adăpostit provizoriu, sau pentru mai îndelungată vreme, spiritul o poate transforma radical, nu părăsind-o, ci schimbându-i complet înfăţişarea, — ea este doar un instrument, o unealtă care trebue să ia aspectele cerute de împrejurări.

Sufletul şi corpul omului devin, în aceste împrejurări, câmpul de luptă între principiul binelui şi răului, invocarea sprijinu'ui forţelor divine, neputându-l întotdeauna mântui. Divinitatea însăşi este stânjenită şi mărginită în atotputernicia sa de existenţa duhurilor necurate.

IV. *Concepţia teologică. a) Sfera creaţiunii divine*, în care sistemul solidar de credinţe şi practici referitoare la lucrurile sacre, unind satul în comunitatea morală a bisericii, postulează existenţa netăgăduită a unui Dumnezeu unic, atotputernic, atotştiutor şi atotcreator: „Şi vântu' şi ploile şi frigu', dela El sunt" [23]).

b) Dovezi indiscutabile despre existenţa lui Dumnezeu găseşte omul în chiar existenţa universului şi fenomenele cosmice, ca şi în propria sa existenţă: „Uite vremurile, munţii... apa iese din pchiatră şi ea-i seacă! şi iese, curge întins din pchiatră apă! şi dacă o iei în mână s'o spargi, iese scânteie... Numai acela care nu se teme"... [24]).

...„Cum di s'o făcut ceru' şi pământu'? Cum di ne-am trezit noi? Din bobote aşa, ca din buruiene? Pentru câ çini o făcut răstrăbuneii noştrii? *Trebuie să-i hi făcut un om pi dânşii!* Açeala mai mari trebui sâ hii pi dânşii!" [25]).

Funcţiunea creatoare a divinităţii este în multe privinţe asemănătoare — ca necesitate, justificare şi proces — cu faptele de ispravă pe care omul însuşi le săvârşeşte:

„Eu îmi explic aşa, că Dumnezeu o făcut lumea... Ca orişicare, care s'o apucat să facă un lucru, ca orişicare un maistor, un airoplan, o făcut: „Să vedem pot să fac ceva?" Apoi o zîs: „Par'că şade rău numai la una, ia să mai vedem şi să mai fac şi altele!" [26]).

După tendinţa elementară şi fundamentală a naturii omeneşti de a considera toate fiinţele — până chiar şi divinitatea — ca ducând o vieaţă în multe privinţe analoagă cu cea pe care o ducem noi, natura intimă a fenomenelor şi modul lor esenţial de producţie, sunt asimilate cu actele produse de voinţa şi fapta umană.

Ieşind din existenţa sa solitară originară, Dumnezeu s'a angajat aşa dar în procesul creator al *universului* pentru a-şi pune la încercare propriile sale puteri creatoare, întregindu-şi însă această operă prin crearea *omului* sortit să-L slăvească în eternitate, menirea lui fiind doar „să dea laudă veşnică lui Dumnezeu: „că Ţie Ţi se'nchină pomii, arborii şi toate făpturile Tale!" [27])

Limitele creaţiunii divine sunt totuşi nemărginite şi omul nu poate nici măcar îndrăzni să le întrezărească: „Da, aiasta ca sâ sâ intereseze omu' cât îi adâncu' pământului sau cerului, nu sâ poatì. Că mărirea lui Dumnezău n'o poţi ajungi nici cu cugetu'! Çini façi sâ zâçim un pui di găină, cu chiçioruşe, cu clonţuşor? Poţi sâ-i dai tâtâ împărăţîie, zăçi sâ-i dai şi tot n'o façi!" [28]). Dumnezeu singur reţine putinţa integrală a creaţiei şi nimicirii operilor Sale:

— *„Cine zâdeşte şi magniluieşte şi şi sfârşeşte!"*

— „Doamne fereşte!" [29])

Dumnezeu este dar spiritul absolut, care-şi depăşeşte propria Lui existenţă, intrând cu necesitate în procesul creator din care rezultă contrarul său: natura şi viaţa. Acestea rămân în eternă dependenţă totală faţă de Creator. Diavolul însuşi — principiul rău prin excelenţă — este opera originară a lui Dumnezeu, păstrat ca o existenţă necesară, învăluită şi conservată în propria Sa unitate nemărginită.

c) Interiorizarea profundă a concepţiei religioase, cucerind cu desăvârşire conştiinţele, domină cu exclusivitate totală gândurile, sentimentele şi faptele oamenilor. Profunzimea emoţionantă a trăirii simţămintelor şi ideilor religioase, este amplificată în unele cazuri

---

[23]) Vlasie Rogozea, Drăguş-Făgăraş. [24]) Dumitru Sofonea, Drăguş-Făgăraş. [25]) Ilie Rusu, Cornova-Orhei. [26]) Grigorie Loghie, Runcu-Gorj (vezi Gh. Focşa, Contribuţie la cercetarea mentalităţii satului — Arhiva pt. St. şi Ref. Soc an X, Nr. 1—4 an 1932, pag. 161. [27]) Dumitru Sofonea, Drăguş-Făgăraş. [28]) Nastea Cheurăscu, 54 ani, Cornova-Orhei. [29]) Dumitru Sofonea, Drăguş-Făgăraş.

excepţionale, de tare organice şi turburări nervoase, cari, tocmai prin excepţionalitatea lor, indică nivelul ultim al sensibilităţii religioase. Aşa sunt repetatele contacte directe şi convorbiri, pe cari omul le întreţine cu divinitatea, în viziuni a căror realitate trăită nu poate fi tăgăduită.

„În 1930 febreoare 18, marţi în noaptea Dimnta.
Arătarea tatălui cerescu şi a donulu Isus Christosu mie Nicodin Codrea.
Dumnezeu era în bracătu cu lumina strălucită şi Isus Christos în haine albe.
ma suitu Dumezeu în ceru si lam văzut şamu trecut pe dinntea Isus Christos cu în şearpe după elu şi eu Nicodin mrgeam după Isus fiul lui Dumnezeu tatalu celu cerescu meadatu un frîu şi lam pusu la şarpe în capu şi au laţitu frîu in mai multe părţi de şarpe şi până să număru în câte leau făcut Dumeze domnul Isis Christos lau loatu şi lau aruncatu josu din ceru prin întunerecu adevăru vă spun Nicodin.
Dlumnezeu prin Domnul Isusu Christosu neau lăsatu în văţăturile cele mai sfinte şi mai adevărate prin sfinţi ucenici ai domnului Isus Christu au fostru cuvîntul lu Dumezeu celu adevărat împlinit Domnul Isus Christos au zisu că cerul şi pământu va trece dară cuvintel lui Isus Christosu nu va trece toate să va împrini precu zisu Domnul Isus Chirstu.
ugendumă bunul Dumeze în america de Nord pentru că eramu foarte năcăjitu pentru că era bătaie pe pământu în vedene arătindumise Isus Christosu şi în tinzându Domnul Isus mina lui cea dreaptă şi sfântă spre capul meu Nicodin meau zisu pace ţie şi mau ridicatu în aieru în naitea lui D. Isus ca de în metru şi jumătate şi era îmbrăcăminte lui au un husaru cu sabie la bru lui în cîns şi faţa strălucea ca soarele şi miazis mie multui o mie de zile şi veţi vedea iară lacasurile voastre şi aşa au fostu pre cum miazisu în o mie de zile au făcutu pace. Domnul Isus Dumeze cu domnul Isus a făcut pace."

Textul reprezintă un exemplu dintre multele note de acest fel găsite printre paginile cărţilor religioase din casa săteanului Nicodim Codrea din Drăguş (vezi reproducerea). Cercetarea a descoperit multe alte cazuri în care spiritul religios are aceeaş halucinantă adâncime.

Când perturbări de ordin patologic poartă direct asupra organelor intelectuale, destinate — în stare normală — să menţină echilibrul diferitelor funcţiuni sufleteşti, lăsând prea liberă afirmarea înclinărilor, ideilor sau sentimentelor mai pronunţate, prin suprimarea mecanismului inhibitor şi regulator al conştiinţei lucide, analiza unor asemenea cazuri poate fi dintre cele mai rodnice pentru lămurirea fenomenelor intelectuale şi morale.

Stările patologice fiind o simplă prelungire, deviere şi perturbare „a fenomenelor stării normale, exagerate sau atenuate dincolo de limitele lor ordinare de variaţie" [30]).

Analiza stărilor de demenţă (cazul Nicodim Codrea), care amplifică şi exaltează anumite elemente din conştiinţa individuală, trebue să confirme şi să desvălue funcţiunile fundamentale şi aspectele reale ale conştiinţei şi mentalităţii subiectului observat. Elementele pe cari s'a oprit cu exclusivitate şi exaltare, conştiinţa lui N. Codrea, sunt idei şi sentimente religioase.

Este vorba de o stare de învăluire a spiritului printr'o absorbire în el însuşi, şi fixarea sa într'o reprezentare subiectivă particulară, luată drept realitate obiectivă.

Reprezentarea aceasta — în care conştiinţa rămâne închisă într'o determinare particulară care a cucerit un loc preponderent în conştiinţa individuală — poate fi considerată ca o abstracţiune goală şi fără sens, dar elementele din care răsare sunt cele pe care conştiinţa subiectivă le-a primit deja în conţinutul său din spiritualitatea socială tradiţională şi chiar ca cele mai proeminente.

În jurul acestei reprezentări particulare, trăesc încă reprezentări ale conştiinţei raţionale obiective, unele izvorâte din experienţa reală, concretă, dar ele rămân subordonate şi contopite într'o aceeaşi conştiinţă, în care reprezentarea subiectivă rămâne proeminentă.

Pasiunea care o susţine şi încrederea pe care o inspiră această imaginară experienţă, întăreşte încă limitarea la starea particulară, care absoarbe întreaga subiectivitate individuală.

Putem dar utiliza în chip raţional analiza ştiinţifică a unui caz particular excepţional, pentru lămurirea unora dintre aspectele pe care trăirea religioasă le poate lua în

---

[30]) Vezi: A. Comte, „Cours de Philosophie Phositive" III-e éd. Paris-Ballière, 1369, Tome III-e pag. 578.

conştiinţa individuală. Observaţiile pot fi concludente pentru întreaga mentalitate a satului, deoarece aceeaş exagerată şi halucinantă adâncire mistică-religioasă am regăsit-o în conştiinţa altor săteni, la cari nu s'au observat niciun fel de manifestări anormale care să indice perturbări organice şi spirituale.

d) Adorând divinitatea, omul practică sistemul moralei creştine în care Dumnezeu este legislator, păzitor şi răsplătitor. „Pentrucă diavolul o năzuit la fericirea omului şi o vrut să-l facă să piardă acea fericire“ [31]), el se află înzestrat cu doi îngeri care stau pe umerii săi: „aiştia doi îngeri sânt daţi de Dumnezeu, çeal dela naştere şi çeal dela botez. Dila naştere se numără çeal stâng pentrucă păr la botez şezi cu lumină, ti temi să nu ti dee çeal stâng dia curu'n cap“...

„Fiecare om are doi îngeri. Pe umărul stâng şede îngerul çeal rău, şi pi dreptu çeal drept. Dacă façi bini da el sâ bucură şi bate din palme, da çeal rău plângi, să vaicără că nu poate amăgi să meargă după dânsu'. Dar dacă-i façi dreptate stângului, ocărăşti rău, sudui, apoi el sâ bucură şi sâ mâhneşte çeal drept“ [32]).

Cei doi îngeri trec apoi sub forma a două principii interioare antagoniste şi omul are „doi judeţi în creeru' lui: unu'l învaţă să facă bine, şi altu' rău. Care îmbirue!“ [33]).

Omul bun şi omul rău sunt deopotrivă creaţiunile lui Dumnezeu. Greşala, păcatul şi răutatea omenească chiar, sunt într'un oarecare fel necesare pentru progresiunea morală şi satisfacerea scopului divin: rugăciunea şi pocăinţa. „Dumnezeu o vrut să aibă şi partea rea şi parte bună şi oameni buni şi oameni răi. Că omu' când o greşit şi se roagă, atuncea i-i drag lui Dumnezeu. Că omu' până nu greşeşte şi se roagă lui Dumnezeu, apoi n'are sâmţ. Să zic de pildă ăla care nu păcătuieşte ăla nu se roagă lui Dumnezeu. Zice: „Că de ce să mă rog eu, că doar n'am făcut!“ Atuncea dacă nu se roagă, atuncea Dumnezeu nu poate să-l mai întoarcă... Apoi ăla Dracu are putere asupra lui“. [34])

„Apoi dacă n'ai greşi, degeaba te rogi! Dar m'am gândit şi eu în prostia mea, că dacă n'ai face nicio greşală, n'ai avea de ce te ruga. Aşa că... *te mai arunci şi dincolo,* ca pe urmă să mai ai de ce te ruga“. [35])

Siguranţa integrităţii morale şi a lipsei de păcate, a virtuţii imaculate, suprimând mobilul frământărilor de conştiinţă şi al umilinţei, ar da loc libertăţii nestânjenite şi independenţei neînfrânate. Această atotputernicie omenească în perfecţiunea morală nu este îngăduită:

„*Apoi acela care nu păcătuieşte, s'asămuieşte, Doamne iartă-mă, cu Dumnezeu, ş'apoi acela se osândeşte la păcat!*

Dacă n'are păcate deloc, s'asămuieşte cu Dumnezeu şi ăla-i păcat. Că ce pot face eu cu mâna mea fără să ştie Dumnezeu? Şi noi nu-l putem vedea pe Dumnezeu, că nu sântem în stare. *Păcatele noastre nu ne dă răgaz să vedem pe Dumnezeu*“. [36])

Mărginirea şi limitarea putinţelor omeneşti în căutarea perfecţiunii morale sunt dar o constrângătoare fatalitate, ca atributul unei fiinţe dependente „în eternitate“ de creatorul său.

Însfârşit cauze sociale şi forţe sufleteşti individuale, ca şi calităţile temperamentale, devin hotărîtoare. Puterea de pătrundere şi discernământ, libertatea voinţei în autodeterminare sunt invocate pentru explicarea originei faptelor morale omeneşti. „La bine-l îndeamnă tot ideea lui, tot dela Dumnezeu dată. La rău tot ideile lui. *Aia cum judecă el, nervii lui.* Dumnezeu la fiişticare i-o dat idei, da numai p'e cum şi le face el“, bune sau rele „are voie liberă“ [37]).

„Binele se face mai greu decât rău! O treabă slabă poţi s'o faci din nebăgare de seamă. Da binele din nebăgare de seamă, nu prea se'ntâmplă“ [38]).

„Că greşala se tragedin nepricepere, ori din nebăgare de seamă, sau din lăcomie“ [39]).

Prin această afirmare a libertăţii voinţei şi a rostului conştiinţei individuale şi al ştiinţei, în discuţiunea dintre bine şi rău — idei cari au constituit revoluţiunea socratică

---

[31]) Gh. Racu, Drăguş-Făgăraş. [32]) Andrei Badiu, Cornova-Orhei. [33]) Ion Stoia, Drăguş-Făgăraş. [34]) Dumitru Sofonea. Drăguş-Făgăraş. [35]) Tănase Păpulete, Runcu-Gorj. [36]) Dumitru Sofonea, Drăguş-Făgăraş. [37]) Gh. Racu, Drăguş-Făgăraş, [38]) Ion Dionisie Fogoroş, Drăguş-Făgăraş. [39]) Dumitru Sofonea, Drăguş-Făgăraş.

în 1930 februarie 18. marţi în noaptea Jimnilea
Aratarea tatălui cerescu si a
donulu Isus Christosu mie
Nicodin Codrea Dumnezeu era
in bracătu cu
lumina Straluci-
tă

Si Isus Christo
in haine albe

ma suitu Dumneze în ceru si lam văzut
şamu trecut pe dinintea Isus Christos
cu in şearpe după elu si eu Nicodin
mrgeam dupa Isus fiu lui Dumnezeu
tatalu celu cerescu meadatu in frîu
şi lam pusu la şarpe în capu şi au
lutitu frîu în mai multe parti pe şarpe
si până să număru ior căte leau facut
Dumneze domnul Isus Christos lau
loatu si lau aruncatu josu din ceru
prin întunezecu adevaru va spun Nicodin

Dumnezeu prin Domnul Isusu Christosu
neau lasatu în vătaturele cele mai sfinte
si mai adevarate prin sfinţi ucenici ~~ta~~
ai domnului Isus Christu au fostu cuvîntul
lu Dumnezeu celu adevarat împlint Domnul Isus Christos
au zisu că cerul si pămîntu va trece dara
cuvintel lui Isus Christosu nu va trece
toate. Sa va împlini precu leau zisu
Domnul Isus Christo.

rugindama bunul. Dumneze în america de Nord
pentru ca eramu foarte nacajitu pentru ca
era bătaie pe pamentu în vedene arătenduse
mie Isus Christosu si întinzîndu Domnul
Isus mîna lui cea dreapta si sfînta spre
capul meu Nicodin meau zisu pace tie
si mau ridicatu ~~cu~~ în aieru în naltea lui
D. Isus ca de un metru si jumatate si era
îmbrăcăminte lui ca un husaru cu sabie.
la brîu lui încins si fata strălucea ca
soarele si meazis mie multu o mie de
zile si veti vedea iară lacasurile voastre
si ase au fostu precum meazisu în o
mie de zile sau facutu pace Domnul Isus
Dumneze cu domnul Isus a facut pace

Insemnarea lui Nicodin Codrea asupra arătării, pe care a avut-o în noaptea de 18 Februarie 1930.

în gândirea etică antică — sătenii justifică îndreptăţirea judecăţii şi sancţiunilor divine, când fiecare va trebui, cu fatalitate să fie răsplătit, sau să dea socoteala după vrednicia sau nevrednicia sa morală, în clipa trecerei la eternitate. „Eu cred că va veni Tatăl cu mărirea lui, *de va cuprinde lumina întunericu, atunci va hi judecata!*" [40])

e) Filozofia teologică şi principiile moralei creştine, au orientat astfel viaţa satelor, în totalitatea lor, clipă cu clipă, dealungul veacurilor, constituind în acelaş timp, în oricare moment, şi temeiul ultim pe care s'au sprijinit cele mai multe dintre faptele omeneşti elementare, susţinând hotărârea şi siguranţa omului în rezultatele urmărite: „Numai ce-am pus de gând, m'am rugat şi am lucrat" [41]).

Indurarea şi bunătatea divină, sunt invocate pentru menţinerea şi redobândirea sănătăţii individuale: „Di-atunci i-o ieşit slujbă, şi am dat-o, că ori îi dă Dumnezeu sănătate, ori îl ia. Şi i-o făcut samă, că sănătate nu i-o mai dat, că s'o gătat zâlile!... L'am chemat (pe preot) de-o facut maslu' de vreo două ori, apoi am dat-o acolo la pateri în Făgăraş (slujbă neagră). Am dus pânză cât el şi lumină!"... [42]).

In aceste cazuri mirenilor nu le este îngăduită curiozitatea de a şti ce anume texte se citesc şi care este tehnica unor asemenea slujbe: „Păi dacă ştiu, îi şi păcat! Cum îşi va săra, aşa va mânca!" [43]).

Apelând la autoritatea şi înţelepciunea divină, mai ales sub această formă a slujbei negre, omul aşteaptă sancţiunea cu siguranţa niciodată sdruncinată, pentru rezolvarea conflictelor şi neînţelegerilor cu semenii săi: „Sara o fost sănătoasă şi dimineaţa o fost moartă din slujbă neagră".

„Da' am auzât că când ceteşte trage clopoţelu' ş'apoi când îi gata, iar trage clopoţelu', atuncea numai el pchică!" [44]).

Nimic nu este cu putinţă dincolo de voinţa divină, nici existenţa, munca, sănătatea şi fericirea omului, nici existenţa şi rodul pământului: „Oriunde ca să mă ascund, de Dumnezeu, nu mă pociu!" [45]), întrucât divinitatea este imanentă întregului univers.

f) Prin solicitarea permanentă a protecţiunii divine, săteanul încearcă să se salveze de periculoasa vecinătate a tuturor spiritelor şi duhurilor răufăcătoare şi primejdiilor cari îi ameninţă existenţa, dobândindu-şi, cu multă dificultate, echilibrul sufletesc turburat de spaima pe care acestea i-o inspiră ca o apăsătoare sarcină: „Vai de mine, să mă hi omorît, n'aşi hi eşît noaptea afară!... Dela Bănucă şi pân'la salcia lui Nechit, tot ziceam ocinaşele (rugăciunele). Mie îmi era frică! Păi zic: „Dumnezeu nu mă lasă, că-i mai mare peste draci!" *Eu spui că zic ocinaşele şi dacă zîc nu poţi să vezi...:*

„Maica lui Hristos
Roagă-te pentru noi păcătoşii,
Acum şi'n ceasu'morţii noastre, Amin".

Geaba... uite mi se punea aşa în picioare, îmi era urât (groază)..." [46]).

Rugăciunea singură nu este dar absolut întotdeauna şi pe deplin eficace. Ea trebue să fie întotdeauna întovărăşită de semnul simbolic al crucii: „Ori und'te duci, văs't-ai că dacă faci cruce, nu vezi nimic şi nu păţeşti nimic? *Nici o armă nu-i mai mare ca sfânta cruce! Ea bghirue peste tot locu'*" [47]).

Sub scutul ei numai, protecţiunea este totală şi siguranţa deplină, curajul redobândit. Apropierea duhurilor şi primejdiilor pe care le pot aduce ele, sunt cu desăvârşire excluse.

g) Creştinismul a făcut astfel din existenţa umană obiectul şi scopul iubirii divine. El l-a pus pe om în legătură directă cu D-zeu, dându-i putinţă să se înalţe la libertatea absolută. Prin trăirea religioasă esenţa sa mărginită intră în raport cu nemărginirea spiritului absolut, iar pătrunderea spiritului divin în sfera existenţei terestre garantează scopul ultim al năzuinţelor omeneşti, asigurând formele sale de viaţă individuală şi colec-

---

40) Dumitru Sofonea, Drăguş-Făgăraş. 41) Dumitru Sofonea, Drăguş-Făgăraş. 42) Elisafta Moise Sucaciu, Drăguş-Făgăraş. 43) Elisafta Moise Sucaciu, Drăguş-Făgăraş. 44) Dumitru Sofonea, Drăguş-Făgăraş. 45) Dumitru Sofonea, Drăguş-Făgăraş. 46) Asinefta Damian, Drăguş-Făgăraş. 47) Asinefta Damian, Drăguş-Făgăraş.

tivă. Prin acest raport cu dublu sens, după care spiritul divin pătrunde în sfera existenţei concrete individuale şi particulare, iar omul năzuieşte la nemărginirea înfinită a creaţiunii şi libertăţii divine, sufletul omenesc dobândeşte încredere în soarta şi rostul său în lume, ca şi în puterea sa finală.

Puternica încredere pe care spiritul religios a cultivat-o în sufletul omului, făcându-l să întrevadă în oricare dintre întreprinderile sale posibilitatea permanentă şi eficace a intervenţiei şi asistenţei divine, „rezultă mai degrabă în fiecare caz, din credinţa imediată într'un sprijin actual şi special, decât din perspectiva uniformă, indirectă şi îndepărtată a vreunei existenţe viitoare“ [48]).

Religia dă mai ales soluţii pentru nevoile imediate ale vieţii. Pentru acea funcţiunea sacerdotală este mult mai ocupată cu cererile zilnice ale credincioşilor care solicită intervenţia directă şi imediată a providenţei, decât cu pregătirea drumului pentru viaţa viitoare, sortită fiecăruia. Vom vedea totuşi altădată, cât este de activă în viaţa spirituală şi socială a satului această concepţie despre soarta eternă a omului.

IV. *Concepţia pozitivistă. a)* În mentalitatea sătească însă, sistemele acţiunilor magice şi riturilor sau ceremoniilor religioase, ca şi sistemele de idei pe cari acestea se întemeiază şi după cari se invoacă prezenţa şi intervenţia forţelor oculte sau divine, n'au fost niciodată singurele mijloace pentru a influenţa şi îndruma cursul obişnuit al acţiunilor omeneşti, cu deosebire atunci când acestea s'au raportat la fenomenele naturale elementare. Nici sfera mentalităţii magice, nici a celei religioase n'au cuprins vreodată cu exclusivitate totală, universalitatea riguroasă a fenomenelor cari au vreo legătură cu viaţa omului. Dimpotrivă, faptele cele mai simple şi mai comune, au fost totdeauna considerate ca esenţialmente supuse legilor şi cauzalităţilor naturale directe şi nu s'a mai atribuit manifestarea lor voinţei arbitrare şi transcendente a agenţilor supranaturali, uneori chiar atunci când dincolo de faptul natural în sine, existenţa unor asemenea forţe era presupusă. Chiar în formele sale cele mai elementare, gândirea a reţinut întotdeauna din experienţa şi intuiţia concretă repetată, elemente raţionale pozitive, utilizate pentru rezolvarea celor mai simple nevoi ale vieţii zilnice, după presiunile directe şi imediate ale existenţei omeneşti reale, individuală sau socială.

Secvenţele regulate ale fenomenelor naturale, în directă legătură cu viaţa omenească, n'au fost niciodată neglijate.

Munca şi tehnica sub toate aspectele sale, dusă uneori până la un înalt grad de ingeniozitate şi perfecţiune, dovedesc observarea raţională şi judicioasă a unor complicate raporturi de cauzalitate, pe care omul le-a ştiut întotdeauna utiliza în folosul său.

Se întâlnesc apoi săteni ale căror cunoştinţe în flora şi fauna regiunii sunt uimitoare. În imaginile lor destul de complete adeseori, observaţiile aderă însă la subiecte particulare şi rămân nesistematice şi fragmentare.

Marea bogăţie de cunoştinţe concrete n'a fost aservită unei funcţiuni raţionale de generalizare care să fi constituit idei generale, noţiuni şi concepte ştiinţifice. Se pare chiar că bogăţia particularităţilor concrete observate şi reţinute în imagini, a stânjenit trecerea dela imaginea specifică la ideia generală de speţă sau gen, de ex. Observaţiile lor rămân ca datele elementare rezultând — nu din preocupările unui spirit ştiinţific cercetător, — ci din experienţe şi intuiţii spontane, imediate, din care o raţiune orientată totuşi spre aprehensiunea realităţilor obiective, reţine aceeace poate fi cauzalitatea naturală a unui fenomen care interesează direct viaţa umană. Omul n'are motive să gândească asupra legăturilor cauzale între fenomenele a căror înlănţuire experienţa i-o verifică fără încetare. El le utilizează fără să aibă nevoe de concepte sau noţiuni ştiinţifice strict ordonate în cadre logice riguros demonstrabile.

Ştiinţa propriu zisă, vine mai târziu.

---

[48]) A. Comte: „Cours de Philosophie Positive“ T. IV., p. 354.

Săteanul are totuşi înţelegerea aproape completă a multor fenomene naturale şi preţueşte în chip deosebit putinţa de a şti:

„Omul învăţat poate alege binele de rău".[49])

„Un om învăţat îşi ia parapliu, i-i frică de ploaie".[50])

Este aşa dar afirmarea primatului ştiinţei după care omul se comportă cu necesitatea obiectivă cerută de împrejurările şi fenomenele naturale.

b) Cunoştinţele necesare vieţii, cari rezumă observaţiunile adunate din experienţele generaţiilor anterioare, se transmit direct dela om la om.

„*Mi-a arătat cineva, un cioban bătrân,* zice: „Uite asta-i iarba din care se naşte gălbeaza — când se rupe par'c'ar hi sînge. O mîncă oile şi 'nviază înăuntru — aici este ceva viu, uite aici pare că-i sînge. Găureşte ficatu' şi moare". [51])

Săteanul cunoaşte deci mediul favorabil şi perioada de timp în care *distoma hepatica* este primejdioasă. „Gălbeaza oile o primesc dintr'un fel de iarbă, ai putea zice cam seamănă cu piru' aşa, *un fel de iarbă care-i la loc jos — cam dela 15 August încolo.* Atunci e timpul cînd pot prinde ele gălbeaza mai bine. *Înainte poate nu-i aranjată în iarbă molia aia.* După ce-i iarba bătută de brumă de două trei ori, atunci nu mai are efect, se vede că mor aceia şi nu mai face pericol asupra oilor".[52])

Distomatoza fiind o ameninţare numai în perioada ploilor abundente şi în locurile mlăştinoase, unde germenul găseşte ierburile şi melcii cari constituesc mediile necesare fazelor succesive în metamorfozele sale, comportarea săteanului va fi atunci consecinţa directă a acestor observaţiuni şi cunoştinţe pozitive: „*Toamna le ferim de locuri joase până bate bruma*". [53])

Agentul provocator este cunoscut şi înconjurat la momentul potrivit, pericolul fiind astfel evitat.

Ca toate celelalte elemente ale întregii vieţi spirituale, conoştiinţele de utilitate practică imediată, sunt transmise deodată cu viaţa — dobândite direct în cursul obişnuit al vieţii zilnice, din cea mai fragedă copilărie. La 6 ani Valerica lui Ion Husea cunoaşte proprietăţile nocive ale plantelor şi utilizarea lor practică: „Herbe steregoaia şi spală ghitele cu apă de aia, aia-i otrăghicioasă... O aduce ţîganii de p'in pădure". [54])

Toată medicaţia empirică, a cărei cercetare-amănunţită ar fi un foarte bun prilej de îmbogăţire a farmacopeei româneşti, îşi sprijină tehnica pe cunoaşterea efectelor terapeutice ale principiilor medicinale din plantele utilizate în reţete. Pe efectele chimice ale acestor principii — verificate în repetate experienţe — se întemeiază administrarea lor.

„La copii pentru boală de inimă (diaree) pune într'o sticlă rachiu, izmă verde şi piper". „*Când l-a loghit inima,* î-i mai dă poame de prune uscate nespălate şi neferte cu cenuşă pe ele, ca să se închege la burtă". [55])

Vom insista însă asupra relatării câtorva cazuri în cari practica şi tehnica, destul de înaintată, a chirurgiei la animale, nu mai lasă nicio îndoială asupra orientării spiritului sătesc spre cunoştinţele pozitive şi utilizarea lor în nevoile imediate şi obişnuite ale vieţii.

„Am avut un cocoş lacom. Se suia în pod şi mînca boane de cucuruz, sâmburi de lobeniţă şi fasole. Era lacom di mâncare şi s'a umflat. Fasolea s'a umflat, că ea creşte mult. Femeia s'a pus de i-a tăiat cu cuţîtu guşa şi i-a scos afară boanele acelea umflate din guşă, l'a cusut cu puţină mătasă, i-a dat cu unsoare aţa şi rana şi i-a dat cu phicuşu' care curge 'ntâiu cînd face rachiu de săcară, ca cum pui tinctură di iod la rană şi la trii zâle o cântat cocoşu, s'o făcut sănătos. Si i-o făcut de trei ori în aceeaş iarnă operaţia. A treia oară n'o vrut să se mai vindece. N'a vrut să se mai chinue: „hi cu el la castron" [56]).

Cunoştiinţele ştiinţifice dobândesc însă o valoare morală deosebită atunci când sunt aservite faptelor umane calificate ca atare. In viaţa satului, oricât de elementare, cunoştiinţele pozitive sunt utilizate, nu numai pentru înlesnirea muncii şi prosperităţii gospodăriei individuale, menţinerii sănătăţii sau explicării anumitor fenomene din lumea în-

---

[49]) Matei Gh. Sofonea, Drăguş-Făgăraş. [50]) Dumitru Scurtu, Drăguş-Făgăraş. [51]) Grigore Sofonea, Drăguş-Făgăraş [52]) Grigore Sofonea, Drăguş-Făgăraş. [53]) A lui Nik' a lui Iurcovăţ, Drăguş-Făgăraş. [54]) Utilizată la deparazitare. [55]) Ana. Gr. Sofonea (Ana lui Grigole), Drăguş-Făgăraş. [56]) Grigore şi Ana Sofonea.

conjurătoare, ci foarte adeseori ca armă de luptă şi răzbunare, sau ca mijloc de apărare. „Dacă-i în ceartă cu vecinu' şi-i spune să aibă grijă de găini şi nu le are, pe urmă îi dă boane de alea... *La herbe nişte cucuruz cu steregoaie, herbe rădăcină cu cucuruz tlmp de o oră, scoate boanele şi le aruncă pe unde se duce pasărea de râcâie, de strică*... Dacă mâncă cucuruz cu steregoaie se 'nvineţeşte creasta, stă aşa o jumătate de oră, mai mult nu durează şi moare" [57]). Efectul este însă anulat prin iscusinţa chirurgului sătean. „Îi creapă guşa — guşa are două piei — în scoate porumbu' ăla ce se găseşte acolo în guşă, îi scoate tot. Pi urmă îi mai pune un bob sau două de cucuruz de ista bun, neotrăvit. Pi urmă îi coase la loc cu arniciu roşu... Se vindecă, la două ceasuri începe să cânte" [58]).

Mi se pare mult mai interesant diagnosticul pentru „Căpială" provocată la oi de „*Coenurus*", forma agamă a *Taeniei Coenurus Küch*, gen de viermi cestoizi din familia taeniadelor, care se desvoltă din embrionul hexacant, formând în creerul animalului o veziculă cu dimensiuni variabile între mărimea unui fir de mei şi a unui ou de găină, la suprafaţa externă a căreia nasc grupe de *scolex*. Scolexul ia formă adultă de Taenia Coenurus în intestinul câinelui sau lupului, de unde germenul trece la ierbivore. „Le coenure affectionne la système nerveux des Herbivores, mais est surtout fréquent dans le cerveaux du mouton, auquel il communique la maladie appelée *tournis*, et dont le symptôme principal consiste en un tournoiement de l'animal du coté affecté". Am reprodus textul din descrierea ştiinţifică sumară referitoare la acest moment al fazelor succesive — pe medii diferite — prin care trece dezvoltarea acestui vierme, pentru a ilustra până la ce punct merge analogia observaţiilor culese de săteni din experienţa directă a manifestărilor boalei.

„Eu am văzut oi capii şi le-am şi tăiat chiar eu. Au o boală de nervi aşa şi pleacă... Nu vine după turmă, nu aude clopotu', nu vrea să mai ştie de turmă... *Se cam sucesc cam la partea stângă face cam de obiceiu roată"* [59]). Simte că are căpchială... O chipăie în cap şi zice c'acolo unde oaia îi capchie, îi o ţâr'mai moale... [60]).

Boala fiind fatală, omul procedează la intervenţia chirurgicală, trapanaţia fiind doar o încercare de ultimă clipă, a cărei nereuşită nu-l mai poate păgubi cu nimic.

„Zice omu': „S'aşa moare! „Cearcă! că s'aşa, zice, că dacă nu cearcă, nu se mai foloseşte". „Dacă vede că nu reuşeşte bine, face operaţie pe la gât" [61]).

Când încercarea reuşeşte, operaţia este repetată utilizând cunoştinţele dobândite prin experienţele anterioare.

„Ii ia hârbu' (bucată de os) de icia di deasupra, îi tae înaintea la coarne. Creapă pchielea cu un răzuş, cam cât îi bagi o nucă, dă roata aşa şi cu un ciocănel tot de jur împrejur... Şi pe urmă tae hârbu', îl dă la o parte, şi pe urmă îi scoate deacolo, zice, aşa o băşică ca o nucă de apă şi cică îi scoate afară ca boanele de orez, aşa vin în culoarea aia, da mgnici, ca boanele de trifoi, da vin albe, par'că's vii, umblă; ei îs vii... Şi apoi ăia se ţin într'o băşicuţă de apă... Pi urmă-i pune hârbu la loc, pune pielea înapoi şi-i coase pielea. Pune o bucată de untură şi o leagă aşa bine ca *să stee untura ca un pansament"* [62]).

Operatorul nu este un chirurg cu pregătire şi cunoştinţe de specialitate, ci: „Ăl mai fără şcoală, ăl mai nătăfleţ" [63]) „El s'o ocupat mult de oi, ş'o tot probat!" [64]) Cu alte cuvinte un om ale cărui cunoştiinţe şi îndemnare vin numai din încercări şi experienţă directă care adeseori duc la rezultatele dorite. „Unele dintre ele am văs't că s'o limpezit. Chear eu, un vecin, „al nost', o avut una şi toată lumea se mirà, zice că nu mai scapă" [65]).

Astfel, cum de altminteli credem că se întâmplă cu tot procesul omenesc de cunoaştere în genere, în care atenţia şi observaţia nu se opresc decât pe anumite elemente din seria — de multe ori nesfîrşită — a faptelor cari stau într'o înlănţuire cauzală oarecare şi anume, asupra celor cari, într'un fel sau altul, interesează mai mult şi mai direct viaţa

---

[57]) Vasile Fogoroş Drăguş-Făgăraş. [58]) Vasile Codrea (Silea Căparului) Drăguş-Făgăraş. [59]) V. Fogoroş-Silea Criştiului Drăguş-Făgăraş. [60], [61], [62], Relatări: Gh. Guşeilă a Gherăsoiului, V. Fogoroş a Criştiului, Gh. Sofonea a lui Vel. N. Fogoroş a lui Hariton. [63]) Grigore Sofonea, Drăguş-Făgăraş. [64]) V. Făgăraş-Silea Cristinlui, Drăguş Făgăraş. [65]) Gr Sofonea, Drăguş Făgăraş.

şi soarta omului, din ciclul desvoltărilor acestui vierme, săteanul nu cunoaşte decât momentul care-l interesează direct, ca o cauză de păgubire personală.

Seria momentelor anterioare şi următoare, îi rămâne necunoscută.

Mediile cari înlesnesc desvoltarea germenului nu-i sunt ştiute... El tae capul infectat cu germenii boalei şi-l aruncă la câini. „Capul nu-l mâncă, îl dă la câ'ne". Spune că are un fel de microbi — zice că nu va hi bine pentru oameni să-l mânce... Spune femeile că te poţi strica la creer ca oaia" [66].

Intemeiată astfel, pe o cunoştiinţă mărginită la un singur moment din ciclul complet al înlănţuirilor cauzale — oricât de exactă ar fi această cunoştinţă — fapta omenească, împotriva scopului urmărit, asigură desvoltarea ciclurilor următoare, când dorea tocmai contrariul, transplantând germenul chiar în mediul necesar metamorfozelor sale!

Din analiza acestor câteva exemple izolate, putem totuşi reţine observaţia generală pentru puterea de pătrundere raţională a mentalităţii pozitiviste săteşti, în care perspectiva înlănţuirilor cauzale este scurtă, cauzele prime şi ultime cunoscute, rămânând întotdeauna foarte apropiate.

c) Spiritul pozitiv însă, întemeiat pe observarea raţională a fenomenelor naturale, nu este activ numai în viaţă practică. Elementele sale se regăsesc încă în explicarea vieţii sociale şi morale săteşii, căci chiar în ordinea socială şi morală, gândirea raţională şi observaţia directă, oricât de rudimentare, s'au aplicat întotdeauna asupra legilor naturale ale celor mai simple dintre faptele vieţii zilnice, atribuindu-le, pe acestea, cauzelor imediate, obiective şi reale.

Astfel la diferenţierile provocate de împrejurări cosmice diferite, în explicarea structurii actuale a vieţii sociale şi morale săteşti, mentalitatea satului însăşi subliniază rolul activ al influenţelor reciproce prin convieţuire, al procesului imitaţiei, sau al eredităţii: *„Răii se învaţă, cum se zice, unul dela altu'. Şi bunii se'nvaţă unu' di la altu'... Si asta merge după sâmţu omului.*

Se recunoaşte dar cauzalitatea, multiplă, eterogenă, a stării sociale actuale.

In domeniul moral încă, alături de principiile eticei creştine, generatoare de înalte preocupări umanitare şi speculative totodată, care au trezit şi întreţinut efortul omenesc de a depăşi realitatea concretă în năzuinţa sa către idealul spiritual al Dumnezeirii, a rămas loc şi pentru afirmarea forţelor creatoare voluntare, individuale sau sociale.

Alături de credinţele şi obiceiurile tradiţionale stă conştiinţa diferenţierilor biologice şi psihice între temperamentele şi caracterele individuale:

„Eu cred că dela sîmţu' naturii lui... *„E alt om mai blînd dela sâmţu' lui... dela natura lui.* Ne ducem la doi boi ca să ne descurcăm: unu' are o natură iute şi aspră, altu-i mai domol. *„Aşa şi oamenii; Nu găseşti în toată lumea doi să fie faţă egală"* [67]).

Diferenţierile biologice şi psihice dela individ la individ, explică multiplicitatea şi diversitatea atitudinilor morale în situaţii şi împrejurări similare. Perspicacitatea raţională şi autodeterminarea voluntară individuală, fiind cauza primă şi ultimă a faptei morale, singur individul făptuitor rămâne răspunzător de consecinţele faptei sale.

„Dacă te duci la religie spune, omu' religiei, că asta-i păcat dela moşu... *Aia nu cred eu Să-mi poarte năcaz beleaua altuia. Aia nu e dreaptă ca unu să tragă după fapta altuia. Tot omu să-şi tragă a lui daravelă.* Apoi chiar aşa n'ar putea fi, ca să tragi păcatul unul la hălălalt, cu toate că între oameni de hăştia de ai noştrii, nici nu poţi să vorbeşti aşa, c'apoi zice că eşti nebun, zice că vorbeşti contra lui Dumnezeu"...

„Că religia zice aşa! O fi zicând ca să se ferească oamenii de păcate, să nu tragă şi copii. Aia că fac eu rele, să la tragă copiii mei, dacă întâmplător ar hi buni, aia n'o cred eu, că să hie aşa! Vrea să înfrice pe om, să meargă pe cale mai cinstită, ca să nu aivă şi copii lui să păţească rele de pe urma lui..." [68]).

In reprezentarea tradiţională, morală, religioasă şi mistică, nu se regăseşte răul în bine, ci sunt reprezentate într'un raport de succesiune şi juxtapunere — Principiului răului,

---

[66]) Anton Purcel, Cornova, Orhei. [67]) Dumitru Scurtu, Drăguş-Făgăraş. [68]) Isac Stanimir, Drăguş-Făgăraş.

deşi imanent creaţiunii universale şi opera Atotputernicului Creator, i se opune principiul binelui, ca o forţă independentă, disputându-i imperiul său asupra omului. Gândirea critică aspirând la un singur principiu al binelui, necesar şi universal — după care negativul îşi are rădăcina în pozitivul însuşi — răul în bine, transpune această dualitate în conştiinţa umană.

„Duhuri rele, cu două mîni şi două picioare: Să-l ocoleşti cât colo!“ [69]).

Răul ca şi binele îşi au originea în voinţa şi conştiinţa omenească, acestea fiind în esenţa lor deopotrivă generatoarele ambelor principii, nu mai există deci cauze spirituale exterioare de determinare.

Această aplecare asupra cauzelor obiective în explicarea fenomenelor naturale, sau a celor sociale şi morale, sub cari se manifestă viaţa umană şi, cu deosebire, sentimentul preliminar al legilor pozitive în domeniul eticei, trezind şi întreţinând spiritul critic, îndoiala şi cugetarea individuală, au declanşat interesantul fenomen social al luptei împotriva unora dintre formele tradiţionale de gândire şi acţiune.

V. *Coexistenţa diferitelor sfere de mentalitate.* Pentru mentalitatea sătească ordinea naturală şi cea morală sunt amestecate şi complexe, adeseori confuze, determinate fiind de conlucrarea forţelor eterogene magice, divine şi naturale. Fenomentul natural cel mai obişnuit, cum e ploaia de exemplu, poate fi provocată printr'o acţiune magică: „Fură grapa, o bagă'n apă ca să ploaie“ [70]), poate fi oprit aprinzând ramura de salcie sfinţită dela Florii, sau declanşat de înlănţuirea curenţilor de aer independenţi de voinţa noastră, întrucât „suntem jocu' naturii noi“ [71]).

Un acelaş fapt patologic poate fi atribuit declanşării unor anumite forţe oculte: „Oaia căpchiază că ce face boresele cu vârtelniţa în sfinţitu' soarelui“ [72]). Poate fi înlăturat prin invocarea forţelor divine, sau cunoscut ca un moment în evoluţia naturală a unor vietăţi extirpate prin operaţie. Trei sisteme de idei şi credinţe esenţialmente diferite, determinând trei sisteme de comportamente corespunzătoare. Aceleaşi elemente spirituale eterogene, care constituesc conţinutul şi structura spiritualităţii săteşti, coexistă ca termeni independenţi — în excludere reciprocă sau în armonie — chiar în conştiinţa aceluiaş individ. De aceste raporturi — de excludere sau armonie — săteanul nu este conştient: „Ii voie libără astăzi, da' *diavolu'* sau *creeru'* lui ăla rău, turburat îl duce la rău!“. [73])

Cauzalitatea faptei morale este dar multiplă şi eterogenă.

Modalităţile fundamentale ale structurii spirituale săteşti pot fi prin urmare determinate prin analiza sistemelor de idei şi moravuri corelative, a căror fizionomie comună se regăseşte cu uşurinţă în trăsăturile generale ale conştiinţelor individuale, cu toate diferenţele lor esenţiale.

Trăind într'un anumit mediu social, fiecare individ îşi însuşeşte deodată cu viaţa, un întreg sistem de obiceiuri, mituri, credinţe, ceremonii, rituri, idei de ordin teoretic sau noţiuni tehnice tradiţionale, la formarea cărora el n'a contribuit cu nimic. La acestea însă, fiecare adaugă influenţe spirituale exterioare şi rezultatele experienţelor de trăire şi gândire personală, constituind, din interiorizările unor elemente aproape identice, diversitatea uimitoare a conştiinţelor individuale. Sub această diversitate analiza surprinde totuşi elementele generale şi permanente care definesc o anumită structură spirituală. În această năzuinţă încercarea noastră *descriptivă*, a voit să evidenţieze cum trăesc în mintea şi sufletul sătenilor, actualizându-se în obiceiurile, munca şi comportarea lor în toate împrejurările vieţii zilnice, în fapta practică elementară, în explicarea fenomenelor naturale, sau în rezolvarea relaţiunilor rezultând din convieţuirea cu semenii lor, cu o intensitatea deopotrivă de profundă şi o interpătrundere deconcertantă, elemente — concepţii, idei şi sentimente — foarte eterogene: *magice, mistico-religioase şi pozitiviste.*

---

[69]) Isac Stanimir. Drăguş-Făgăraş. [70]) Runcu-Gorj. [71]) Dumitru Scurtu, Drăguş-Făgăraş. [72]) Asinefta Damian, Drăguş-Făgăraş. [73]) Dumitru Şofonea, Drăguş-Făgăraş.

Toate aceste sisteme, esenţialmente diferite, putând constitui structuri de mentalitate şi stiluri de viaţă distincte şi de sine stătătoare, coexistând permanent în viaţa socială sătească, se amestecă, se interpătrund, se desvoltă paralel sau în interdependenţă reciprocă, stând uneori în armonie şi alteori în conflict, procurând în orice caz cele mai interesante fenomene spirituale pentru analiza psiho-sociologică.

Existenţa şi actualitatea elementelor spirituale eterogene, active în faptele şi mentalitatea generală a statului şi în conştiinţele individuale, ar rămâne inexplicabile şi incompresibile ştiinţificeşte, dacă n'am admite coexistenţa lor primară şi originală, fie chiar sub formele cele mai rudimentare. Germenul elementar al spiritului pozitiv, rezultând din observarea raţională a unora din fenomenele naturale, este cu siguranţă tot aşa de primitiv ca şi acel care se întemeiază pe cocepţia forţelor magice, sau pe sistemul ideilor teologice.

Fiecare sferă de mentalitate poate avea, în cursul frământărilor spirituale săteşti, un conţinut proeminent sau momente de atirmare şi trăire mai accentuate, nici unul dintre ele nu poate însă revendica vreodată pentru sine, anterioritatea sau prioritatea sa exclusivă şi cu atât mai puţin încă „riguroasa universalitate finală".

Despre modalităţile sub care aceste diferite sfere de mentalitate coexistă — în armonie sau conflict în spiritualitatea generală a satului, ca şi în conştiinţele individuale, ne vom ocupa într'o analiză viitoare, încercând atunci să degajăm sensul prefacerilor acestei spiritualităţi.

GH. FOCŞA

STAREA FIZICĂ ŞI ALIMENTAŢIA ŞCOLARILOR ÎN ROMÂNIA

Dezvoltarea normală a tineretului este una din problemele care preocupă astăzi opinia publică şi forurile conducătoare. Importanţa ei capitală pentru viitorul naţiunii a fost sesizată; piedica de neînvins, care stă în calea realizărilor pozitive, este necunoaşterea realităţilor.

Nu ştim precis numărul de elevi de şcoală împărţiţi după grupe de vârstă, clasaţi după robustitate, starea materială a părinţilor etc. Nu avem statistici întocmite serios, după un plan unitar şi fixat dinainte. Nu avem un organ central de îndrumare statistică şi de prelucrare a datelor obţinute.

Măsurile ce ce iau pentru ridicarea stării sanitare şi fizice a tineretului şcolar, nu sunt îndeajuns de eficace, nefiind bazate pe realităţi constatate.

Voi căuta să analizez rezultatele unor cercetări făcute la noi în ţară asupra copiilor de vârstă şcolară şi să tratez unele concluziuni preliminare, dând cifre cu totul provizorii, care ar putea servi ca indicii vagi în vederea unor realizări urgente.

Trag nădejde că aceste cifre vor servi ca imbold pentru organizarea unei instituţiuni centrale de statistică sanitară şcolară, dela care să pornească directivele pentru cercetări uniforme la toate şcolile de grad primar şi secundar.

Dela 1930, data recensământului general al populaţiunii, până în prezent au fost publicate foarte puţine lucrări de statistică sanitară şcolară. Putem cita numai câteva nume: Dr. Andronovici, dr. G. Banu şi colaboratorii, dr. Costin, dr. A. Cressin, dr. Dră-

gan, dr. Râmneanţu, d-ra dr. Roşca, dr. Theodorescu. Toţi aceşti cercetători au lucrat independent unul de altul, au făcut cercetări prin metode diferite şi au abordat chestiuni diverse. Analizând rezultatele obţinute putem totuşi să facem unele constatări şi deducţiuni interesante asupra problemelor celor mai vitale, asupra robustităţii şcolarilor şi a alimentaţiei lor.

I. *Starea fizică a copiilor de şcoală.* D-l dr. Banu şi colaboratorii săi au stabilit, în studiile lor făcute serios, întocmite şi lucrate după un plan bine chibzuit, la un număr de 2.149 copii de vârstă şcolară 41.1% de copii de o stare fizică subnormală.

Subsemnatul cercetând numai 827 elevi ai unor şcoli secundare din Bucureşti, am găsit 50.7% copii *subnormali*[1]).

Dacă comparăm cifrele găsite de dr. Banu, dr. Costin şi acestea din urmă, pentru mediul rural şi urban găsim proporţiile de copiii de stare fizică subnormală, prezentate în tabloul I.

I. — Copiii de vârstă şcolară de stare fizică subnormală:

	Mediul rural	Mediul urban
Dr. Banu	34,2%	41,1%
Dr. Costin	6,7%	17,3%
Dr. Cressin	43,7%	57,8%

Aceste cifre se referă numai la băieţi. Toţi copiii de o constituţie corespunzând la coeficienţi 10—26 după scara lui Baldwin-Wood [2]) sunt socotiţi subnormali.

Iar dacă cercetăm rezultatele obţinute de aceşti trei cercetători — împărţind copiii în trei categorii: robuşti, potriviţi şi şubrezi — găsim cifrele din tabloul II, pentru mediul rural şi urban. Tabloul II îl putem rezuma în modul arătat în tabloul III.

II. — Starea fizică a copiilor de vârstă şcolară în mediul rural şi urban:

Starea fizică	Rural						Urban						Total			
	Dr. Banu		Dr. Costin		Dr. Cressin		Dr. Banu		Dr. Costin		Dr. Cressin		Rural		Urban	
	N-rul copiilor	%	N-rul copiilor	%	N-rul copiilor	%	N-rul copiilor	%	N-rul copiilor	%	N-rul copiilor	%	N-rul copiilor	%	N-rul copiilor	%
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
Robuşti	180	*65,8*	125	*93,3*	63	*31,7*	518	*60,9*	346	*82,7*	135	*23,4*	368	*60,7*	999	*52,7*
Potriviţi	78	*28,7*	9	*6,7*	88	*42,2*	265	*31,2*	60	*15,2*	278	*44,8*	175	*28,9*	603	*31,8*
Şubrezi	15	*5,5*	—	—	48	*24,1*	67	*7,9*	12	*2,1*	215	*31,8*	63	*10,4*	294	*15,5*
Total	273	*100,0*	134	*100,0*	199	*100,0*	850	*100,0*	418	*100,0*	628	*100,0*	606	*100,0*	1.896	*100,0*

Înainte de a comenta cifrele medii obţinute, trebue să atrag atenţiunea asupra cauzelor care au determinat diferenţa mare procentuală între aceste trei serii de rezultate.

Explicaţia este uşor de dat. Cercetările d-lui dr. G. Banu au fost făcute asupra elevilor din Bucureşti şi din jud. Ialomiţa şi au cuprins elemente din toate categoriile sociale, Cercetările d-rului Costin au fost făcute asupra elevilor unui liceu priveligiat, (liceul Naţional) cu copii bine hrăniţi; iar cercetările subsemnatului au fost făcute asupra elevilor unei şcoli secundare comerciale din Bucureşti, proveniţi în cea mai mare parte din

[1]) Dr. Banu şi colaboratorii: Cercetări asupra nutriţiei copiilor de şcoală în România Rev. ig. soc. 19"1.
Dr. Costin: Starea de nutriţie, stările fizice şi reacţ. patol. la elevii de liceu. Rev. ig. soc. 1931.
Dr. Cressin: Starea fizică şi socială a elevilor şcoalei comerciale Regele Carol I Bucureşti. Rev. ig. soc. 1937

[2]) Această scară grupează copii de şcoală în şapte tipuri, după raportul dintre înălţime şi greutate.

suburbiile capitalei, de fiii mici slujbaşi, lucrători, meseriaşi etc., adică din pătura cea mai săracă a capitalei (numai copii veniţi dela ţară, fii de ţărani avuţi, au fost ceva mai robuşti).

III Starea fizică a copiilor de vârstă şcolară în mediul rural şi urban.

INDICELE DE ROBUSTITATE BALDVIN-WOOD	Mediul rural		Mediul urban	
	N-rul	%	Nr-ul	%
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Robust (7%)	368	60,7	999	52,7
Potrivit (—10%—18%)	175	28,9	603	31,8
Şubred (—19%—26%)	63	10,4	294	15,5
Total	606	100,0	1.896	100,0

Totuşi observăm că cifrele obţinute de d-l dr. Banu sunt cele mai apropiate de media generală obţinută, ceeace ne îndreptăţeşte să credem în superioritatea metodei de lucru şi justa alegere a materialului în cercetările d-sale.

În orice caz observăm că numărul şcolarilor şubrezi predomină în mediul urban ajungând la 47,3% neatingând nici 2/5 (39,3%) în cel rural. Ceeace constitue un procent foarte ridicat de copii şubrezi prezentând un teren favorabil pentru diverse boli epidemice şi contagioase şi mai ales pentru tuberculoză.

În fine, dacă căutăm să stabilim corelaţiunea între vârstă şi robustitate obţinem tabloul IV.

IV. — Procentul subrezilor pe grupe de vârstă şi medii.

VÂRSTA	Mediul rural					Mediul urban				
	Dr. Banu		Dr. Cressin		Medie	Dr. Banu		Dr. Cressin		Medie
	N-rul	%	N-rul	%	%	N-rul	%	N-rul	%	%
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
11—12 ani	49	42,2	13	27,7	35,0	136	41,1	106	49,7	45,4
13—14 ani	43	37,1	28	59,6	48,4	132	39,9	97	45,5	42,7
15—16 ani	20	17,2	4	8,5	12,8	50	15,1	8	3,8	9,4
17—18 ani	4	3,5	2	4,2	3,8	13	3,9	2	1,0	2,5
Total	116	100,0	47	100,0	100,0	331	100,0	213	100,0	100 0

Constatăm, că în mediul urban vârsta care-i dă pe cei mai mulţi şubrezi e cea de 11—12 ani, pe când la ţară cea de 13—14 ani. Sunt tocmai vârstele la care ajung puberi copii dela sat şi cei dela oraş, în România.

II. *Alimentaţia copiilor de vârstă şcolară.* În ceeace priveşte chestiunea alimentării copiilor de vârstă şcolară la noi în ţară, avem două anchete serios făcute, una de dr. Banu şi alta de dr. Teodorescu care privesc, întâia 883 copii din Bucureşti, luaţi din diferite medii, iar a doua 132.432 copii, anchetaţi de dr. Teodorescu în Bucovina[3]).

Tabloul V prezintă rezultatele obţinute de aceste anchete.

Putem regreta că nu avem şi alte anchete asemănătoare.

[3]) *Dr. G. Banu,* Alimentaţia copiilor de şcoală în România, Rev. ig. soc. 1931 Nov.
Dr. Teodorescu ins. gl. sanitar — aliment. elevilor şcolilor primare şi secundare din cuprinsul regiunei II sanitară Cernăuţi, Rev. ig. soc. 1934 Iulie.

Comparând rezultatele obţinute găsim diferenţe procentuale, uşor explicabile. Unul din cercetători a lucrat la Bucureşti studiind câteva sute de côpii, celălalt în Bucovina, studiind peste 100.000 copii.

V. — Alimentaţia copiilor de şcoală.

	Dr. Banu		Dr. Teodorescu						Total Theodorescu	
	urban		urban-primar		urban-primar		urban-secundar			
(1)	N-rul (2)	% (3)	N-rul (4)	% (5)	N-rul (6)	% (7)	N-rul (8)	% (9)	N-rul (10)	% (11)
N-rul copiilor chestionaţi	883	*100*	101.910	*100*	17.678	*100*	12.844	*100*	132.432	*100*
Mânâncă 1 pe zi	31	*3,7*	981	*0,9*	223	*1,3*	122	*0,9*	1.326	*1,1*
Mânâncă de 2 ori pe zi	217	*26,0*	14.486	*14,2*	1.399	*7,9*	2.420	*18,8*	18.305	*13,2*
Mânâncă de 3 ori pe zi	302	*36,3*	67.353	*66,1*	8.618	*48,7*	5.917	*46,1*	81.882	*61,9*
Mânâncă de 4 ori pe zi	108	*13,0*	13.901	*13,6*	4.263	*24,1*	2.644	*20,6*	20.806	*15,9*
Mânâncă de 5 ori pe zi	175	*21,0*	5.187	*5,1*	3.175	*18,0*	1.781	*13,9*	10.143	*7,9*
Nu mânâncă dimineaţa	178	*11,4*	5.828	*6,7*	1.184	*6,7*	714	*5,5*	8.426	*6,5*
Beau ceai fără pâine	381	*47,7*	3.746	*3,8*	1.316	*74,4*	4.696	*36,5*	9.758	*7,7*
Beau lapte	251	*30,1*	48.133	*47,2*	8.727	*49,4*	5.799	*45,1*	62.659	*43,3*
Mânâncă 1 pe săptămână carne . . .	98	*11,5*	43.183	*42,4*	4.358	*24,7*	1.169	*9,1*	48.710	*36,6*
Mânâncă mămăligă la toate mesele .	—	—	85.550	*83,9*	7.444	*42,2*	5.188	*40,4*	98.178	*73,5*

D-rul Banu stabileşte, în cercetările d-sale, că *29,7*% copiii mânâncă 1—2 ori pe zi. In regiunea studiată de D-rul Teodorescu acest procent este de *14,3*%.

Disproporţia se păstrează şi în ceeace priveşte pe copii bine hrăniţi, adică de 4—5 ori pe zi: 34,0% la Dr. Banu. 23.8% la Dr. Teodorescu.

Iată concluziunile ce pot fi trase:

1. Elevii prost hrăniţi reprezintă în ţara noastră un procent între 14—30% din populaţia şcolară.
2. Elevii bine hrăniţi unul între 24—34%.
3. Elevii potrivit, dar totuşi insuficient alimentaţi, 36—62%.

Deci numai o pătrime până la o treime din copiii de vârsta şcolară sunt alimentaţi cum trebue; restul e subalimentat.

Dacă privim cifra elevilor de curs secundar, din statistica D-rului Teodorescu (12.844 elevi cercetaţi) constatăm că 19,7% copii se alimentează 1—2 ori pe zi. Ori, din cercetările d-lor doctori Banu, Costin şi Cressin rezultă că 14% reprezintă procentul mediu al subrezilor. Cum vedem alimentaţia insuficientă a copiilor din şcolile secundare atrage după sine şi ridicarea procentului de copii şubrezi.

Cercetând partea a II-a a tabloului şi comparând constatările făcute de d-nii Dr. Banu şi Dr. Teodorescu, putem deduce următoarele:

1. Procentul copiilor care nu mânâncă *nimic* dimineaţa variază între 6,5%—11,4%.
2. Procentul copiilor care consumă ceai fără pâine variază între 7,7%—47,7%.
3. Elevii care beau lapte dimineaţa formează 30,1%—43,3%.
4. Copiii care mânâncă carne odată pe săptămână variază între 11,8%—36,6%.
5. Iar copiii care mânâncă mămăligă la toate mesele formează 73,5%, cei dela cursul primar dela sate dau 84.0%.

Concluziunile sunt foarte puţin îmbucurătoare. Debilitatea fizică a generaţiei noastre tinere este în funcţie de hrana neraţională, săracă în vitamine şi insuficientă calitativ şi cantitativ. Copiii — chiar cei dela ţară — nu consumă laptele, deşi laptele este un aliment ieftin.

Elevii ar trebui învăţaţi la şcoală nu numai carte, dar şi să se hrănească raţional. Pe lângă şcolile primare trebuesc înfiinţate şi cantine şcolare în care să se servească elevilor lapte, ouă şi alte alimente. De asemenea şi pe lângă şcolile secundare trebue să funcţioneze asemenea cantine, în care să se servească elevilor laptele cald şi alte alimente substanţiale cu preţuri reduse şi, celor lipsiţi de mijloace, gratuit.

Putem ridica robustitatea copiilor noştri de şcoală prin grija părintească a şcolii asupra hranei şi a condiţiunilor de viaţă ale elevilor. Şcoala nu trebue să rămână indiferentă dacă elevii dorm 4—5 în cameră sau într'un pat. Toate condiţiunile de trai ale elevilor trebuesc cercetate şi, pe măsura posibilităţilor, îndreptate. Nu trebue să avem grije numai de zidurile şcolilor, trebue să avem grije şi de materialul uman, de şcolarii. Elevii care trăesc la părinţii lor în promiscuitate şi în mizerie, trebuesc luaţi în internate, care în unele şcoli rămân goale din lipsă de solvenţi, oferind gratuit măcar dormitul copiilor, care acasă îl au în condiţiuni neigienice.

Şcoala trebue să rezolve toate aceste chestiuni prin îndrumarea şi concursul Statului, care are o obligaţie sfântă să vegheze asupra desvoltării normale a tineretului, dacă nu doreşte ca acest tineret jumătate flămând şi crescut în condiţiuni de viaţă mizeră să alunece pe panta degenerării.

Dr. ANATOLE CRESSIN

INSTITUTUL DE CERCETĂRI AGRONOMICE

A fost frumoasă ziua când întâiul plugar al ţării a venit să inaugureze El Insuşi aşezământul de ştiinţă, care arată, mai bine decât orice, că agricultura României a intrat într'o nouă fază. Am fost o ţară de latifundii; nu mai suntem. Am fost grânarul Europei; nu mai suntem. In nişte vremuri de criză generală a agriculturii şi cu un regim de proprietate şi de muncă schimbat, eram datori să împlinim lipsurile prin organizaţie. Cea mai de încredere şi cu mai adânci urmări, formă a ei este acest Institut de cercetări agronomice. Directorul Institutului, care are atâtea pietre puse la temelia lui, d-l G. Ionescu-Siseşti, este o chezăşie de pricepere, râvnă şi disciplină. El are, pe deasupra, marele merit, destul de rar între Români, că ştie să-şi câştige colaboratori şi-i place să-şi facă elevi.

Este destul să ne aducem aminte, cei care avem un număr de ani îndărătul nostru trăiţi în Bucureşti, de ceea ce se găsea pe locurile unde se înalţă astăzi Institutul, ca să ne dăm seama numai decât de deosebirea dintre trecutul de romantism agrar şi vremurile de creaţie şi de dinamism de acum. In dreapta şi în stânga, pe un front mai lung de un kilometru, dela hipodrom până în şoseaua Filantropiei, se întindea un câmp gol, cu localul şcolii de agricultură dela Herăstrău în mijloc. Din mica ei clopotniţă de lemn te aşteptai să iasă şi să spună ceasurile, un cuc de ceasornic plugaresc, pentru care timpul curge altminteri decât pentru ceilalţi muritori. Flăcăi voinici în uniformă verzue, cu vipuşcă, apăsau voiniceşte pe coarnele plugului, care aducea brazda de ţară şi pe plugarii aceştia ciudaţi cu chipiu, până în marginea locului de plimbare al şoselei Kiselef. Astăzi s'au prefăcut şi locurile şi oamenii. Şcoala de agricultură dela Herăstrău este o respectabilă Academie din miezul Bucureştilor; cucul din clopotniţa ei a sburat în vreo şcoală măruntă dela vreo fermă model, înfiptă în zarea vreunei câmpii. Iar alături, domneşte ca un palat, Institutul de cercetări. Cine s'ar fi putut dumiri, acum 35, 40 de ani, ce fel de sământă aruncau în brazdele de-aici elevii şcolii, mai mult bătută de Dumnezeu şi privită fără convingere de oameni, dela Herăstrău!

Inaugurarea Institutului n'a fost, ca de obiceiu, numai un prilej de discursuri oficiale. Atât d-l Ionescu-Siseşti, ca director, cât şi d-l Sescioreanu, ca ministru, sau aproape, de agricultură, cât şi d-l Sassu, titularul în continuare, au adus păreri proprii sau o documentare, pline de cel mai mare interes. M. S. Regele a fost, peste acest material, sentimental sau de fapte, un deschizător de orizont: ....„Desvoltarea agriculturii româneşti ia, şi sunt fericit să o văd, o cale nouă.

Ministerul Agriculturii, a cărui importanţă nimeni nu o poate contesta, să-mi permită însă d-l ministru să spun că începe a-şi pierde din trecuta lui importanţă; rămâne, incontestabil, un organ indispensabil pentru imprimarea directivelor, pentru legiferare, pentru conducere, dar nu mai este organul primordial al agriculturii române.

Organele primordiale ale noastre sunt două, şi sunt fericit a vedea că ele lucrează mână în mână: Institutul de cercetări agronomice şi Camerele agricole.

Institutul de cercetări agronomice este chemat a face cercetările şi a da îndrumările.

Camerele agricole, fiind organele care sunt cele mai aproape de agricultori şi care în speţă ar trebui să fie chiar reprezentanţa plugărimii, sunt acelea care pot să lucreze mai vioi şi mai puternic, pe lângă chiar factorul de execuţiune, a ceea ce creerul creează în acest Institut"...

EMANOIL BUCUŢA

CENTRELE DE DOCUMENTARE INTERNAŢIONALĂ

Importanţa ce se atribue astăzi în vieaţa socială a popoarelor, raporturilor economice, politice sau juridice dintre naţii şi State, a dat loc la crearea, de instituţii ştiinţifice specializate în studiul obiectiv al relaţiilor internaţionale contemporane în diverse ţări. Aceste instituţii nefiind organisme oficiale, nu urmăresc decât o ţintă pur ştiinţifică. Neocupându-se de învăţământul propriu zis, de o parte, nici de propaganda politică, de alta, ele constitue mai cu seamă instrumente tehnice de studiu, de discuţie, de cercetare şi de documentare. Ele pun la dispoziţia tuturor celor ce se interesează de afacerile internaţionale — oameni de Stat şi savanţi, diplomaţi şi ziarişti, oameni de afaceri şi industriaşi, experţi şi tehnicieni — mijloace practice şi dezinteresate de studiu şi de informaţie.

Astfel de instituţii există astăzi ca să cităm numai câteva exemple tipice, în Africa de Sud *(South African Institute of International Affairs)*, în Australia *(Australian Institute of International Affairs)*, în Canada *(Canadian Institute of International Affairs)*, în Danemarca *(Institutet for Historie og Samfundsoekonomi)*, în Extremul Orient *(Institute of Pacific Relations)*, în Franţa *(Centre d'Etudes de Politique Etrangère)*, în India *(Indian Institute of International Affairs)*, în Italia *(Instituto per il Studio de la Politica Internazionale)*, în Marea Britanie *(Royal Institute of International Affairs-„Chatham House"*, în Noua Zeelandă *(New Zealand Institute of International Affairs)*, în Statele-Unite *(Council on Foreign Relations; Foreign Policy Association)*, în Spania *(Instituto de Estudios Internacionales y Económicos)*, în Geneva *(Geneva Research Centre)*, etc. Au mai fost înfiinţate, unele cu scopuri mai restrânse, altele cu o bază încă provizorie şi, în alte multe ţări (Austria, Cehoslovacia, Elveţia, Norvegia, Olanda, Suedia, Ungaria, etc.).

Activitatea ştinţifică şi tehnică urmărită de aceste diverse instituţii e foarte variată. Enumerarea următoare a câtorva din principalele rosturi pe care le au în ansamblul lor, deşi incompletă, va da o indicaţie generală asupra naturii şi amploarei funcţiunilor lor şi a serviciilor ce aduc ştiinţei:

a) In *domeniul documentării*, instituţiile sunt în general înzestrate cu o biobliotecă de studii, compusă din principalele lucrări de referinţe, publicaţii curente, periodice şi documente privitoare la relaţiile internaţionale contemporane. In unele cazuri ele mai dispun de un serviciu de cupure de ziare şi de un serviciu de bibliografie;

b) Metodele de *cercetare* ştiinţifică, întrebuinţate de aceste instituţii sunt, în cele mai multe cazuri, de două feluri: cercetarea individuală, când instituţia însărcinează un expert cu un studiu particular, dându-i mijloacele tehnice şi ajutorul material necesar, asigurându-i publicarea monografiei; şi cercetarea colectivă, când instituţia constitue grupuri de experţi, cărora le asigură serviciul unui raportor sau a unui secretar;

c) *Discuţiunea* asupra chestiunilor de actualitate internaţională se face fie prin conferinţe publice, când oratorul completează expozeul său asupra unei probleme de interes general, răspunzând chestiunilor care sunt puse, fie prin reuniuni restrânse de experţi pentru prezentarea comunicaţiilor asupra subiectelor mai tehnice;

d) Organizarea unui serviciu de *informaţii*, reprezintă adeseori unul din rosturile cele mai de folos şi mai de seamă ale acestor instituţii. Informaţiile sunt uneori prezentate pe calea dosarelor şi a broşurilor de informaţii, care conţin date obiective asupra diverselor aspecte de politică străină şi internaţională; mai pot face şi serviciul prin comunicări particulare adresate direct celor interesaţi;

e) Una din funcţiunile acestor instituţii mai este şi desvoltarea cunoştinţei adâncite a vieţii internaţionale şi formarea de opinii, lămurite asupra naturii dificultăţilor ce pot surveni între popoare. Această operă de *difuzare* se face îndeosebi prin publicaţiuni periodice;

f) Studiul problemelor internaţionale fiind uşurat printr'un strâns contact cu ideile şi manifes-

tațiile științifice din alte țări, instituțiile specializate în acest domeniu, consacră o parte importantă din eforturile lor la desvoltarea unei *coordonări internaționale* a activităților lor. Ele organizează în acest scop schimburi de informații, de publicații, de bibliografii, etc. La fel organizează studii și cercetări în comun; înlesnesc vizite în străinătate pentru profesori și conferențiari; și participă la reuniuni și congrese străine și internaționale;

g) In sfârșit, instituțiile cele mai bine pregătite organizează uneori *conferințe-congrese* și reuniuni, de caracter național, regional, sau internațional.

Dezvoltarea acestor centre și instituții a dat loc la formarea unui sistem de relații între ele, pe care *Institutul Internațional de Cooperație Intelectuală,* din Paris, s'a însărcinat de 10 ani, să-l administreze. A creat cu acest scop un organ special de coordonare care, după o primă perioadă de încercare, a fost transformat într'un organism autonom, funcționând în cadrul Organizației de Cooperație Intelectuală a Societății Națiunilor — *Conferința permanentă de Inalte Studii Internaționale.*

Această conferință urmărește mai multe ținte. Favorizează dezvoltare instituțiilor existente; încurajează și înlesnește crearea noilor instituții în țările ce nu le posedă încă; și organizează, între ele toate, un sistem de coordonare internațională a activității lor. Principala sa funcțiune a devenit însă organizarea de studii internaționale întreprinse în comun de instituții calificate, și de savanți și experți din diferite țări. Cu sprijinul *Fundației Rockefeller* și al *Dotației Carnegie,* această activitate științifică a conferinței care era cunoscută în mediul științific prin studiile despre *„Statul și Vieața Economică"* (două volume publicate în 1932 și 1934) și despre *„Securitatea Colectivă"* (1936), a luat în ultimul timp un nou avânt. Și, în adevăr, conferința întreprinde actualmente o serii de studii a căror amploare întrece pe aceea a cercetărilor înfăptuite până în prezent. Aceste studii țintesc asupra unui ansamblu din acele probleme de demografie, de materii prime, de pieți, de colonii, etc., care preocupă astăzi oamenii de Stat. Sub titlul general de *„Reglementare pe cale pașnică a problemelor internaționale",* aceste chestiuni au făcut obiectul, în 1936, unui examen preliminar în cursul sesiunii a IX-a a Conferinței de Inalte Studii Internaționale; vor da loc la desbateri amănunțite în Iunie 1937 la Paris, cu ocazia Sesiunii a X-a a conferinței.

Studiile colective întreprinse de conferință, nu pot însă fi duse la bun sfârșit decât în măsura în care instituțiile naționale vor fi îndeajuns de bine pregătite, ca să participe efectiv la cercetările făcute în comun.

In România nu există până acum un organism care să corespundă în întregime instituțiilor menționate mai sus. Știința română desigur, posedă în universitățile și în alte instituții de învățământ superior, institute, catedre și seminarii de drept internațional; se mai bucură de un institut specializat în unele studii ce se raportează la Europa Sud-orientală; în sfârșit, mai are la dispoziția sa o instituție de cercetări, ce se ocupă de ansamblul științelor sociale și a cărei organizație include o secția specială consacrată politicii externe și relațiilor internaționale. Dar niciuna din aceste instituții nu corespundea prin organizare centrelor de documentare create în alte țări.

Dela 1 Decemvrie 1936, un efort a fost făcut pentru a constitui și în România, o instituție corespunzând mai precis nevoilor de cooperație, cu membrii Conferinței de Inalte Studii internaționale, și rolului ce joacă știința și savanții români în desvoltarea cunoștințelor despre fenomenele internaționale și despre problemele pe care le ridică raporturile dintre State. Datorită sprijinului dat de Fundația Rockefeller și a unei subvenții speciale acordate de Ministerul Regal Român al Afacerilor Străine *Institutul Social Român,* a putut fi îndeajuns dezvoltat ca să îngădue stabilirea, sub forma provizorie, pentru o perioadă experimentală de un an, un *Centru de Inalte Studii Internaționale,* a cărui organizație și activitate se va apropia, ținându-se seama de nevoile particulare a organizației vieței intelectuale din România, de cea a instituțiilor constituite în alte țări.

E. CHALMERS-WRIGHT

AMERICANII DE ORIGINE ROMÂNĂ*)

Am fost rugat să vă vorbesc despre Românii din America. Este însă o eroare a se crede că azi am putea să mai vorbim despre Români în America. Mai corect ar fi dacă i-am numi americani de origine română, căci majoritatea emigranților noștri de acolo sunt în prezent cetățeni americani, iar copiii lor și copiii acestora, născuți acolo, sunt cetățeni americani prin însuși faptul nașterii lor în America.

De asemenea, trebue să distingem, când vorbim de America, dacă sub acest nume înțelegem Statele-Unite, Canada ori una din țările din America latină. Căci români trăiesc nu numai în Statele-Unite, ci și în Canada și, în număr mai mic, în Cuba, Panama, Mexic, Columbia, Brazilia, Argentina, Chili, și mai putem întâlni câțiva și în alte State latine. Totuși, marea lor majoritate, cam 150.000, trăiesc în Statele-Unite, iar în Canada vreo 15.000.

Așa dar, când vom vorbi despre Românii din America, ne vom referi numai la cei din Statele-Unite și numai la cei de origine etnică română, căci trebue să știm, că, în afară de români de sânge, mai sunt în Statele-Unite circa 100.000 Evrei Români și în Canada alte 10.000. Dacă am putea face numărătoarea tuturor persoanelor care au emigrat în cele două continente ale Americii din teritoriul ce se găsește astăzi sub stăpânirea neamului nostru, adică nu numai a Românilor și a Evreilor, dar și a Ungurilor, a Germanilor, a Rușilor, Rutenilor, Bulgarilor, Turcilor etc., am dobândi o cifră de circa 1.000.000, din care vreo 6—700.000 în Statele-Unite. Deși din punctul de vedere al expunerii pe care ne propunem s'o facem, nu ne interesează decât românii, facem totuși mențiune de toate aceste categorii de emigranți, pentru motivul că, mai curând sau mai târziu, toți vin în contact cu autoritățile noastre, adică cu Legațiunile și Consulatele române din acea emisferă, căci mai toți au rude și afaceri în România, și prin urmare, deseori nevoie de serviciile organelor noastre diplomatice și consulare.

Dați-mi voie să vă mărturisesc, înainte de toate, că sunt în România abia de câteva săptămâni. Am lipsit din țară aproape 18 ani, din care peste 16 am trăit în Statele-Unite. Vă cer deci iertare dacă, în cursul discuțiunii mele, se va întâmpla să vă vorbesc cu oarecare căldură despre Românii care și-au găsit o nouă patrie în ospitalierul continent al Americii.

Legăturile mele cu ei sunt foarte intime. De peste 16 ani le cunosc toate necazurile și bucuriile. Am luat parte la durerile lor, care au fost și durerile mele, la bucuriile lor de care și eu m'am înveselit. I-am văzut la lucru și la petrecere, în belșug și la lipsă. In toate împrejurările însă au rămas aceiași oameni: oameni pe care greutățile vieții nu i-au putut învinge și pe care fericirile momentului nu i-au putut corupe. Aceste însușiri i-au apropiat de sufletul americanului de baștină, ori mai bine zis a americanului mai vechiu, și el tare când este pus la încercare de soartă, și optimist incorigibil. Este deci firesc, ca să mă gândesc cu drag la acest mănunchiu rupt din trupul națiunii noastre. Cu toate că acești români au devenit cetățeni buni și leali ai unei țări străine, nu și-au uitat niciodată de patria lor de origine, pe care o iubesc din toată inima și cu o duioșie, pe care nu o poate înțelege cel care niciodată nu a ținut în mână toiagul pribegiei.

Românii din America sunt, în marea lor majoritate, am putea spune chiar 98%, originari din Ardeal, deși sunt între ei câteva mii de bucovineni, basarabeni și olteni. Emigrarea lor a început în ultimii ani ai secolului trecut. In anul 1899 nu au intrat în America decât 98 de români, dar în 15 ani, adică până în 1914, numărul lor a crescut la circa 135.000.

După sfârșitul marelui războiu, mulți s'au reîntors în România unită. Numai în 1920, au venit în țară peste 21.000; iar în 1921, peste 8.000. Numărul celor repatriați, scade la 4.000 în 1922, ca apoi în anii următori să fie abia de circa 1.000. Pe de altă parte și emigrarea a luat un nou avânt, deși mult mai redus decât cel din anii antebelici, atingând în 1921 cifra de peste 5.000, pentru ca în anul ce urmează, emigrarea să scadă la circa 1.000. Mulți din noii emigranți au fost recrutați din cei care se repatriaseră în 1920 și 1921 și care, ne mai găsindu-și rost în România, sau înapoiat în America, de această dată, — aproape în toate cazurile, — pentru totdeauna.

*) Articolul de față a fost subiectul unei conferințe ținută de autor în mai multe orașe din Ardeal, în cursul lunei Mai a. c.

După războiu s'a produs o schimbare în atitudinea emigrantului român faţă de America. Pe când, înainte de 1914, Românul considera vieaţa lui acolo ca ceva vremelnic, având gândul mereu la cei lăsaţi acasă, la gospodăria pe care o avea ori intenţiona să o înjghebeze în satul lui, cei care au rămas în America, ori care au venit după războiu, s'au decis să se stabilească acolo definitiv. Aceasta a avut ca o consecinţă fatală schimbarea cetaţeniei, căci, odată deprinşi cu ideea de a nu se mai înapoia în România, nu mai era niciun motiv sa nu râvnească la cetăţenia noii lor patrii. Devenind cetăţeni americani, puteau să dovedească un mai mare interes treburilor obşteşti şi câştigau şansa de a participa, alături cu cetăţenii de baştină, la exercitarea drepturilor şi obligaţiunilor unui cetaţean american. Această nouă calitate de cetaţean al unei ţări atât de puternice şi bogate, le-a oferit mai bune prilejuri de a-şi îmbunătaţi soarta, asigurându-i uneori chiar belşug, în complexitatea unei vieţi moderne şi la un standard de traiu foarte ridicat.

Pentru a înţelege evoluţia prin care a trecut Românul din America va fi necesar să schiţăm, pe scurt, începuturile vieţii lui în acel continent. Românul american de astăzi se deosebeşte foarte mult de cel care acum 35 de ani, şi-a pus desagul în spate, şi a luat în mână toiagul pribegiei. Ţăranul de atunci, care după lucrul dela câmp se întorcea la căsuţa lui luminată de un opaiţ ori uneori numai de focul dela gura cuptorului, şi care dupa un blid de mămăligă îşi odihnea oasele-i obosite pe o rogojină, este obişnuit azi cu o baie dupa lucrul din fabrică, venind acasă adesea ori în automobilul său propriu şi, după ce a mântuit o cină bogată, în sunetele muzicii dela radio, se duce la cinematograf ori teatru, ori citeşte ziarul său favorit. Somnul şi-l face pe un pat al cărui ultra confort îi este asigurat de nişte arcuri fabricate după ultima invenţie.

Să ne transportăm deci cu imaginaţia în anul dela Christos 1902.

Suntem în portul oraşului New-York. Marele transatlantic se apropie de Statuia Libertăţii, simbol atât de caracteristic pentru Lumea Nouă, a cărui vedere atâtea inimi de emigranţi a umplut de bucurie şi de noi speranţe. In baierile uriaşului palat plutitor, un ţăran român priveşte, prin geamul rotund al cabinei sale, spectacolul neobişnuit ce-i oferă zecile de vapoare, care mişuna în port. Ce variaţie după monotonia hidoasă a celor 14 zile petrecute în atmosfera stricată a unei cabine infecte, în fundul vaporului, în care afară de el mai erau alţi cinci emigranţi, Unguri şi Slovaci.

Pentru un moment inima românului nostru se face cât un puricel. Căci deodată îşi dă seama că între căsuţa pe care a părăsit-o în satul lui din Ardeal, şi New.York, este nu numai distanţa considerabilă până la portul unde s'a îmbarcat, dar şi un drum lung de 14 zile pe mare. Oare îşi va mai vedea el vreodată soţia şi copiii şi fraţii şi surorile şi mama-i bătrână pe care i-a lăsat plângând acasă? Zdrobit de amintirea acelei scene sfâşietoare care nu l-a părăsit în tot drumul lui, nici n'a observat că vaporul şi-a oprit maşinile. Pe culoare un om de serviciu strigă lumii să se pregătească a se urca în alt vaporaş ce-i va duce la Ellis Island.

Ellis Island! Câte lucruri oribile nu i-au povestit tovarăşii săi de cabină despre această staţie de carantină. Ceea ce a priceput din spusele lor nu a fost de natură să-l inveselească. Ştia că va fi ţinut acolo mai multe zile pentru a fi desinfectat, apoi examinat de medicii şi ofiţerii biroului de emigrare, pentru a se constata dacă va putea fi admis în ţara tuturor făgăduinţilor.

Dar iată că după trei-patru zile, în care timp a gustat din primele binefaceri ale civilizaţiei americane: baie caldă, mâncare abundentă, deşi nu prea gustoasă, plimbare în grădina îngrijită a insulei, ţăranul nostru este găsit bun de a-şi face intrarea în Statele-Unite şi este condus pe un vaporaş, care, în 20 de minute, îl va debarca în New-York. Iată-l şi sosit în oraşul înspăimântător, în care casele par că ating chiar bolta cerului. Dar nu are mult timp de zăbovit, căci o doamnă zâmbitoare, agenta unei societăţi de caritate, se apropie de el şi-l conduce la gara de unde va lua trenul spre Youngstown, în Statul Ohio. Ea îl duce pe peron şi îl încredinţează conductorului trenului. La Youngstown, îl vor aştepta consătenii lui care l-au îndemnat să vină şi el în America, unde va câştiga mulţi bani. I-au scris doar că în doi, trei ani, îşi va putea plăti datoria dela bancă, îşi va mai putea cumpăra câteva pogoane de pământ, repara casa şi îşi va putea înoi şi uneltele de gospodărie.

Iată-l dar în drum spre locul unde va putea realiza toate aceste minuni. Se aşează lângă fereareastră. Inaintea ochilor lui trec oraşe înegrite de fum, în jurul cărora vede mii şi mii de pogoane necultivate. Câtă pradă! Să fi avut el acasă numai

zece, douăzeci de pogoane ca acelea, nu ar fi plecat niciodată! Dar pe alocuri vede și pământuri bine îngrijite. Oamenii care pășesc în urma plugului, sunt rumeni și grași, nu ca țăranii din Ardeal. Caii lor, bine hrăniți, trag vârtos, nu ca bieții lui călușei de acasă. Casele clădite în mijlocul ogoarelor, seamănă mai mult cu cele dela oraș. In jurul lor sunt grădini frumoase și pomi înfloriți. Parcă i-ar veni să oprească trenul să se coboare și să ceară de lucru la gospodăriile acestea frumoase. Ce să caute el la Youngstown, care trebue să fie un oraș tot atât de afumat și mohorît ca cele pe care le vede din tren. Doar el este țăran și se pricepe mai bine la plugărit, decât la fabricarea oțelului. Răpit de gânduri, el respiră adânc, ca să-i intre în nări mirosul brazdelor răsturnate de plugul de afară. Dar nu simte decât fumul trenului care-l duce, sgomotos și cu iuțeala vântului, spre destinul său. Visul dispare și începe să gândească la acei pe care îi va vedea în curând.

După o călătorie de vreo 18 ceasuri cu trenul, iată și orașul Youngstown, acoperit de un val gros de fum. Sosește în gară. Coboară. Lume multă și confuzie zăpăcitoare. Stă pe loc, nu știe ce să facă, încotro s'o ia. Dar iată că, după câteva minute, își aude strigat numele. Aleargă către el trei bărbați îmbrăcați în haine smolite de orășeni. Sunt consătenii lui. Abia îi recunoaște. Au fețele supte și palide și trupurile încovoiate. Fabrica a săpat urme adânci pe fețele lor. Și nu a trecut decât abia un an de când au plecat de acasă.

Se îmbrățișează cu toții, își zâmbesc, își râd, dar ochii le sunt înmuiați în lacrimi. Prietenii îl napădesc cu întrebările și bietul român nici nu are timp să răspundă căci imediat i se pun alte întrebări. Ies din gară și se urcă într'un tramwai. In câteva minute sosesc într'o stradă cu case de lemn înegrite de fum. Peste drum fabricile de oțel. Noul venit se oprește și se uită mirat la ele, dar tovarășii nerăbdători, îl duc spre noua lui locuință. Stăpâna îl primește zâmbind, și prietenii îi arată camera unde va dormi. Dealungul pereților sunt înșirate vreo cinci, șase paturi. Proprietarul casei, român și el, muncește în fabrică, dar soția lui câștigă și ea binișor, îngrijindu-se de ale casei și pregătind de mâncat pentru cei vreo douăzeci de vlăjgani care stau în casa lor. Le dă mâncare de două ori pe zi, dimineața și seara, punând pentru fiecare și merinde pentru ora de amiază. Pensionarii le plătesc puțin și prin urmare banii câștigați din fabrică intră, aproape toți, în chimirul purtat sub cămase. Seara, înainte de culcare, fiecare își numără averea, ca să se încredințeze de realitatea ei. Sâmbăta, bucuria este mai mare, deoarece se mai adaugă încă câțiva dolari la cei din chimir. Incă doi trei ani și se va face suma! Mia ori două mii, după caz. Numai de nu s'ar închide fabrica între timp, ca să nu fie obligați să se atingă de economii. Noaptea acest vis urît, coșmarul emigrantului, teama lipsei de lucru, strică multora liniștea. Căci fiecare zi fără de lucru, înseamnă încă alte două în fabrică, mai târziu. Și, în loc de doi, trei ani în America, se vor face patru și cinci și zece.

Dar noul nostru imigrant este în curând înconjurat de o ceată de români, care au alergat să-l salute, îndată ce au prins de veste că a sosit. Toți îl întreabă de ai lor. Le răspunde cum știe mai bine și vorba se lungește până noaptea târziu, deși trupurile sunt ostenite și cer odihnă. Bine că mâine este zi de duminică, și ce nu sa putut spune astăzi, se va spune mâine.

Dar vine și lunia, ziua inițierii noului imigrant în de ale fabricii. S'a sculat dis de dimineața, împreună cu tovarășii lui. Se îmbracă repede, mănâncă mult și în grabă. Ora șase îl găsește în fabrică. Noul muncitor este dus la „bossul" irlandez, maistrul echipei, care-i desemnează locul, unde va lucra, lângă unul din consătenii săi, desbrăcat până la brâu. Prietenul îi arată mișcările ce trebue să le facă, în fața furnalului. Așa și-a închipuit el că trebue să fie iadul! Mai mare căldură nici acolo nu poate fi. Il trec nădușelile, și ar ameți dacă din când în când un muncitor nu ar trece cu o cană de apă, dându-i să bea. Nici nu are vreme să se oprească, să-și șteargă sudoarea de pe față, căci în fiecare clipă trebue să fie cu atenție la lucru. La început este neîndemânatic, dar cum trec ceasurile, prinde și el mișcările și le execută, aproape mecanic. Numai de nu ar fi așa de cald, și dacă oasele nu i-ar fi așa de obosite... Dar, iată că în clipa când crede ca nu-l mai țin picioarele, aude șueratura prelungă a fabricii.

Este amiazi. Prietenul îi face semn să iasă. Ajuns la lumina zilei, soarele de primăvară parcă-l răcorește. După zăduful de dinăuntru, adierea lină de afară îl mângâie plăcut și dulce.

Se așează jos, și stă câteva minute nemișcat. Dacă s'ar putea întinde puțin, nici mâncare nu i-ar trebui. Dar, prietenul îl poftește să mănânce din sandwichurile pregătite de „bortăreasă", și aduse în cutia de tinichea. Imbucă cu anevoie de două, de trei ori, și încetul cu încetul îi vine și poftă de mâncare.

Cele treizeci de minute trec repede și lucrul începe din nou. Bietul român, parc'ar avea oase de plumb, abia se poate urni din loc.

Iată ce se petrece în fiecare zi, timp de zece-douăsprezece ore. Românul nostru se mai obișnuește, oboseala nu-i este tocmai atât de mare ca'n prima zi, dar, fața i se vestejește și spatele i se încovoaie din ce în ce mai mult.

Așa a fost vieața primilor emigranți. Ea nu varia, decât că doar unii lucrau în fabrici de oțel, alții în mine de cărbuni, alții la abatoare, iar alții la alte industrii. Toți munceau egal de greu și își refuzau egal plăcerile de care se împărtășau băștinașii, ori emigranții mai vechi, și prin urmare, mai obișnuiți cu standardul american. Singura obsesiune pe care o aveau, era ca să faca economii cât mai multe, pentru a se putea înapoia în țară cât mai repede.

Dar, veneau anii de criză, când erau nevoiți să traiască din economiile agonisite. In aceste zile de trândăvie forțată se doreau în fabricile cu fum, în căldura înăbușitoare, care le dădea ocazia să-și pună dolari în chimirul soios. Dolarii agonisiți, se cheltuiau încetul cu încetul și pribegia Românului se lungea din ce în ce mai mult...

Vacanța nedorită a lipsei de lucru își avea și partea ei bună. Mai avea și românul răgaz să privească în jurul său, să vadă cum trăiesc vecinii, emigranții mai vechi. Cea ce i-a atras mai mult atenția, erau societățile lor de ajutorare reciprocă. Se întâmplă că unul sufere vreun accident. Societatea la care este membru se îngrijește de el, îi trimete acasă un medic și-i dă ajutor bănesc în tot timpul boalei. Ori moare vreunul, Societatea plătește familiei o sumă mică, însă suficientă pentru acoperirea cheltuielilor de înmormântare. Dar, se mai face și altceva la societați. Ele aranjează din când în când și câte o șezătoare culturală. Se citesc gazete și se cântă, ori se joacă teatru. De ce să nu facă și românii la fel? In America nu sunt doar jandarmi, care să-i oprească de a cânta românește, ori de a purta steagul tricolor, la ocazii mari ca, de pildă, la serbări naționale.

Cât de mult simțeau românii emigranți nevoia să imite și ei pe vecinii lor, se poate vedea din faptul că în două orașe situate la o depărtare considerabilă, s'au înființat, în aceeași zi de 2 Noemvrie 1902, două societăți. Una, numită „Carpatina", la Cleveland, în Statul Ohio; alta, numită „Vulturul", la Homestead, în Statul Pennsylvania.

Odată începute, s'au înfiripat societăți similare și în alte orașe. Oameni mai răsăriți, și mai pricepuți, au mers din oraș în oraș, propagând ideea lor. Facem numai un act de recunoștință, față de acești pioneri ai unei minunate idei sociale dacă amintim numele câtorva. In fruntea acestei falange de simpli, dar luminați, muncitori se găsesc doi bărbați, care pe atunci, erau în floarea tinereții lor: Ilie Martin Sălișteanu și Octavian Popaiov. Ei au fost secundați de alții, ca: Ion Sufană, Ion Hoza, Ion Păcurariu, Marcu Lazăr, George Marhao, Vasile Vlăduțiu, Nicolae Boieriu, Ion Sârbu, Dionisie Siandru, Nicolae Bardaș, și mulți alții, toți țărani, ori meșteșugari, nu de mult plecați dela coarnele plugului, ori dintr'un mic atelier de provincie, Dumnezeu le-a dăruit o minte clară, inimă caldă și un suflet nobil. Ocupați toată săptămâna în fabrici, dumineca, în loc să se odihnească, cutreerau orașele, unde se găseau români, pe care-i însuflețeau și îndemnau. In urma lor, pretutindeni răsăreau societăți de ajutorare.

Astăzi, când beneficiile plătite de aceste societăți se urcă la cifra considerabilă de circa două milioane dolari, când numărul celor care s'au împărtășit din aceste beneficii se ridică la mai multe mii, ne putem da foarte bine seama de opera socială inițiată de acești adevărați pioneri, care și-au neglijat treburile pentru binele fraților lor pribegi. O splendidă pildă de abnegație ne-o furnizează Ion Sufana, un fost cioban din Poiana Sibiului și unul din cei mai însuflețiți români de peste ocean. Pe vremea când era funcționar la Uniunea Societăților, fiind chemat de o societate să aplaneze oarecari dificultăți care se iviseră între membrii ei, și-a lăsat casa arzând în Indiana Harbor, de teamă ca nu cumva să piardă trenul, cu care era să se ducă în orașul unde se găsea societatea, și unde serviciile lui erau cerute cu insistență. Pagubele lui au fost de vreo 3.000 de dolari, dar pentru el salvarea unei societăți avea mai mare importanță. Ar greși însă acei care ar crede că d-l Șufană, a fost un om bogat, pentru care pierderea unei sume atât de considerabile nu ar fi avut consecințe serioase. Tot ce-și agonisise în lungi ani de muncă de fabrică, s'a prefăcut în scrum și cenușă. El este și astăzi un om sărac, cu opt copii, pe care însă, a reușit să-i crească foarte bine, e drept cu nespuse greutăți, dându-le la toți o educație universitară.

Acesta este un exemplu. Dar, nu ezit să afirm că, în împrejurări similare ni-l'ar fi dat mulți alții. Căci pe atunci, — și aceasta s'a întâmplat acum

vreo 20 de ani, simţul de jertfă şi abnegaţie la conducătorii destinelor românilor din America era foarte desvoltat.

Cum se înmulţeau societăţile, inimoşii lor conducători au simţit nevoia creării unei centrale, pentru o uniformizare a activităţii lor şi pentru o îndrumare mai sănătoasă a pornirilor sufleteşti care au stat la baza înfiinţării lor. In 1906 se pune temelia Uniunii Societăţilor române de ajutor şi cultură din America, având un program de ajutorare reciprocă şi de răspândire a culturii.

Inainte de înfiinţarea acestei centrale, societăţile individuale plăteau câte o sută sau două sute de dolari beneficiu în caz de moarte. Suma se repartiza între cei 50 sau 60 de membri, câţi avea pe atunci de obiceiu o societate. După înfiinţarea Uniunii, aceeaşi sumă se repartiza între membrii tuturor societăţilor componente, deci taxele erau foarte mici. Cu timpul Uniunea a mărit beneficiul la 250, apoi la 500, la 700, şi în fine, la 1.000 dolari.

Dar funcţiunea cealaltă, egal de importantă, a societăţilor a fost răspândirea culturii. Din punct de vedere cultural, Uniunea a avut un rol covârşitor, căci funcţionarii ei fiind aleşi din tot ce societăţile individuale aveau mai bun, puteau să dea îndrumări şi să sugereze idei mai frumoase societăţilor membre, care până atunci erau izolate una de alta. După înfiinţarea Uniunii, legătura dintre societăţi deveni mai strânsă şi astfel vieaţa între Români, al căror număr crescu în fiecare zi, începu să primească un conţinut mai bogat şi să se consolideze.

Dar, veţi întreba: ce cultură puteau răspândi aceşti oameni simpli, dintre care cei mai de frunte nu aveau decât şcoli primare, ori, cel mult experienţa câştigată de pe urma meseriei lor?

Este adevărat, că opere mari literare nu au ieşit din condeiul lor, nici savanţi cu care să se fălească neamul nu au răsărit din rândurile primilor emigranţi, dar nu este mai puţin adevărat, că şi ei au pus o cărămidă modestă la zidul sufletesc, pe care s'a clădit România Mare, căci acolo, la o depărtare de multe mii de kilometri de leagănul lor, au păstrat trează conştiinţa naţională, ceea ce a dat prilej la frumoase şi înduioşătoare manifestaţiuni naţionale. Nu mă refer numai la manifestările lor pe care le organizau în fiecare oraş, la serbări ocazionale, când în sunetele orchestrei care cânta „Deşteaptă-te Române", defilau prin străzile principale cu steagul românesc fâlfâind în fruntea lor alături de cel american, în văzul ungurilor, care îi denunţau la consulatele ungureşti. Ei ştiau bine că prin aceasta riscau să nu se mai poată înapoia niciodată în Transilvania, care pe atunci era sub stăpânire maghiară. Totuşi o făceau. Nu mă refer nici la petrecerile lor, unde se juca, de diletanţi, câte o piesă românească cu subiect patriotic, ori se cânta şi dansa româneşte. Dar, doresc să înregistrez contribuţiile lor băneşti, la realizarea multor scopuri naţionale. Unii înzestrau comuna lor cu câte o bibliotecă românească, alţii dădeau sumele necesare pentru clădirea unei şcoli, şi nu a lipsit niciunul care să nu-şi dea obolul la listele de subscripţie, ce se făceau în scop naţional. Amintesc numai acţiunea pentru adunarea unor fonduri în favoarea flotei româneşti, apoi, în decurtul războiului, trimeterea a zeci de mii de dolari pentru Crucea Roşie Română, şi a sute de lăzi conţinând medicamente, pansamente şi haine pentru populaţia suferindă din România. Au contribuit, de asemenea, cu zeci de mii de dolari la propaganda ce se desvolta, în timpul Conferinţei de pace, pentru recunoaşterea drepturilor noastre istorice. După ce au ridicat o statuie Ecaterinei Teodoroiu la Târgul-Jiu, au dat peste o sută de mii de dolari pentru promovarea noului tip de aeroplan, construit de regretatul George Fernic, iar acum se desfăşoară acţiunea înzestrării d-lui Locot. Papană, cu un avion cu care eminentul aviator intenţionează să facă un sbor fără escală, între New-York şi Bucureşti.

Din nefericire, nu avem posibilitatea să cunoaştem toate sumele cu care au contribuit Românii din America, la diferite scopuri naţionale şi de caritate, dar, nu cred să fiu departe de adevăr, când afirm că ele trebue să se urce la mai multe milioane de dolari, adunate prin colecte publice, ori trimese anonim, cu discreţia omului de adevărată nobleţe sufletească. Şi nu trebue uitat, că aceşti bani au fost câştigaţi cu o muncă extrem de grea, în iadul fabricilor care au supt vlaga lor trupească, dar care, în acelaşi timp, le-a înmuiat şi inimile...

Organul prin care au ţinut contact unul cu altul, a fost ziarul „America". Fondat în anul 1906, de preotul Moise Balea, fiu de băieş de aur, din Munţii Apuseni, care a înscris pe frontispiciul primului său număr: „Apare când am timp, bani şi voie", ziarul a fost cumpărat în 1908, de Uniunea Societăţilor Române de Ajutor şi Cultură, pe un preţ de 11.500 dolari. In 1908, Uniunea stătea foarte slab din punct de vedere material, deci achiziţia unui ziar a fost un act de mare curaj. Totuşi, cumpărarea a fost foarte bine chibzuită, căci, dacă nu ar fi existat acest ziar, Uniunea nu

și-ar fi putut realiza programul din anii care au urmat. Fără un organ care să agite ideea organizarii și a postulatelor noastre naționale, Românii din America nu ar fi putut da dovadă de faptele cu care azi se pot mândri. Membrii societăților, erau plini de entuziasm, când ascultau cuvântările funcționarilor Centralei, dar, acest foc sacru trebuia menținut și când ei nu mai erau în mijlocul lor. Bieții funcționari băteau drumurile, în zile de dumineci și sarbători, cheltuind din buzunarul lor propriu, din leafa ce-o câștigau în fabrici, în acele timpuri, căci nu erau salariați de Uniune, ca acum. Dar, nu răsbeau să fie pretutindenea, în aceeași dumineca. America, doar este mare și orașele se găsesc la depărtări atât de grozave! Dar, ziarul „America", putea să vină în mijlocul lor în fiecare săptămână, căci, atunci apărea numai odată pe săptămână. Articolele scrise cu atâta însuflețire, și cu mai multă bunăvoință, decât pricepere gazetărească, tocmai prin sinceritatea ce se găsea oglindită în fiecare cuvânt scris, aveau darul de a-i convinge pe toți despre binefacerile unirii. La un an după cumpărarea ziarului „America", Uniunea crescu, dela trei la 26 societăți, iar la 1911, la 44, pentru ca în 1917, să se urce la 72, cu 13.000 de membri, adulți, femei și bărbați.

Nu mă voiu ocupa de certurile regretabile ce s'au ivit între Românii din America, încă din primii ani ai emigrării. In cadrul acestei conferințe, nu doresc a înregistra, pe cât se poate, decât punctele luminoase. Nu pot însă să nu ating, în câteva cuvinte, un mic incident, căci de el se leaga fondarea primelor ziare românești, care din nefericire, au devenit mai târziu organele celor două tabere opuse. Ele s'au unit ce e drept, în anii de după razboiu, dar, numai după ce au înveninat spiritele atât de mult, încât toate relele ce există astăzi în coloniile noastre de peste ocean pot fi derivate din această spărtură inițială.

Amintisem că ziarul „America" a fost fondat în 1906, de preotul Moise Balea. Dar, „popa Balea", cum este cunoscut pretutindeni în America, nu a fost și primul misionar român. Căci, înainte cu un an, în 1905, sosise în Statele Unite, doctorul Epaminonda Lucaciu, preot greco-catolic, fiul marelui luptător, Vasile Lucaciu, care la 28 Decemvrie 1905, scoate primul ziar românesc, numit „Românul", cu caracter religios și propovăduitor al doctrinelor Romei. Este, deci, explicabil, că primul misionar ortodox, părintele Balea, nu s'a lăsat nici dânsul mai pe jos, și a scos și el un ziar, „America", al cărui prim număr a apărut la 1 Septemvrie 1906, intitulându-l „Organ al Românilor din Statele-Unite și în special al bisericilor greco-orientale". Așa dar, polemica între aceste două ziare, începu în semnul crucii. După ce părintele Balea, își vându ziarul Uniunii, lupta confesională a încetat, mai ales că și părintele Lucaciu, își vându foaia sa unui gazetar de meserie.

Cum însă, Uniunea își avea organul său, și prin urmare monopoliza oarecum și cetitorii de slovă românească, ziarul „Românul", care mai era redactat și de un gazetar de meserie, deci, „domn", începu să critice articolele neîndemânatice ale scriitorilor muncitori, dela „America". Și cum Românul are gust pentru polemică, el a început să citească ambele ziare, ca să se informeze despre progresul luptei dintre „intelighenți" cum se numiau cei dela „Românul", și prostimea dela „America". Căci cu timpul se grupaseră în jurul ziarului „Românul" și cei câțiva intelectuali care au început să vină în America.

Lupta a degenerat mai târziu în certuri grozave, și cei din jurul ziarului „Românul", au reușit, în anul 1912, să spargă rândurile, până atunci închegate ale Uniunii, rupând din ea câteva societăți, care s'au organizat în „Liga Societăților române de ajutor și cultură din America". Această desbinare, care a cauzat multe discuții vehemente, patimașe, și foarte sterile, zădărnicind un progres mai desăvârșit, a durat timp de 13 ani, după scurgerea carora societățile „Ligii" s'au unit din nou cu „Uniunea". Dar au adus în sânul organizațiunii unite multe din animozitățile ce existau mai înainte, transformându-le în lupte intestine care, din nefericire durează și astăzi, căci acestor lupte se datorește și regresul de astăzi al ziarului „America", care acum este în sarcina fostului redactor dela „Românul" care îl combătuse pe vremuri. La 1917, „America", devenise un cotidian și a continuat să apară zilnic până acum trei ani, când conducătorii de atunci și actuali ai Uniunii au decis să-l scoată numai de trei ori pe satpamână. Acei care au ocazia să-l citească, se vor convinge de calitatea articolelor care apar azi în coloanele lui.

Dar „America" și „Românul", nu au fost singurele ziare românești, care au apărut în America. Acestea au fost atât de numeroase că este aproape imposibil a le aminti pe toate. Au apărut și reviste, unele mai serioase, altele cu mai puțin miez. Uneori apariția unui ziar, ori a unei re-

viste a fost numai un gest simplu din partea unei persoane supărată pe cutare ziar şi voind a-i răspunde; jertfea o sută-două de dolari, scoţând o foaie, care dispărea, chiar după unul sau două numere. Altele mai serioase au dăinuit doi-trei ani. Inşirăm câteva din ele:

„Deşteaptă-te Române", a apărut la New-York la 1912. A vieţuit câţiva ani. „Glasul Vremii" şi-a făcut apariţia în 1912, în Yongstown, Ohio, şi a dispărut în 1915, pentru ca în 1916, să reapară pentru câteva luni. „Steaua Noastră" din New-York, s'a menţinut aproape 12 ani. „Tribuna" a apărut la Chicago. A avut o vieaţă de trei ani, dela 1915, până la 1918. „Unirea" a apărut la Youngstowm, în 1915, fondată de un român, cu singurul scop de a combate pe preotul dela biserica lui, pe care-l acuza de făţărnicie. Astăzi sunt fraţi de cruce. „Sentinela", redactată de un tânăr doljan, d-l George Stănculescu, a fost foarte bine scrisă, dar din nefericire nu a durat decât un an. Tot atâta a dăinuit şi „Progresul" d-lui C. Hârjeu din Détroit, Michigan. O soartă similară a avut şi „Transilvania", ziar preoţesc, scos la Youngstown, Ohio, în anul 1917. „Dreptatea", era mai mult o foaie volantă, care apărea la Détroit în 1922. O alta „Tribuna" apăru în 1923, tot în Détroit. Era organul personal al unui om, precum a fost şi „Vocea Poporului", şi s'au stins ambele după o scurtă existenţă. „Poşta", era proprietatea particulară a unui evreu american, dar era scrisă de un preot român, iar mai târziu de un ziarist de profesiune. „Românul Canadian" şi „Canada", au văzut lumina zilei, după cum le arată numele, în Canada.

Azi apar patru-cinci ziare româneşti în Statele-Unite: „America", despre care am mai vorbit, şi „Foaia Poporului", la Cleveland, „Vieaţa Românească", la Détroit. Acest din urmă este un ziar săptămânal, foarte bine scris, în spirit naţional-religios. Apoi „Deşteptarea", un vechiu ziar comunist, finanţat de Partidul Comunist şi servind scopuri de propagandă, şi, în fine, „Solia", organul Episcopiei misionare ortodoxe, azi cel mai bine scris ziar românesc din America.

Dintre revistele, care au apărut în Statele-Unite, putem cita: „America Literară", fondată în 1917, în Cleveland, şi bine scrisă. Nu a dăinuit decât şase luni. „România", minunat redactată în englezeşte şi româneşte, de d-l Paul Negulescu, profesor universitar în Bucureşti, care a trăit în America, în anii 1917—918. A apărut timp de numai un an. „Familia", din Détroit, în 1917, „Lumina" din Buffalo, organul preoţilor hirotoniţi în America; „Sămănătorul" din Youngstown, „Ortodoxul Român", revistă religioasă, apărută în 1918, în Canton, Ohio; „Progresul Român", care a apărut câteva luni în anul 1924, tot în Canton, Ohio, toate au dispărut.

Românii din America, au avut şi publicaţiuni umoristice, unele chiar foarte pipărate. Incă în 1908, apăru revista „Allright", foarte gustată de emigranţi. A dăinuit un an. „Calicul Român", a apărut în 1909, în Indiana Harbor şi a trăit şapte ani, ca apoi să mai apară şi să dispară în diferite rânduri. „Urzica" din Weirton, West Virginia, a apărut şi dispărut, asemenea, de mai multe ori. La fel şi „Vagabondul", care a fost scos pentru întâia dată în 1922.

Cu toată cearta ce a existat uneori între diferitele publicaţiuni şi organizaţiuni, trebue subliniat faptul că Românii din America şi presa lor, au trecut totdeauna peste toate zizaniile şi peste toate consideraţiunile de ordin personal, când a fost vorba de a porni o acţiune comună, în slujba intereselor naţionale. Toţi se întreceau ca să îmbrăţişeze cei dintâiu o idee menită să promoveze realizarea visului naţional. Iar după înfăptuirea Unirii, niciunul nu a ezitat să îmbrăţişeze toate acţiunile de apărare provocate de o nefastă şi extrem de activă propagandă revizionistă întreţinută în America, cu un belşug de fonduri şi cu o lipsă uimitoare de scrupule.

Dar, înainte de a trece la discutarea problemelor de astăzi, trebue să descriem în câteva cuvinte vieaţa religioasă a emigranţilor noştri.

Dela început putem afirma, că lipsa bisericilor au simţit-o Românii din prima clipă a păşirii lor pe pământ străin. Omul necăjit simte nevoia unei mângâieri, pe care nu o poate găsi decât în biserică, mai mult decât cei obişnuiţi cu plăcerile şi desfătările unei vieţi fără de griji. Avea Românul greutăţi şi necazuri şi în ţara lui. Dar acolo, avea cel puţin putinţa de a intra în locaşul lui Dumnezeu, ori de câte ori simţea nevoia unei înălţări sufleteşti.

In America, el nu azia dumineca sunetul clopotelor. Doară busuiocul uscat, pe care maică-sa i l-a pus în desag, la despărţire, şi pe care l-a păstrat cu grijă, îi mai potolea dorul de slujba dumnezeiască. Dar, aceasta nu-l îndestula pe deplin. Ii lipsea preotul şi, îi lipsea biserica, unde să se poată închina lui Dumnezeu şi să afle reazim nebiruit în lupta lui grea pentru existenţă.

Spre lauda bisericii greco-catolice, ea a trimes primul misionar Român în America, pe doctorul Epaminonda Lucaciu, despre care am mai vorbit

în legătură cu fondarea ziarului „Românul". D-sa a sosit în Statele-Unite în 1905. La câteva luni, a fost urmat de preotul ortodox Moise Balea. Doctorul Lucaciu s'a înapoiat de mult în ţară, dar preotul Balea, se găseşte încă în Statele-Unite, dar nu în slujba bisericii. Ştiu că sunt în asentimentul majorităţii Românilor din America, atunci când afirm că preotul Balea este unul din cei care au mai multe merite în legătuă cu înfiinţarea primelor noastre aşezăminte româneşti din acea ţară. Aproape că nu avem acolo o biserică la a cărei fondare „popa Balea" să nu fi contribuit cu remarcabilul său talent de realizare a tot ce era spre binele comunităţii, talent care i-a lipsit cu desăvârşire când a fost vorba de propriile sale interese. Dacă se va scrie vreodată istoria adevărată a Românilor din America, numele preotului Moise Balea va trebui înscris cu litere de aur în paginele ei, ca o recunoştere a neobositei lui activităţi din anii săi de sbuciumată tinereţe şi ca o tardivă recompensă pentru ingratitudinea omenească, care-i otrăveşte acum anii unei bătrâneţe plină de amărăciuni.

Nimeni nu-i va tăgădui însă două fapte: fondarea ziarului „America", singurul ziar care a rezistat tuturor vicisitudinilor vremurilor, — şi care azi trece din nou prin grele încercări, — şi fondarea primelor biserici ortodoxe din Statele-Unite.

Oraşul Cleveland, a fost dela început destinat să devină centrul românesc, de activitate, deşi Détroitul are o populaţie românească mai mare. Acolo s'au clădit primele biserici, una greco-catolică în 1906, şi cea ortodoxă în 1907. Românii din celelalte oraşe s'au grăbit şi ei să imite acest exemplu. In scurt timp, s'au construit biserici aproape în toate oraşele unde Românii se găseau în număr mai mare. Poporul era cuprins de un nobil spirit de întrecere. Dărnicia lui era largă. Venea acasă dela fabrici, şi în loc de a se odihni, mergea şi dădea o mână de ajutor zidarilor care-i durau biserica. Interiorul acestor locaşe era împodobit de mâinile pioase ale femeilor, care se organizau în societăţi şi reuniuni pentru îngrijirea şi înfrumuseţarea lor.

Greutatea cea mai mare era că nu erau destui preoţi pentru toate coloniile. Unii din ei trebuiau să slujească în mai mule oraşe. Lipsa lor s'a simţit şi mai mult în timpul războiului şi în anii care au urmat. Această stare de lucruri a dat naştere la un abuz săvârşit de unii episcopi ruşi, care au început să hirotonească preoţi, indiferent dacă cel care era candidat la preoţie avea calităţile necesare. Unii din ei erau oameni foarte simpli, nu numai fără nicio pregătire, dar lipsiţi şi de cea mai elementară aptitudine pentru această carieră. Aveau însă $ 400, cât le cerea episcopul pentru a-i „sfinţi". Uni erau recrutaţi din rândurile cârciumarilor, alţii erau muncitori de fabrică. La un moment dat erau peste 20 de astfel de „preoţi" în America. Suntem însă datori a recunoaşte că printre ei se găsesc unii care au dat dovadă de mare sârguinţă, hărnicie şi pricepere şi cu vremea, au devenit slujitori demni ai altarului. Intre aceştia, amnitesc mai ales pe actualul preot din Philadelphia, care ne face mare cinste în acel oraş. Mulţi s'au lăsat cu timpul de această vocaţiune, mai cu seamă, când au început să vină de acasă preoţi cu înalte pregătiri.

Totuşi, haosul din biserică, prilejuit de diferite cauze, pe care nu le pot analiza cu amănuntul, a dăinuit până în anii din urmă. In afară de defectele morale ale unor preoţi, defecte care au dat loc la multe nemulţumiri, cauza principală a situaţiei precare în care se găsea vieaţa religioasă a emigranţilor noştri, a fost uşurinţa cu care se pot organiza parohii în Statele-Unite, unde biserica este complet separată de Stat. Autorităţile nu au niciun amestec în treburile spirituale ale cetăţeanului. Parohiile sunt considerate ca simple asociaţiuni particulare, ca bunăoară o tăvărăşie la o afacere comercială. Cinci cetăţeni pot obţine dela Statul respectiv un „charter", în baza căruia se organizează parohia. Nicio autoritate bisericească superioară nu-i poate împiedica de a fiinţa ca atare. Tot ce ar putea face o episcopie, de pildă, este a nu o primi în sânul diecezei, dar nu-i poate opri funcţionarea. Aşa s'a întâmplat, că, bunăoară, unii emigranţi supărându-se pe preotul lor, ieşeau din parohie, şi-şi organizau parohia lor proprie pentru care, găseau totdeauna câte un preot hirotonit de episcopul rus. Preotul fiind plătit de ei, şi funcţionând într'o biserică organizată în baza charterului obţinut dela Stat, nimeni nu-l putea stingheri în exercitarea funcţiunii sale.

Alte ori, se întâmpla că unii membri ai parohiei cutare, supăraţi pe preot, voiau să-l scoată din post. Dar funcţionarii bisericii, ori majoritatea membrilor, îl susţineau. Atunci recurgeau la ajutorul tribunalului şi, în baza unei jalbe, obţineau un „injunction", ori interdicţie. Până ce preotul şi ceilalţi membri dovedeau în faţa tribunalului dreptatea cauzei lor, biserica era închisă şi preotul oprit de a sluji, nu în virtutea unui drept al Statului de a reglementa vieaţa religioasă, ci pen-

tru apărarea intereselor acestor membri ai unei asociaţiuni. Din nefericire, astfel de spectacole regretabile erau destul de frecvente în coloniile noastre.

Fireşte, erau mulţi preoţi români în America care-şi făceau datoria lor grea şi exigentă şi pe acele timpuri cu cea mai mare pricepere şi abnegaţie. Dar, în lipsa unei organizări mai perfecte a bisericilor, atât ei cât şi obştea sufereau multe neajunsuri.

In ultimii opt-zece ani, mai ales datorită neobositei activităţi a părintelui Ioan Trutia, din Cleveland, Ohio, a început să-şi facă loc un mai mare spirit de ordine. Acest preot harnic, — secundat de alţii, ca: părintele Ştefan Oprean, din Détroit, Michigan; Ioan Stănilă, din Youngstown, Ohio; Ioan Popovici, din Philadelphia, Pennsylvania, şi alţi câţiva, — şi-a înzestrat parohia în aşa fel, ca să poată servi drept model şi altora. Apoi, a agitat pentru organizarea parohiilor într'o dieceză, pentru a le da o mai mare coeziune. El a şi reuşit a le înzestra cu un statut al cărui provizorat era destinat să rămână în fiinţă până la venirea unui episcop din ţară, pe care-l cereau cu insistenţă. In această operă, părintele Truţia a fost ajutat mult şi de un grup de laici în frunte cu doctorul Traian Leucuţia, un savant originar din Banat, care de 18 ani face cinste României în America, precum face şi un alt medic, renumitul profesor de psihiatrie dela Universitatea Cornell, din Statul New-York, doctorul Valer Barbu, fiu de protopop din jud. Arad.

Doctorul Leucuţia este un radiolog cu mare renume, directorul unui institut de radiologie din Détroit. Fiu de preot, şi el, a fost adânc atins de situaţia precară şi de lipsa de ordine în biserica noastră. In cursul vacanţelor sale anuale, pe care le petrece totdeauna în ţară, a luat contact cu Sanctitatea Sa Patriarhul Miron, arătându-i relele, de care suferă coloniile noastre americane, şi a căror remediere nu o va putea face decât un episcop, înzestrat cu autoritatea inerentă sfintei sale chemări. Din îndemnul şi cu înalta aprobare a Maiestăţii Sale Regelui Carol al II-lea, care a fost pus în cunoştinţă de cauză de Inalt Prea Sfinţia Sa, şi cu întreg concursul Inalt Prea Sfinţitului Nicolae, Mitropolit al Ardealului, a luat fiinţă Episcopia Ortodoxă Misionară pentru Românii din ţările apusene. In România ea este reprezentată de d-l Dr. Sabin Manuilă, directorul general al Institutului Central de Statistică, care a făcut studii sociologice în Statele Unite.

Dumnezeu a voit ca primul titular al acestei Episcopii să fie un prelat înzestrat tocmai cu calităţile de care era cea mai mare nevoie la un astfel de demnitar bisericesc, în America: spirit de înţelegere şi conciliere, însoţit de o tărie inflexibilă de caracter şi o uimitoare putere de lucru. Vorbesc de Prea Sfinţia Sa Policarp Morusca, care înainte de a fi ales titular al acestui scaun, a fost arhimandrit al mănăstirii din Bodrog. In mai puţin de doi ani de şedere în acea emisferă, Prea Sfinţia Sa, a cutreerat Statele-Unite şi Canada, vizitând, ca un adevărat urmaş al lui Hristos, toate coloniile, până şi cele situate în colţurile cele mai depărtate ale vastului continent, aducând cu sine, în fiecare biserică, în casa fiecărui creştin, înţelegere şi iubire şi cuvintele mângâietoare de care bieţii emigranţi au fost atât de mult însetoşaţi. In acest scurt timp Prea Sfinţia Sa a realizat aproape minuni, punând cea mai desăvârşită ordine în biserici şi în parohii, reglementând raporturile între păstor şi turmă, în bazele Statutului Organic al marelui Mitropolit Şaguna, organizaţiune cu care Românii din Transilvania, erau deja obişnuiţi şi care răspundea atât de minunat cerinţelor democratice din Statele-Unite.

Putem afirma că, dela venirea Prea Sfinţiei Sale în America, a început o nouă eră în vieaţa Românilor de acolo. Aceasta se va vedea din cele ce voi avea a spune numai decât, despre actuala situaţie a emigranţilor noştri.

Am amintit că după războiu, emigranţii care au mai rămas în America şi, acei care au venit din nou, s'au decis să se stabilească acolo în mod definitiv. Această hotărîre le-a revoluţionizat întregul lor fel de a trăi. Intâiu, cei mai mulţi au devenit proprietari de case. Apoi, treptat, au intrat şi în lumea afacerilor. La început în împrejurări foarte modeste dar, mai târziu, după primele tatonări, au prins rădăcini şi s'au lansat mai curajos în diferite întreprinderi. La baza întregii structuri a vieţii economiei americane, în afară de iniţiativă, se mai găseşte perseverenţă şi muncă grea, şi îndeosebi, o mare doză de curaj. Americanul se avântă în afaceri cu un curaj care uimeşte pe un european. Acest curaj, temperat, adeseori cu conservatismul ce caracterizează pe ţăranul român, a devenit astăzi parte din zestrea fiinţei emigrantului nostru. A văzut prea multe succese în jurul lui, realizate de americani şi de emigranţii mai vechi, uneori numai datorită unui curaj care-i stârnea toată admiraţia, pentru ca să nu se molipsească şi el.

Astăzi, între Românii din America se găsesc

proprietari de prăvălii, de ateliere, de întreprinderi industriale, chiar şi mulţi mari proprietari de ferme, exploatate cu toate mijloacele tehnice care caracterizează agricultura americană. Majoritatea emigranţilor noştri sunt încă muncitori de fabrică, dar numărul acelora care au întreprinderi industriale şi comerciale proprii, este din ce în ce mai mare.

Această situaţie s'a desvoltat mai cu seamă în cei din urmă zece-cincisprezece ani, de când se ridică şi a doua şi a treia generaţie, destul de numeroasă. Aci, trebue să amintesc că Românul american a dovedit ceea ce eugeniştii şi sociologii noştri susţin de atâta timp: că în împrejurări igienice mai prielnice, România ar putea da cel mai mare excedent natural de populaţie în Europa. Mortalitatea infantilă la Românii din America este foarte mică, datorită bunelor condiţiuni igienice în care se cresc copiii lor. Prin urmare, generaţia a doua şi a treia este nu numai numeroasă, dar şi extrem de viguroasă. Ea se foloseşte de toate avantajele minunate, pe care i le oferă un foarte avansat sistem de educaţie şcolară şi extrascolară. Calităţile superioare ale Românului ies la iveală şi se afirmă pretutindeni. M'am deprins să aud învaţători şi profesori americani vorbindu-mi cu entuziasm despre elevii şi studenţii români, care de obiceiu se găsesc în fruntea claselor. Şi, în tradiţia spiritului american, tânărul român, absolvent de liceu, nu se îndreaptă, — ca majoritatea colegilor săi din România, — spre carierele publice. Idealul său, în comun cu idealul general american, este să fie un „good businessman", ca, apoi, mai târziu să devină un „good executive", ferit de grijile materiale la bătrâneţe.

Precum puteţi deci vedea, Românul american se încadrează tot mai mult şi tot mai temeinic în vieaţa americană. El a devenit cetăţean american, el este american. Copiii lui se asociază cu copiii celorlalţi emigranţi, mai vechi decât ei pe acel pământ, şi se identifică pe deplin cu idealurile americane. Inima lor bate tot atât de tare când aud, din gura învăţătorului despre peripeţiile puritanilor şi ale strămoşilor pioneri, care au înfruntat greutăţi nespus de grele, legate de cucerirea unui continent sălbatec. In ochii lor luceşte acelaşi foc sacru de entuziasm evocat de narărea victoriilor raportate de armatele sdrenţuroase ale lui Washington, asupra mercenarilor lui George the Third. Şi în fiecare din ei au atins o coardă sensibilă povestirile despre virtuţiile care au ridicat la greaua demnitate de Preşedinte al Statelor Unite pe un simplu tăietor de lemn, care a fost în tinereţea sa martirul Abraham Lincoln.

Părinţii lor, abia de câţiva ani în posesiunea preţioasei diplome de încetăţenire, dar deja conştienţi de gravitatea obligaţiunii ce incumbă fiecărui bun cetăţean american, votează lista lor favorită cu aceeaşi solemnitate ca şi concetăţeanul de origine puritană, şi îşi plătesc darea nutrind aceeaşi nădejde, că contribuţia lor va fi folosită pentru cel mai mare bine al obştei.

Nu trebue însă să se creadă că noua lor calitate de americani i-au înstrăinat de instituţiile lor, de societăţile, bisericile şi de slova românească. Din contră, ceea ce văd în noua lor ambianţă, îi face să aprecieze şi mai mult ceea ce este în mod exclusiv un rezultat al eforturilor lor proprii. Mândria pe care o simte americanul anglo-saxon pentru izvorul de origine dela care s'a adăptat cultura sa, le dă şi lor un imbold puternic să cunoască tot ceea ce este de valoare şi frumos, deci trainic în realizările de ordin cultural ale înaintaşilor lor.

Acestui fapt se poate atribui interesul ce-l poartă tinerele generaţii pentru tot ceea ce este românesc. Foarte mulţi tineri, care în primii ani de şcoală elementară au fost jenaţi în faţa micilor lor colegi să vorbească româneşte cu părinţii lor, după ce au crescut şi au progresat în ştiinţă şi au câştigat un mai mare spirit de critică şi de observare, au început din nou să înveţe româneşte şi să se intereseze de cărţi româneşti, pentru a cunoaşte istoria neamului din care se trag strămoşii lor.

De aceea, încă de mai de mult unii preoţi dându-şi seama de această evoluţie a tineretului, au ţinut cursuri de limbă, geografie şi istorie românească.

Astăzi există o societate academică, cu mai multe filiale, fondată de studenţi români, născuţi şi crescuţi în America, care niciodată nu au văzut România. Ei citesc şi discută româneşte la întrunirile lor şi îşi organizează anual câte un congres al tuturor filialelor.

Cu venirea în America a Prea Sfinţiei Sale Policarp Moruşca, Românii din America au câştigat un puternic punct de reazim, în jurul căruia acum se pot aduna cu toţii, mic şi mare. Personalitatea extrem de simpatică a acestui Episcop a atras, într'un singur an, tot tineretul în jurul bisericii. Fiinţa lui de o înăscută distincţie şi bunătatea plină de înţelegere pentru tineret a Episcopului Morusca, este influenţa cea mai bună ce se

poate exercita asupra noilor generaţii de Români americani.

Am avut ocazia să mă conving despre aceasta în Septemvrie, anul trecut, când, în calitate de Insărcinat cu Afaceri al Ţării în Statele Unite, am asistat la Congresul Bisericesc care a avut loc în Youngstown, Ohio. Am mai participat eu la foarte multe serbări româneşti în America, dar niciodată nu am putut constata atâta entusiasm şi la nicio altă ocazie nu am văzut adunat laolaltă atâta tineret, din toate colţurile Americei. Congresul şi-a manifestat entuziasmul îndeosebi când Prea Sfinţia Sa a supus programul de organizare şi de muncă al tineretului în jurul bisericilor. Şi nici eu nu am avut niciodată parte de atâtea aplause ca atunci când le-am arătat care a fost rolul bisericii în desvoltarea neamului şi a limbei noastre strămoşeşti, mai cu seamă în timpul robiei noastre subt unguri.

Astăzi fiecare biserică are corul ei, compus din tineretul de ambele sexe. Odată pe an, la Congresul Bisericesc toate corurile se adună la un concurs. După regulele acestei competiţii, la care se dispută diferite cupe de argint, corurile sunt ţinute a executa cântări bisericeşti, patriotice şi doine.

Pe lângă fiecare biserică este şi câte o şcoală în care preotul face, de trei ori pe săptămână, cursuri de religie, limbă, geografie şi istorie română. Multe din biserici au organizat şi echipe româneşti de sport care se întrec, între ele, şi cu echipele americane. Iar biserica din Cleveland mai are şi trupa sa de cercetaşi şi de cercetaşi marinari, şi nu mă îndoiesc că exemplul dat de harnicul şi înţeleptul Protopop Ioan Truţia va servi de imbold şi altor preoţi în această privinţă.

Avem astăzi în Statele Unite 34 de parohii, iar în Canada 10. Dieceza, precum am amintit, are un organ săptămânal, „Solia", foarte bine redactat şi mult gustat de popor. Se plănueşte ca, în curând, să poată apare de două ori chiar de trei ori pe săptămână. Calendarul publicat de dieceză este foarte îngrijit scris. Cel din acest an este dedicat tineretului şi cuprinde material informativ asupra României. In vara anului viitor Prea Sfinţia Sa plănueşte să facă o excursie în România, la care va participa mult tineret de ambele sexe. Nădăjduim că, cu înţelegătorul concurs al autorităţilor noastre, se va putea realiza acest frumos proiect.

Deşi buni cetăţeni americani, emigranţii români împreună cu fiii şi nepoţii lor sunt, cum am spus, şi păstrători ai obiceiurilor şi datinelor româneşti, care le dau conştiinţa contribuţiei lor culturale la amalgamul american.

Iubirea lor de pământul strămoşesc s'a manifestat la toate ocaziile. Cum am amintit mai înainte, ei au ştiut să organizeze impunătoare manifestaţiuni contra propagandei nesăbuite a concetăţenilor lor de origine ungară, desfăşurată în serviciul revizionismului. Citez numai un exemplu. Cu toate că nu dispun de mijloacele materiale ale Ungurilor din America, în special ale Evreilor unguri, care s'au identificat cu revizionismul unguresc întrecând chiar pe maghiarii de sânge în exagerări şi agitaţii nesăbuite, şi deşi Românii, nu numără decât vreo sută şi cincizeci de mii faţă de circa un milion Unguri şi Evrei originari din Ungaria şi Transilvania, totuşi felul demn prin care anul trecut au adus la cunoştinţa autorităţilor americane protestul lor contra agitaţiunilor ungureşti, atât de străine de spiritul american, a fost subliniat de o bună parte din presa americană, şi în special de revistele Legiunii Americane, organizaţia veteranilor americani din războiul mondial. Iată dar un serviciu de mare importanţă făcut Ţării lor de origine de Românii americani.

Situaţia lor economică variază, fiind în funcţiune de fluctuaţiunile economice. Este firesc că criza generală care în America a durat mai mulţi ani, a avut o înrîurire dăunătoare şi asupra emigranţilor noştri. Din cauza şomajului îndelungat care a luat proporţii fantastice, şi mai cu seamă pentrucă peste 20.000 de bănci americane au dat faliment, economiile lor au fost epuizate aproape în întregime căci puţini au fost acei Români care nu avuseseră sume mai mici sau mai mari economisite şi depuse la bănci spre fructificare. Criza financiară a însemnat pentru mulţi Români o ruină completă. Pentru prima dată în vieaţa lor de pribegie ei au fost nevoiţi să recurgă la ajutorul dat de autorităţile publice. Au mai fost în America şi alte crize, când Românul era nevoit să trăiască din economiile sale. Românul american s'a jenat să ceară ajutor dela Stat, ori să stea în „linia de pâine", cu gamela în mână, aşteptând să i se dea mâncare din mila cutărei societăţi de caritate. Când unul era în lipsă, prefera să se împrumute dela prieteni, decât să fie avizat la ajutor public. Dar în timpul din urmă s'au văzut multe cazuri de acestea. Insă pot să afirm că Românul a fost cel dintâiu care s'a prezentat la

poarta fabricii să lucreze, când, în fine, acea poartă s'a deschis.

Cu un curaj stoic, moştenit dela strămoşii săi, care după ravagiile unei năvăliri barbare, ori ale unui războiu, îşi reclădeau căminul distrus de prăpădul ce trecuse, Românul american lucrează acum cu sârguinţă la refacerea economiei sale pierdute în urma nesocotinţei unui sistem la a cărei reformare Preşedintele Roosvelt lucrează cu asiduitate.

Este uşor de înţeles, deci, de ce Românul american trece în rândul celor mai respectaţi cetăţeni ai marei republici de peste ocean, unde munca se cinsteşte şi se răsplăteşte. Dragostea, pe care Românul o are pentru ordinea publică, îl pune în rândul celor mai paşnice naţiuni din America, fapt care este confirmat de autorităţile americane de câte ori coloniile noastre sunt vizitate de câte o personalitate marcantă din România. Maiestatea sa Regele Carol, în călătoria pe care a întreprins-o în acea ţară în 1920, pe când era încă Moştenitor al Coroanei, Maiestatea sa Regina Maria, apoi d-l Titulescu, d-l profesor Iorga, d-l profesor Ţiţeica, d-l ministru Inculeţ, d-l dr. Lupu şi alţii mulţi, care în timpul vizitei lor în Statele Unite au venit în contact cu Americani, au auzit numai laude la adresa emigranţilor noştri.

Subiectul pe care vi l-am schiţat în linii generale este atât de vast, încât trece peste proporţiile mărginite ale unei conferinţe. Aşi putea să vă povestesc încă despre multe chestiuni pe care nu le-am putut atinge. Aşi fi putut să vă vorbesc — de pildă, — despre doi precursori ai emigranţilor de astăzi, două figuri interesante care prin marcanta lor personalitate şi prin eroismul lor, şi-au făcut un loc de invidiat în istoria Statelor Unite. Vorbesc de Generalul Gheorghe Pomuţ, originar din Giula, jud. Bichiş, şi de Căpitanul Nicolae Dunca, din Iaşi. Memoria acestor eroi, care şi-au înscris pagini de glorie în războiul civil dintre statele de Nord şi de Sud ale Statelor Unite, în 1861—65, este cu multă evlavie evocată de Românii din America. In ziua Eroilor, care cade la sfârşitul lunii Mai, se organizează în centrele mai de frunte, serbări, uneori de proporţii vaste, în cadrul cărora se reaminteşte Americanilor că şi poporul român a contribuit, nu numai în războiul civil, dar şi în prăpădul terminat la 11 Noemvrie 1918, cu porţiunea lui de sânge, la apărarea democraţiei americane, şi că, prin urmare, şi rasa română îşi poate revendica meritul de a fi avut o parte, cât de modestă, la ceea ce se numeşte „The making of America", adică la crearea Americei de astăzi.

Şi, fără îndoială, se vor mai face şi alte jertfe, toate câte se vor cere bunilor cetăţeni americani, şi din partea tinerelor generaţii care se ridică acum din sângele emigranţilor plecaţi din patria lor carpatină.

Aceste jertfe, nădăjduim, nu vor trebui să fie aduse niciodată în serviciul războiului, ci în acel al progresului unei civilizaţii neîntrerupte, în mersul ei, de vreo conflagraţie a popoarelor.

Noi, cei din România, putem fi siguri în aşteptările noastre că Românii din America se vor găsi totdeauna înrolaţi în primele falange ale acestui progres, care va trebui să iasă triumfător.

ANDREI POPOVICI

ROMÂNII DIN DREAPTA DUNĂRII*)

Intre gura Moravei şi Rusciuk, pe ori unde ai trece Dunărea, ai impresia că undele lucii ale măreţului fluviu sunt cea mai fermecătoare cale care duce într'un ţinut românesc, unde oamenii vorbesc acelaşi grai cu cei din stânga apei, unde s'aude cântecul prelung al aceleiaşi doine româneşti.

Din cauza aceasta, parcurgând malul opus al Dunării, între cele două puncte, încerci — ceea ce este foarte firesc — o mândrie din acele, care se nasc numai din conştiinţa unei mari şi depline stăpâniri. Fiindcă Dunărea apare într'adevăr, ca un falnic drum prin ţara românească, care, încă

[1]) Obiectul acestui studiu îl vor forma Românii din Bulgaria şi Serbia, atât ramura daco-română cât şi cea aromână.

dela plămădirea neamului românesc a avut același rol.

A fost totuși o epocă când se neglijase importanța ei în vieața poporului românesc.

Și era firesc, ca cercetătorii, să nu se gândească decât la o imigrare de daco-români în dreapta Dunării — mai ales că această părere convenea de minune, fiind un argument în plus în favoarea nașterii și continuității poporului românesc în nordul Dunării. Rămâneau, și aceasta contestată în parte, ca reprezentanții romanității balcanice, Aromânii, Istro-Românii și Megleno Românii, desprinși la epoci diferite din românismul balcanic.

Că, Dunărea mai puțin a despărțit același popor chiar decât munții, sau tot atât de puțin reiese din ceea ce scria G. Vâlsan mai de mult: „De când se admite existența Sârbilor și Românilor până la Dunăre, în Banat și Oltenia, cam de atunci e probabilă existența Românilor în cuprinsurile sârbești de alături", căci, după cum notează N. A. Pop, după care facem citatul, e știut că din cauza configurației terenului, între Belgrad și Vidin, mult mai lesnicioase sunt legăturile între cele două maluri, decât în lungul aceluiași mal [2]). E de remarcat că încuscririle între cele două țărmuri încetează abia după războiu. Legăturile, înainte de această dată, erau așa de puternice, încât chiar servitori, până în Bregova și alte sate, erau angajați din regiunea Gârlei, etc.

Dar continuitatea elementului românesc din dreapta Dunării, se poate vedea din mențiunile toponimice pe care le fac hărțile vechi, din faptul că sunt pomeniți de-a lungul istoriei, iar cei din Bulgaria, iau parte la formarea imperiului românobulgar, având obiceiul întoarcerii pleopelor, așa cum îi indica Nicetos pe cei care se răsculaseră, crezut până acum un obiceiu exclusiv aromânesc, ceea ce constituia un argument decisiv pentru participarea numai a ramurei aromâne la formarea imperiului de care vorbim.

De aceea, în mod sigur, cu toată populația slavă care s'a interpus, a existat o populație românească, sub formă de insule sau filoane de legătură cu Dunărea și Balcani, pe teritoriul Dunăre-Balcani, în ciuda acelorași furtuni istorice, care erau și dincolo de Dunăre. Iar prin această populație subdunăreană, aceeași în grai cu cea din nord, cu accidentarea Balcanilor și lipsa de trecători, în care, încă odată, a fost — dacă ne gândim și la legătură mai strânsă decât cu românismul de dincolo de Balcani, — pătrund elementele dacoromâne în dialectele sudice [3]), și, numai așa trebuesc interpretate și toponimiile din regiuni aromâne, ca de ex. *Cercelat.* Un studiu asupra limbei populației române, dintre Dunăre și Balcani, care lipsește până acum, ar aduce poate desăvârșită lumină în acestă problemă.

Că în decursul veacurilor, în special în epoca fanariotă, au. trecut, din cauza apăsărilor, Români dincolo, nu încape îndoială. Dar și această trecere, nu se explică oare, prin însăși prezența unei populații similare, care constituia un punct de atracție pentru cei ce alergau după tihna și siguranța vieții?

Apoi faptul că Matei Basarab construește o biserică — *Sf. Paraschiva* — la Vidin, faptul că întâii noștri Domnitori pun mâna pe același Vidin, și, în sfârșit, faptul că regiunea Vidinului a fost motiv de dispută între Bulgari și Sârbi, denotă ‚fără îndoială, fizionomia aparte a Văii Timocului, a tot teritoriului care constituia Dacia-Aureliană, care nu putea fi alta decât cea de astăzi, românească.

După ce am discutat proveniența acestui element românesc, numeros, după cum vom vedea, să încercăm a fixa regiunile unde se află așezat.

Să însemnăm, pe o hartă a peninsulei balcanice Dunărea și cei doi afluenți ai săi, Morava și Timoc, pe de o parte, iar pe de alta, Timocul, Dunărea și o linie șerpuitoare, care ar pleca din vecinătatea Rusciucului, s'ar menține în apropierea Dunării, iar dela Lom, ar căta spre izvoarele Timocului. Intâia delimitare este formată din patru județe aflate în nord-estul Serbiei vechi: *Negotin, Pojarevaț, Zaicer* și *Ciupria;* cealaltă cuprinde parte din următoarele județe din Bulgaria: *Plevna, Târnova, Nicopole, Vrața* și majoritate din *Vidin.* Cele patru județe ale Serbiei precum și ultimul cu parte din penultimul din Bulgaria, se cunosc în general și sub denumirea de Valea Timocului, sau, separat, Românii dintre Morava și Timoc, Românii din Craina, Românii dintre Vidin și Timoc.

Dar atât Serbia cât și Bulgaria mai cuprind Români: prima împrejurul *Bitolei,* cealaltă împrejurul *Sofiei,* ținutul muntos *Rodope, Gorna Giu-*

---

[2]) *N. A. Pop:* Minoritatea româno-albaneză din Iugoslavia.

[3]) Inglobarea și a ramurei macedo-române este cerută de nevoia de a da o icoană deslușită a așezărilor românești din Serbia și Bulgaria, ceeace nu s'a obișnuit până acum; din acelaș motiv cuprindem și românii din Banatul Jugoslav, cu toate că nu sunt în dreapta Dunării.

maia şi lanţul muntos al Balcanilor, unde sunt chiar necunoscuţi, surprize adeseori pentru turişti [4]. In sfârşit trebue să amintim Românii din Banatul Jugoslav, pentru a avea imagina completă a tuturor aşezărilor româneşti din cuprinsul celor două state.

Caracterul Românilor din prima delimitare, regiunea jugoslavă şi bulgară, cu înglobarea celor din Banatul Jugoslav şi parte din munţii Balcani, este, după cum s'a putut observa, daco-român, pe când al celorlalţi, aromân.

Numărul Românilor din Serbia şi Bulgaria, şi, mai ales aşezarea lor în masă compactă, un argument în plus în favoarea continuităţii se poate vedea din cifrele pe care ni le pun la dispoziţie streinii.

După recensământul oficial sârbesc din 1859, numărul de români este de 122.595, după cel din 1895, de 159.510. Prof. *Stoian Romansky*, în timpul ocupaţiei bulgare din 1916, făcând un studiu, redă un număr, pe care-l arată ca fiind foarte mare faţă de datele sârbeşti, de 181, 696, care, de fapt, este şi el inferior numărului de români existenţi [5]. Iată aşezarea şi numărul Românilor (cele patru judeţe), din Serbia, după profesorul bulgar.

Jud. Negotin. Total 84 (comune), curat româneşti: 57, mixte: 6, sârbi şi alţi: 21.

Jud. Pojarevaţ. Total: 189, curat româneşti: 60, mixte: 26, sârbi şi alţii: 103.

Jud. Zaicer. (Pl. Zaicer şi Bolevaţ). Total: 48, curat româneşti: 21, mixte: 4, sârbi şi alţii: 23.

Jud. Ciupria. (Pl. Paracin, Despotova, Svilainaţ). Total: 70, curat româneşti: 13, mixte 6, sârbi şi alţii, 51.

Prin urmare, din 391 aşezări, 151 sunt româneşti, alte 42, au români şi doar 198, fără români, ceeace dă, pe judeţe, în ordinea de mai sus: 60.093 români sau 69 %, 73.168 români sau 35 %, 33.627 români sau 44 % şi 14.808 români sau 23 %.

Rectificând datele lui St. Romansky, credem că cifra aproximativă este cea dată de cercetătorii români, 300.000 locuitori pentru Valea Timocului jugoslav, la care, adăugând 100.000 aromâni din regiunea Bitolei şi peste 130.000 români din Banatul jugoslav, obţinem cifra totală de Români pe teritoriul Jugoslaviei de 530.000.

Numărul Românilor din Bulgaria, după recensămintele oficiale, se ridică la cca 100.000. Cum cercetări la faţa locului au arătat că în sate curat româneşti, erau trecuţi şi bulgari, numărul ramurei daco-române şi aromâne, este de 160.000, dintre care cea din urmă reprezintă 40.000 locuitori [6].

Dar înainte de a da o înfăţişare adevăratelor stări culturale, să stăruim asupra ocupaţiei acestor români.

Aşezaţi în regiunea de câmpie, deal şi munte, este deja firească diversitatea ocupaţiilor. Cum în marea lor majoritate populează câmpia sau podişul, ocupaţia de predilecţie este agricultura [7]. Se pare că încă de timpuriu aceşti români să fi avut o deosebită pricepere în cultivarea pământului fiindcă, atât *Kanitz* cât şi *Weigand*, doi însemnaţi cercetători, au însemnări pline de laudă la adresa lor, afirmând că nicăeri pe pământul valah (în Principate), nu se observă isteţimea şi priceperea românului de aci. Şi astăzi, de altfel, se vede aceeaşi sârguinţă. Se poate spune că pământul este valorificat la maximum.

Subliniem însă caracterul adânc păstoresc pe care l-au avut parte din ei. Sunt comune, ca de ex. *Bregova* din jud. Vidin, în care, mai toate familiile mari, se consideră provenite din păstori, de la linia bunicilor în sus. Pădurile, înainte de 1900, veneau până proape de marginea satului. De aci, în sus, porneau nesfârşitele terenuri de păscut. Că o îndeletnicire păstorească era accentuată, reiese în parte şi din faptul că o comună păstrează şi acum teren păduros, individual însă, peste 2—3 comune, folosit, din cauza depărtării, numai pentru lemn (comuna menţionată posedă la: *Sărăcii*, peste hotarul *Rechinţei; Deleina*, peste hotarul *Cosovei* şi *Deleinei*, *Dos*, peste hotarul*Coilovei* — rămas prin linia convenţională din 1921, la Sârbi. Cam în aceleaşi localităţi au şi comune mai îndepărtate: *Bălii Racoviţa*, *Vârf* etc.).

Şi astăzi cei care au cele mai multe oi sunt consideraţi ca cei mai avuţi şi se bucură de cea mai mare stimă.

---

[4]) Înregistrăm, după Th. Capidan: Aromânii ... pag. 11, Buc. 1932, ceeace scrie Weigand în Rumänen und Aromunen in Bulgarien, publ. în Iahresbericht des Instituts für Rumänische Sprache XIII, pg. 50, de unde se poate vedea diseminarea Aromânilor: „In vreme ce în Bulgaria de vest mai ales în ţara Şopilor, nu există comună mai mare în care să nu se găsească Aromâni, în Bulgaria de răsărit ei lipsesc".

[5]) Despre contrazicerile geografilor şi etnografilor jugoslavi în această privinţă, despre contrazicerile aceloraşi cu privire la provenienţa românilor etc., vezi valoroasa lucrare a d-lui *Nicolae M. A. Popp: Minoritatea româno-albaneză din Iugoslavia.* (Bul. Soc. Reg. Rom. de Geografie).

[6]) Numărul Aromânilor din Iugoslavia şi Bulgaria îl dăm după d-l Th. Capidan, op. cf. pg. 32.

[7]) Nu vom insista şi nici nu ne vom referi la ramura aromână în ceeace priveşte ocupaţia, fiind în general cunoscută.

Până acum un deceniu, cu toată lipsa de teren, erau oameni care numărau peste 300—800—1.000 de oi. Văratul îl fac în alt loc, mai ales când își asigură o desfacere a produselor [8].

Cât privește meseriile: dela cojoacele roșii din partea sârbească, sau cele albe și mai împodobite din cea bulgărească, dela facerea lingurelor (regiunea de munte), fuselor, brâglelor și spetelor de țesut, până la a butoaielor sau tot soiul de căruțe, gabriolete, care — remarcate prin soliditatea lor — până la arta fierăriei, — sunt în mâna lor. Notăm de asemenea că, pe când în țară lăutăria este un monopol țigănesc, acolo, afară de cazuri extrem de rare, lăutarii sunt români. Prin cântecul lor se perpetuiază toate baladele noastre populare: *Toma Alimoș* (Toma al Imos, Toma cel murdar), *M-rea Curtea de Argeș,* balada lui *Brâncoveanu,* care storcea lacrimi bătrânilor, alături de balade, strict locale, de o desvoltare neobișnuită, cum este cântecul lui *Stângă* [9], de peste 800 versuri.

Este atât de desvoltată și apreciată arta lăutăriei, încât, la nunți mari, la praznice, la *Icrame* (Rugi) etc., se aducea din Serbia, acel vestit *Colă Ioniță,* cu voce minunată, meșter în arc, acompaniat de fiul său.

Vița de vie este bine cultivată. Se mai cultivă mac, tutun și floarea soarelui. Românii din Bulgaria au devenit grădinari temuți, și, mai anii trecuți, unul din ei a ajuns președintele grădinarilor din întreaga Bulgarie.

Cu toate acestea, din cauza înmulțirii populației, terenul pare insuficient. Din nevoia suplinirii lipsurilor printr'o bună organizare, iau naștere, în partea bulgărească, vestite cooperative. Comerțul e în mâini românești.

Vieața totuși e grea și de aceea, precum și din motive care se vor vedea, mulți își lasă gospodăriile lor odinioară bine închegate, și [10] pleacă să-și găsească un rost în Patria Mumă.

Cât privește starea culturală, ea depășește închipuirile oricărui om. Deși limba pe care o vorbesc oamenii, este cea română, deși au apucat din străbuni școli și biserici românești, ele le-au fost închise atât de Sârbi cât și de Bulgari. Astăzi nu există, prin urmare, în *Valea Timocului* (Serbia), în regiunea *Bitoliei* [11] în Bulgaria — afară de *Sofia* și *Gorna Giumaia* [12] — nici o școală primară românească [13], nici un gimnaziu, nici un liceu, nici o altă școală, nici o biserică la peste 520.000 de români!

Pe lângă aceasta, în ultimul timp li se interzice chiar vorbirea limbei românești, ca să nu mai vorbim de împiedicarea de a se asocia, de a se manifesta ca români, orice încercare de recâștigare de drepturi uzurpate, deslănțuind prigoane ca cele cunoscute, dacă nu chiar oprimări cu vărsări de sânge.

Că este o stare nu anormală, dar de plâns acea în care se află acești români, se poate vedea și din următoarele: revistele sau ziarele trimise din țară, n'ajung la destinație; ele sunt arse la oficiile poștale. Toate cărțile particulare românești până și cele bisericești din Bulgaria, au fost adunate și arse, iar tinerii doritori a studia în țară sunt opriți și cei care totuși și le fac sunt condamnați și amendați.

Starea deplorabilă în care se află acești români, se datorește și lipsei de preocupare a Statului român, dar și următorului fapt: *Românii din dreapta Dunării, n'au conducători.*

Legați de sat, trecând prea rar și prea puțini în mediul orășenesc, neajungând la o stare înfloritoare tocmai din această cauză, din mijlocul lor, până acum, s'au ridicat foarte puțini, și, aceștia nici odată n'au putut creia un curent în care să se simtă înglobați toți Românii. Nu avem prin urmare, o înjghebare politică, un partid în dreapta Dunării, fiindcă împrejurările nici odată n'au fost favorabile plămădirii lui.

Nici pentru viitor zările nu par mai senine. Românii din Serbia, care au dat pe *Mocranijeț,* reprezentantul muzicii clasice și armonizatorul cântecelor populare, pe artiștii *Tomiçi,* nu vor avea

---

[8]) În 1925 o turmă din Bregova a vărat în apropierea Vidinului fiindcă proprietarii amenajaseră o lăptărie, care asigura vânzarea produselor.

[9]) Publicat de d-l Emanoil Bucuța în „*Românii dintre Vidin și Timoc*“, București, 1923.

[10]) Din Iugoslavia au emigrat, fiind colonizați în Dobrogea, doar câteva familii. Din Bulgaria peste 100 familii daco-rom și tot atâția aromâni.

[11]) Vestita școală românească a Bitolei a fost împiedicată de a funcționa sub sârbi.

[12]) Școlile aceste sunt particulare și intreținute de Statul român, pe când toate școlile bulgare la noi sunt de Stat: 8 școli primare cu 61 institutori; două gimnazii cu 4 cl cu 13 profesori și patru licee cu 8 cl. cu 64 prof., în Dobrogea de sud. Mai au asemenea școli în: București, Constanța, Brăila și Galați.

[13]) Școlile din Banatul jugoslav funcționează în baza recentei convenții româno-jugoslave (1933), care exclude pe cei din cele patru județe și reg. Bitoliei — ceeace se poate vedea din art. 1 al convenției: „Școlile primare române din Banatul jugoslav, precum și școlile primare minoritare sârbo-croate din Banatul român, vor fi școli publice de Stat, conform cu legile și regulamentele în vigoare, în Regatul Iugoslaviei, respectiv în Regatul României“.

în curând o pătură conducătoare, fiindcă nu există un mediu românesc unde să se formeze; pătura conducătoare a celor din Bulgaria, în mod sistematic, este împiedicată de a-şi desăvârşi rolul.

Aceasta este, înfăţişată sumar, starea Românilor din Jugoslavia şi Bulgaria.

Concluzia expunerii de faţă este din cele mai îngrijorătoare.

Deşi aşezaţi în masă, din lipsa trecerii spre oraş, din cauza vigilenţei vecinilor când se face această trecere, Românii din dreapta Dunării cu siguranţă vor fi prinşi în curentul general de desnaţionalizare, şi, amintim, din ceeace am putut observa, că încă de pe acum, datorită izolării în care se află şi spiritul în care sunt crescuţi, Românii din Serbia chiar când spun că sunt *Români*, nu ştiu semnificaţia acestui termen, pentru ei, el nu mai evocă nimic. Şi cu atât mai uşor vor fi prinşi în curentul de deznaţionalizare cei din Bulgaria, crescuţi într'un spirit cu totul neuman [14].

De aceea, dacă nepăsarea faţă de ei va continua, nu ştim de s'ar putea mai târziu veni cu o soluţie mântuitoare.

Soarta acestor români, totuşi se poate îmbunătăţi, *însă nu la voia întâmplării, ci atunci când conducătorii ţării vor fi pătrunşi de două postulate care se cer îndeplinite: o Românie omogenă împănată cu elemente româneşti* şi *o Românie care* să-i socotească pe Românii de peste hotare agenţii ei de legătură cu neamurile vecine atât în privinţa economiei cât şi în privinţa culturii. Din aceste postulate decurg două soluţii: deoparte colonizarea în condiţii mulţumitoare a Românilor de peste hotare a căror poziţie în străinătate e pierdută [15]) şi pe de alta punerea în cumpănă a întregii autorităţi a Statului român în favoarea Românilor, ce vor şi pot să rămână dincolo de hotare [16]).

Fie că se va pune accent pe una, fie că se va pune pe alta, împrejurările actuale, impun, pentru Românii din Bulgaria şi Jugoslavia, o politică hotărîtă, înainte de a-i pierde, înainte de a zice: „e prea târziu".

FLOREA FLORESCU

SOCIOLOGIE ŞI FOLCLOR

„Faisons à l'avenir du folklore sociologique".
(Albert Marinus în „Folklore hist. et sociologique")

Descoperirea de către romantism a folclorului ca urmare a unei deosebite atenţiuni pe care mişcarea de după Rousseau înţelegea s'o dea operelor populare, a fost la început — după cum era şi firesc — însoţită de aplicarea unei *metode strict estetice*, constând în fond într'o elogiere fără limite critice a creaţiei claselor de jos. Momentul iniţial şi tipic al acestei atitudini era reprezentat prin acel entuziasm al lui Herder, ale cărui rânduri închinate cântecului popular se evaporau în adevărate efluvii lirice. Aceeaşi cotropitoare emoţie îi cuprinde şi pe mulţi alţi cercetători ai veacului al XIX-lea, ba atitudinea nu este străină nici veacului nostru, deşi mai sporadică şi mai depărtată de veacurile cercetătorilor. Este suficient să amintim de pildă, că metoda de care vorbim, a fost şi la noi generală, începând cu Alecu Russo şi Alecsandri şi sfârşind cu mai recentul discurs despre poezia populară al lui M. Sadoveanu.

Fazei estetice i-a stat alături una *documentar-istorică*, pe care de altfel reprezentanţii metodei dintâi au practicat-o şi ei şi după care folclorul

[14]) Copiii la şcoală nu mai spun Tatăl nostru în ţinuturile româneşti, ci, făcând crucea, zic: *Sunt bulgar, iubesc Bulgaria, mă voi sacrifica pentru ea* etc. (Presa română, în special *Universul* a înregistrat la timp toate metodele bulgare de desnaţionalizare).

[15]) Evident că populaţia pauperizată, care şi aşa ar trebui să-şi părăsească locurile natale, să aibă precădere. După aceea se va avea în vedere dacă grupul de colonizat este din regiuni izolate sau compacte, este îndepărtat de fruntarii sau apropiat, cu preferinţe fireşte pentru cei izolaţi sau îndepărtaţi.

[16]) Subliniem faptul că Bulgaria a refuzat net să lase liberă manifestarea culturală a românilor. Din 1933 s'au depus numeroase stăruinţe. Se credea că după călătoria d-lui N. Titulescu la Sofia, după întrevederea celor doi regi: M. S. R. Carol II şi Boris al Bulgariei, s'a ajuns la un deplin acord: câte 6 ore de limba română la şcolile frequentate de români, precum şi înfiinţarea de două licee; lucrurile n'au depăşit însă domeniul promisiunilor şi a mai trebuit apoi o stăruitoare preocupare a d-lui ministru Vasile Stoica, şi ea rămasă fără niciun rezultat, ceeace l-a făcut să demisioneze şi din „Amiciţia" româno-bulgară, în care se pusese multe speranţe.

devenea o expresie — nu numai în sens estetic — a „spiritului" sau „sufletului popular" şi mai ales o mărturie a vechimii sale istorice. Folclorului estetic i s'a adăugat astfel un folclor istoric, ba chiar arheologic, pasiunea cercetătorilor constând în a descoperi în cântece populare, basme, etc., urme cât mai străvechi. Romantismul a deschis şi aci — prin imaginaţia sa istoricistă — drumuri, ce limpezite apoi de ceţurile visului, s'au aşternut la picioarele studioşilor cu metodă arheologică. Al. Odobescu, B. P. Haşdeu, L. Şăineanu, au fost la noi reprezentanţii acestei şcoale. Folclorul s'a încorporat astfel tot mai mult istoriei şi arheologiei, ameninţând să devină o simplă anexă a acestora, o ştiinţă auxiliară a istoriei, cum se spune. Este însă evident că ambele metode nu pătrund în fiinţa însăşi a folclorului. Considerarea strict estetică înseamnă de cele mai multe ori o transpunere pe planul artei culte a unor producţiuni ce trăesc de fapt sub alte legi. Perspectiva istorică pe de altă parte, are defectul de a privi bunurile folclorice ca pe obiectele moarte ale muzeului. Ele ar fi numai „supravieţuiri", epave, ce amintesc cu regret o lume pe deplin apusă, odată cu mentalitatea străveche ce i-a dat naştere. Civilizaţia şi cultura reprezentând noua mentalitate logică, ar fi înlăturat în cea mai mare parte eficacitatea acestor debile urme. O astfel de afirmare nu rezistă însă nici celei mai elementare observări a faptelor. Fenomenele folclorice nu pot fi deloc socotite ca „supravieţuiri". Ele trăiesc încă într'un fel sau în altul în mediile contemporane cele mai diverse, dela cele de mai jos până chiar la cele de sus. Considerarea exclusiv istoricistă a folclorului e o metodă greşită dar. Ea se cere înlocuită sau mai just, completată cu un alt punct de vedere, menit să dea folclorului adevărata lui interpretare, care nu poate fi decât una: aşezarea producţiilor populare în mediul lor natural, în lanţul condiţionărilor vii şi al funcţiunilor fireşti, pentru a se obţine o descriere şi o explicare a lor actualistă. E dela sine înţeles că prezentând astfel lucrurile, ne aflăm de fapt în faţa *metodei sociologice,* despre a cărei importanţă ne propunem a vorbi aci, înfăţişând unele din contribuţiile străine noi, ce sau adus în această direcţie. Vom refera anume asupra studiilor şi comunicărilor metodologice ale lui *Albert Marinus,* şeful Serviciului de cercetări istorice şi folclorice ale Brabantului şi directorul revistei *„Folklore Brabancon"* ca şi asupra direcţiei pe care în Germania, o reprezintă prof. dr. *J. Schwietering.* (Insemn, ca o informaţie, că d-l Al. Marinus e cunoscut publicului românesc, căruia i-a înfăţişat acum câţiva ani la Uniunea intelectuală din Bucureşti, ideile sale despre „Importanţa sociologică a folclorului").

Intr'un apreciabil număr de broşuri, conţinând extrase din revista ce o conduce şi comunicări desvoltate în faţa unor cercuri competente din Bruxelles, Berlin, Praga, etc., *Albert Marinus* apare ca un adevărat militant întru orientarea sociologică a folclorului. Opoziţia dârză pe care teza sa o întâmpină în Belgia ca şi în alte părţi din tabăra folcloriştilor istoricişti, îl sileşte uneori la discuţiuni polemice, ce dau astfel scrisului său ştiinţific o notă de vioiciune, ce încălzeşte ideile şi pe cititori. Numeroasele sale studii urmăresc în primul rând, să desferece din strânsa încleştare a istoriei şi arheologiei, folclorul. Faptele folclorice nu sunt de reconstituit ca nişte elemente moarte ale unei vremi dispărute. Dacă uneori această considerare poate fi îndreptăţită, de cele mai multe ori ea este fundamental, falsă. Faptele folclorice au încă o vieaţă pe care numai o privire a lor din afară o ascunde. Istoria are aci rostul de a le studia originele, existenţa şi funcţia lor actuală care este încă vie, devine însă în mod natural obiectul sociologiei, care urmează a le surprinde mai profund, cauzalitatea. Căci, scrie Albert Marinus în seria de teze pe care a prezentat-o secţiunii folclorice a Congresului Internaţional de Antropologie din Bruxelles: *„faptele folclorice sunt fapte sociale şi trebuesc să fie studiate cum sunt toate celelalte fapte sociale".* (Thèses, pg. 5). Considerându-se ca atare, ele trebuesc a fi cercetate sociologic cu metoda observaţiei directe, „în realitatea vie mai ales", încetând a le socoti numai ca supravieţuiri ale trecutului. Obiectivele folclorului sunt fixate de cercetător după cum urmează: *a)* să studieze diferitele stadii pe care mentalitatea umană le-a străbătut şi a le compara cu stadiile similare întâlnite în vieaţa actuală; *b)* să determine concepţiunea logică de care se leagă faptele vechi şi actuale; *c)* să descompună diferitele stări psihologice (sentimente, morală, artă, etc.), în componentele lor, ceea ce îngădue a le clasa psihologic, a le compara cu altele, a găsi variaţiile după epoci şi medii sociale; *d)* să găsească astfel locul şi rolul acestor fapte în ambianţa mentală şi socială a grupelor umane, condiţiile trecerii dela o ambianţă la alta.

Până la realizarea acestor obiective mai depărtate, cercetările actuale folcloristice întreprinse după metoda de mai sus, au dus la următoarele rezultate: *a)* folclorul e încă viu în toate clasele sociale; *b)* există un depozit mental al popoarelor,

o massă amorfă de idei şi imagini, din care popoarele se nutresc când se modifică condiţiile vieţii individuale sau sociale, şi *c)* o asemănare între fapte nu implică în mod necesar o transmisiune dela un popor la altul, ci o similitudine de stadiu psihologic sau social care a îngăduit producţiuni similare („Thèses, 6). Aceste esenţiale vederi şi rezultate sunt expuse în seria de studii şi comunicări amintite, din care cităm: „Folklore historique et folklore sociologique" (III-e edit. 1935), „L'importance sociologique du Folklore" (1934). „Les glissements explicatifs dans le Folklore" (1933), „La pensée scientifique et le sens commun" (1935). „Le Folklore dans le conformisme social" (1934), „Le Folklore descriptif" (1932), „L'observation directe dans le Folklore" (1935), „Thèses folkloriques" (1931) ş. a. Lupta dusă de Albert Marinus întru depăşirea metodei istorice în folclor e desigur de o importanţă ce nu poate fi îndeajuns subliniată. Contribuţia sa metodologică se cade deci a fi cunoscută şi difuzată spre a forma şi la noi obiectul unei discuţiuni cât mai vii. Nu este aci locul s'o încercăm pe larg. Voim totuşi să observăm în treacăt că sociologismul lui Marinus urmărind să descopere „mentalităţi" generatoare de „fapte folclorice", pare a se mărgini la o orientare mai mult psihosociologică în felul celei a lui Lévy Brühl.

O mare consecvenţă aduce însă cu sine direcţia sociologică germană a folclorului şi etnografiei reprezentată de prof. dr. *J. Schwietering*, care a aplicat-o mai ales cântecului şi artei populare germane. Lucrările lui despre *„Wesen und Aufgaben der deutschen Volkskunde"* (1927). *Das Volkslied als Gemeinschaftslied"* (1929), *„Vom Zeichenhaften Sinn der Volkskunst"* (1933), au făcut şcoală, şi, în sensul vederilor lui, „Comisiunea etnografică a Institutului provincial pentru cunoaşterea ţării şi a poporului westfalic", publică o serie de *caete*, dintre care ca dătător de măsură avem a ne opri asupra celui al *Marthei Bringemeier*, docentă la Hochschule für Lehrbildung-Dortmund, despre *„Gemeinschaft und Volkslied"*. Metoda sociologică a folklorului apare aci cu limpezime şi consecvenţă într'o aplicaţie concretă la vieaţa unei comunităţi vestfalice, cântecul popular fiind privit ca o „activitate creatoare a comunităţii".

La studiul comunităţii considerate ca purtătoare a bunului popular, s'a ajuns prin depăşirea sau mai bine precizarea studiului „mentalităţii populare", aşa cum ieşise din importantele îndemnuri ale lui L. Brühl. După fundamentalele lucrări ale acestuia, etnografia germană contiporană reprezentată mai ales prin *Hans Naumann*, căuta în fiecare popor *„un strat de primitivitate curată"*, opusă mentalităţii logice a civilizaţilor. Cum acest strat se dovedi „o ficţiune" (M. Bring. op. cit. 1), o abstracţie ce urma a fi sociologic localizată, etnografia se văzu în situaţia de a-şi extinde câmpul de cercetare la studiul tuturor formelor colective ale poporului. Acest impas fu însă înlăturat de metoda sociologică a prof. Schwietering, care-şi îndreptă studiile numai asupra unor forme determinate ale colectivităţii, care se distingeau prin „puterea lor productivă". Ori, acestea erau comunităţile ţărăneşti, ca unele ce creaseră marea majoritate a materialului folcloric adunat, fundate pe ideea de „patrie" şi „religiositate". Urmând această direcţie, Martha Bringemeier îşi propune să consolideze metoda lui Schwietering prin „descoperirea altor relaţii interne ntre bunul popujar *(Volksgut)* şi o anume structură a formelor sociale" (op. cit. 2).

Comunitatea pe care o studiază, este vechiul sat *Riesenbeck* din provincia Westfaliei, la Sud de Pădurea Teutoburgică, iar bunul popular urmărit e „cântecul popular". Studiul nu mai pleacă aci dela bunul popular — cântec — la subiectul purtător — comunitatea. — Impotriva drumului lui John Meier, reprezentantul şcoalei folclorice ce descinde dela obiect la subiect, metoda sociologică va privi cântecul popular din perspectiva subiectului, a comunităţii, în care el apare şi trăeşte. „Forma de vieaţă a comunităţii este premisa creaţiei şi vieţii bunului nostru popular" (op. cit. 5), scrie autoarea. Urmează de aci, că înainte de orice consideraţie, privind cântecul popular, metoda cere o înfăţişare cât mai amplă a comunităţii din Riesenbeck. Primul şi chiar cel mai mare capitol al cărţii Marthei Bringemeier (pg. 1—88), este astfel închinat sociologiei satului westfalic citat cu preocuparea specială de a-i descoperi fermenţii de solidaritate socială. Ca o intemeiere a concepţiei lui Schwietering, autoarea indentifică în religiositate mai întâiu, în factorul economic, apoi, principiile de structurare socială. Integrarea în comunitatea a indivizilor din Riesenbeck e determinată de *religios*. Indreptaţi către Dumnezeu cu profundă şi statornică credinţă, locuitorii se simt legaţi frăţeşte între ei. Casa Domnului le prilejueşte contactul necurmat şi „astfel apare satul ca formaţie socială independentă, hotărnicită înlăuntrul comunităţii abstracte a bisericii şi lumii" (op. cit. 60). O întărire numai a acestei legături între persoane, o aduce *factorul economic*, pătruns de altfel adesea de manifestările celui religios. Unitatea economică

a satului o constituie *curtea, gospodăria,* a cărei existenţă depăşind pe indivizii întâmplători ce o servesc, are o lungă durată în timp şi o strictă şi statică organizare. Totul se valorifică în funcţie de binele gospodăriei supraindividuale şi supratemporale. Satul nu e la rându-i decât o „înlănţuire" *(Verkettung)* a curţilor. Atât solidarizarea socială pe bază religioasă, cât şi cea economică, sacrifică istoricul, individualul, temporalul, aistoricului, socialului. Dumnezeu e etern, dar şi gospodăria e veşnică. Individul nu are nicio importanţă prin sine însuşi. El îndeplineşte numai o funcţie a comunităţii religioase sau economice. „Intr'un tovarăş nu se vede individul, ci funcţionarul" (op. cit. 90). Caracterele personale nu interesează deci, ci numai *tipurile.* Sfinţii cerului apar astfel: Sf. Maria e *mama,* Cristos e *fiul,* Petru e *păzitorul,* Sf. Elisabeta e *domniţa milostivă,* etc. Aceeaşi tipizare o sufer şi oamenii curţii, pe plan economic. Comunitatea socială R. e dar o formă „care nu are istorie, ci numai durată" (op. cit. 91), în care totul a devenit static, definitiv structural. Concepţia de vieaţă va fi ea însăşi de acelaşi fel.

Bunul popular sub forma cântecului apare şi trăieşte înlăuntrul acestei comunităţi statice, supratemporale, impregnat de caracterele ce i se impun social. La origine, cântecul popular poate fi foarte bine produsul unei individualităţi artistice din popor sau din clasele culte. John Meier şi apoi Hans Naumann, care a generalizat teoria celui dintâiu pe toate domeniile etnografiei, arătaseră că producţiunea populară îşi are în majoritatea cazurilor punctul de descindere în clasele de sus, de unde a coborît în cele populare, (teoria lui *gesunkenes Kulturgut).* Indiferent însă de momentul iniţial al creaţiei, ceea ce interesează e procesul de adaptare a operei individuale la „sufletul popular". Cercetările au mers în această direcţie mai mult pe terenul psihologiei, întreprinzându-se acea analiză a lui *„Zersingen",* operaţia de modificare prin degradare a valorii artistice. (o lucrare de acest fel e de pildă, cea a *Renatei Dessauer.* „Das zersingen", Berlin, 1928). Motivele şi sensul adaptării la „sufletul popular", sunt însă de căutat mai mult în condiţionările sociologice ale cântecului, de către comunitate, şi anume procesul fundamental constă în *sacrificarea totală a unicităţii istorice a operei,* a legăturilor ei cu toate caracterele individuale, specifice ce o formează spre a se produce *„un fenomen fără dată"* („ein zeitloses Phänomen") care să poată fi structurat analog cu vieaţa comunităţii. Un moment *distinctiv* are de înfăţişat deci mai întâi M. Bringemeier (op. cit. 97), prin care opera individuală, artistică se desface de toate relaţiile ei istorice, spre a fi valabilă în toate timpurile şi împrejurările. De aci disolvarea elementelor unice ale operei: conţinutul poeziei trebue să devină un proces *tipic,* nu special, persoanele se tipizează şi ele, determinarea locurilor se şterge, etc. Urmează apoi un moment *constructiv,* când diferitele componente ale bunului popular se refac, se leagă din nou, spre a corespunde concepţiei comunităţii. Din acest din urmă proces, trebue să reţinem mai ales importanţa pe care o are pentru ţăran cântecul şi care e cu totul altul decât cea indicată de teoria creaţiei sau receptării estetice culte. După observaţiile Marthei Bringemeier, cântecul nu este niciun produs al trăirii, nici trăirea nu este produsă de el. Ce posibilitate mai rămâne atunci? Cântecul popular are pentru ţărani caracterul unui *semn,* unui *simbol* ce indică o situaţie tipică. El nu se cântă întâmplător, după dispoziţii personale, ci e legat de anume împrejurări ale comunităţii. E deci de ajuns să-l auzi răsunând din depărtare, ca să-ţi închipui dacă aparţii comunităţii, care e situaţia acolo unde se cântă. (Aceeaşi valoare simbolică a folclorului o accentuiază şi Albert Marinus). Astfel expusă, metoda are de sigur un relief cam excesiv, cam prea consecvent sistemului, în liniile generale ea aduce însă o contribuţie hotărîtoare la adevărata înţelegere socială a folclorului. Este aci locul să observăm în sfârşit, că o metodă analoagă a fost de mult preconizată şi de şcoala d-lui prof. *D. Gusti,* în cadrul căreia folclorul e tratat ca o manifestare spirituală a socialului, şi ca atare strict legat de vieaţa lui.

AL. DIMA

DISCUŢII

O CEARTĂ „ŞTIINŢIFICĂ"

E foarte neplacut să ai polemici cu vechi tovarăşi de lucru, care te-au părăsit, trădându-te, pentru că sub masca demonstraţiei lor ştiinţifice, vei găsi întotdeauna o leacă de acreală şi de rea credinţă.

Iată, de pildă, d-l D. C. Amzăr, vechi monografist, încă din anul 1929, vechi funcţionar al Institutului Social, om de nădejde al profesorului Gusti, până în momentul când s'a rupt de el, scrie un articol „Un Muzeu Social", în „Ideia Românească", care m'a pus în îndoială: oare să nu fi priceput d-l Amzăr, despre ce e vorba? Oare să nu fi învăţat, după atât amar de ani, care este doctrina şcoalei româneşti de sociologie? Dacă e aşa, cum aş putea oare să izbutesc a-l lămuri într'un articol răspuns, dacă nu s'a lămurit el singur ani întregi de zile? Sau, cunoscându-l ca pe un om destul de subţire la minte, d-l Amzăr, refuză, cu rea credinţă, să înţeleagă? In acest caz, mai e nevoie de un răspuns din partea noastră?

Totuşi câteva lucruri trebuesc să fie spuse, pentru lămurirea terţilor de bună credinţă. Şi apoi, încă vreo câteva altele, neştiinţifice, pentru lămurirea celui de rea credinţă, despre care amintirăm.

Este vorba deci de o discuţie „ştiinţifică", în jurul problemei Muzeului Social. Acum este drept, — vorba d-lui Amzăr —: că „esenţialul cu privire la felul cum trebuie organizat un Muzeu etnografic, e expus de d-l Bernea, în „Muzeul românesc de etnografie". Deci, odată ce *Bernea dixit*, chestia este definitiv lichidată. Totuşi să citim cu atenţie şi ce spune *„neesenţial"*, despre această problemă, d-l Amzăr, în articolul său, anexă la articolul matcă, iscălit de d-l Bernea.

In scurt, se spune că d-l profesor D. Gusti, organizând Muzeul Statului Românesc, a căutat să „deruteze opinia publică" spunând că e original în străduinţa de a face un Muzeu Social.

D-l Amzăr vine în sprijin cu foarte multă „erudiţie", ca să demonstreze că Le Play, este creatorul metodei monografice şi inventatorul Muzeului Social. Nenumărate citate caută să dovedească existenţa unui „paralelism sociologic", „stăruitor şi plin de supărătoare coincidenţe, între carierele celor doi oameni de ştiinţă".

Publicul neinformat ar putea să rămâie impresionat: e aproape un plagiat pe care d-l Amzăr, bineinformatul, îl descoperă în dauna noastră, a celor din Şcoala Românească de Sociologie. Am plagiat şi monografia, şi Muzeul Social. Numai că d-l Amzăr, se face a uita că, dacă ştie cine este şi ce a făcut Le Play, apoi aceasta a învăţat-o la noi în Seminar. Le Play, este abecedarul nostru şi tema „Paralelă între Le Play şi monografia sociologică", este o întrebare clasică de examen. In ce mă priveşte, pretind tuturor d-lor studenţi, care trec prin Seminarul meu de monografie sociologică, să ştie precis, cine-i Le Play, şi ce am învăţat noi dela el. Şi în lecţiile de Seminar, dau celor tineri întru ale sociologiei, alte amănunte, mult mai adâncite, decât cele pe care se făleşte a le şti d-l A.

Sau poate că d-l Amzăr, a învăţat de abea acum în urmă, pe Le Play? Abea plecat dela noi, a citit opera acestuia, ca să ne poată da în cap cu ea? Atunci afirm răspicat că d-l Amzăr, a trecut pe nedrept examenele de Sociologie. Să fi ştiut cineva că nu-l cunoaşte pe Le Play, nu mai lua el bursă pentru străinătate!

Legăturile noastre cu Le Play, sunt deci în deobşte cunoscute şi deseori afirmate de către noi. Ii putem servi d-lui Amzăr, dacă mai vrea să înveţe încă ceva carte, — nu i-ar strica, dacă această carte ar învăţa-o cu omenie — dovezie şi citate îndeajuns.

Ei, şi cu toate acestea, făcând ca şi Le Play, înaintaşul nostru „monografie" şi „muzeu social", ţinem morţiş, la afirmaţia că, şcoala românească de sociologie este originală. Şi ţinem pentrucă una e monografia noastră şi alta este a lui Le Play. Să o repetăm pentru a nu ştiu câta oară d-lui Amzăr? Poate că de data asta înţelege.

Le Play, urmăreşte reforma socială, prin re-

forma familiei. Această familie are o evoluţie istorică, fazată, care pleacă dela familia patriarhală şi ajunge la familia modernă, disolvată a marilor oraşe. Acest proces istoric nu se întâmplă în toată lumea cu aceeaşi iuţeală. Sunt unele familii întârziate, altele mai înaintate pe treptele fazelor de desvoltare. Această evoluţie nesimetrică are şi ea desigur, anume pricini. Le Play îşi propune să găsească printr'o cercetare la faţa locului, pricinile care au făcut ca în anume locuri, procesul de disoluţie al familiei patriarhale, să nu fie aşa de înaintat, pentru ca să înveţe astfel primejdiile, pe care le va întâmpina în opera sa de reformă socială. Să mai descrim şi care sunt aceste pricini, cele nouă feluri de condiţii geografice, etc., etc.? E inutil.

Al doilea mare gând al lui Le Play: după cum familia e dătătoare de seamă pentru întreaga societate, bugetul familial este dătător de seamă pentru familie. Deci, prin bugete, ajunge Le Play la Sociologie.

Acum ce facem noi? Studiem societatea întreagă, nu numai familia. O studiem în toate cele patru manifestări ale ei, cele patru condiţii, în structurarea ei, în relaţiile şi procesele ei sociale, etc. Metoda noastră de lucru este nu numai bugetul, ci atâtea altele. (D-l Amzăr, să-şi mai consulte spre aducere aminte, notele lui de student din anul întâiu).

Acum ce e cu Muzeul Social? Evident, Muzeul fiind un mijloc de a înfăţişa pedagogic, fie informaţii, fie de-adreptul materiale brute, pentru lămurirea unei anume probleme, vom avea mai multe feluri de Muzee Sociale, după cum mai multe sunt şi doctrinele de sociologie ce le stau la bază.

Un muzeu sociologic românesc, dacă ar fi făcut de către Şcoala sociologică din Bucureşti, ar fi altceva decât acelaşi Muzeu, făcut de către d-l Bernea. Lăsăm de o parte chestiunile de talent muzeologic, dar noi am face Muzeul astfel încât să arătăm influenţele cosmologice, biologice, istorice, psihologice, manifestările spirituale, economice, juridice şi administrative politice, care alcătuesc în totalitatea lor satul românesc, pe când d-l Bernea, l-ar face ca să arate cât de deştept este, şi ce multă carte „comparată" ştie.

Aşa vedem noi Muzeul Statului Românesc: ca un loc în care oricine ar vrea să se informeze rapid despre sate, să poată găsi, limpede expuse şi la zi ţinute toate informaţiile de care vorbirăm mai sus. Lucrul acesta nu l-ar putea face un Le Playst. Intre noi şi Le Play, doar numele de „Muzeu Social", este comun. Doar ideia matcă, şi nici decum realizarea.

Dar Muzeul Satului Românesc, este un astfel de Muzeu Sociologic? Răspundem răspicat: nu este încă! Insă cu ajutorul lui Dumnezeu, îl vom face chiar cu riscul să se învenineze încă mai mult, răii cei sterpi din jurul nostru care mor de ciudă că fac alţii ceea ce nu pot face ei.

Muzeul Satului Românesc, a fost făcut, ca un act de mare curaj din partea noastră. Nu se fac înfăptuirile niciodată în condiţiile optime de lucru. Ce bine ar fi fost ca noi cei din Şcoala Sociologică, să fi căpătat banii suficienţi şi răgazul necesar, ca pe îndelete, în vreo 10 ani de zile, să facem deplin Muzeul Nostru. Din păcate, a trebuit să smulgem bucata noastră de loc, să construim în cadrul unor festivităţi ale Lunii Bucureştilor, cu o muncă de zi şi de noapte, în mai puţin de două luni de zile, şi să construim aşa fel, încât acest Muzeu al nostru să fie şi rentabil, adică să-şi scoată cheltuielile, singur.

Poate să scrie d-l Bernea, pe hârtie „cum trebue să fie un Muzeu Model". Dar aş fi vrut să-l văd, eu, care îl ştiu ce comod este, şi cum în sate nu se îndura să stea noaptea la câte un priveghiu, pe care îl avea de studiat, aş fi vrut să-l văd în nopţile de Paşti ale anului trecut, bătându-se cu cei 300 de salahori, de dragul gândului, că e mai bine să iasă un Muzeu al Satului Românesc, ceva mai modest, pentru că el poate fi începutul Muzeului adevărat, decât să lăsăm ca, cu aceeaşi bani, să se fi făcut încă de anul trecut, vreun oraş al piticilor!

Dar mai mult decât atâta: Muzeul Satului Românesc, aşa cum este, e foarte bun. Intreg materialul strâns acolo, este excelent. Evident, d-l Amzăr, ar fi putut să ne întrebe de ce nu am reuşit să facem din el un Muzeu Sociologic deplin. De ce l-am lăsat a fi ceva care seamănă cu un „Muzeu etnografic"? Repet: pentrucă nu am avut timpul necesar şi nici mijloacele financiare. Pentrucă ne lipseşte clădirea în care să strângem şi să expunem informaţiile despre toate cadrele şi manifestările satului. Pentrucă, în urma atâtor trădări, am rămas puţini aceia care suntem gata să muncim pentru o asemenea problemă, şi trebue să ne împărţim zilele de muncă în prea multe locuri. Insă pot să-l încredinţez pe d-l Amzăr, că, dacă un Muzeu Sociologic va fi făcut, tot de către noi va fi făcut, pentrucă noi nu ne precupeţim nici timpul, nici sănătatea, nici ambiţiile personale, ca să facem o treabă bună. Deocamdată, în anul acesta, n'am putut continua lu-

crările noastre, pentrucă am muncit la alte lucruri, foarte importante şi ele. Insă n'au intrat zilele în sac, şi tot vom sfârşi prin a face ceea ce vrem.

O vom face-o în ciuda faptului că vom fi lipsiţi de ajutorul d-lui Amzăr, caruia, i se cuvine să-i spunem şi câteva lucruri personale, spre a sfârşi.

Cu multă ironie, d-l Amzăr, vorbeşte de „Paralelisme sociologice", supărătoare pentru profesorul nostru. Pentruca veni vorba, îi mai pot da un exemplu clasic de „paralelism sociologic".

Pe vremea când, întors din Germania, d-l Amzăr, era la Institutul Social, cu o leafă mai mare decât o au „figuranţii ţărani", din Muzeul nostru, (şi ei muncesc bieţii oameni la întreţinerea caselor, cinstit, nu ca alţii, care erau plătiţi să facă treburi, pe care nu le-au făcut). D-sa a tiparit în editura Institutului, o carte „Critica „Raţiunii Practice", de Kant, traducere în colaborare cu........, n'aş putea spune precis cine! Văd că şi d-l Amzăr, i-a uitat numele, deoarece nu i-l mai pomeneşte. Dacă nu mă înşel, un domn Weinberg, sau aşa ceva, supărător astăzi în ciuda pseudonimului său de Vişan. Şi pe acea carte a d-lui Dumitru Cristian Amzăr, şi a d-lui Raul Vişan, scrie tiparit aşa: „Profesorului Dimitrie Gusti, omagiu omului de ştiinţă, recunoştinţă îndrumatorului".

Acesta da, paralelism sociologic! Leafa de o parte, recunoştinţa de alta. Mă ţii lângă tine? Te omagiez. Mă dai afară? Te demasc ca impostor. Plateşte-mă bine, şi te iubesc.

Dar de ce a fost înlăturat d-l Amzăr, de pe lângă profesorul Gusti? Pentru faptul că, printre altele, a scos revista „Rânduiala", a cărei subtitlu era titlul iniţial, ales de noi, pentru revista, aparută mai târziu sub numele de „Sociologie Românească", şi pentrucă în această „Rânduială", d-sa ataca violent pe unul dintre conducătorii Seminarului, unde se afla. Adică pentru atmosfera de trădare şi de ceartă pe care o introdusese în Seminar. N'am avut niciun amestec, decât poate unul împăciuitor, în acea ceartă. Şi de aceia, obiectiv, pot afirma că aceiaşi atmosferă de ceartă şi de trădare o va duce-o în tot locul unde se va afla.

Şi cum ştiu că d-l Amzăr, cu toţi ai lui, şi prieteni şi rivali, au intrat de curând într'o grupare, care nu prea iubeşte trădarea şi nici nu stimează pe trădători, rog pe bunii prieteni, pe care îi am acolo, să stea puţin să judece laturea aceasta omenească, de trădare, de care vorbesc.

Mica noastră ceartă de familie, ar fi fost poate bine să fie lichidată de către d-l Amzăr, înainte de trecerea sa în altă parte, pentru ca el să poată intra acolo, „curat şi luminat", plecând dela o treabă bună, spre alta, pe care o socoteşte tot bună, fără să fi abuzat de noii săi tovarăşi de lucru, pentru ca în sânul lor, şi cu ajutorul publicaţiilor lor, să ducă mai departe o răfuială veche şi nelichidată.

Nu a făcut-o însă d-l Amzăr, pentrucă nu e omul hotărîrilor limpezi. Imi aduc aminte de el, trădătorul crezului nostru în care a crezut şi el, cum odată întors din Germania, a îmbrăcat haina ţărănească argeşană. M'a bucurat faptul acesta, pentrucă mi-l ştiam prieten bun şi sincer, îndrăgostit de sate, şi îmi părea bine că poate face şi el un gest care mie nu mi se cuvenea. Hainele acelea, au fost însă şi ele curând trădate, şi părăsite, nou-nouţe fiind încă. Ei bine, acum când stau şi mă gândesc la lucrul acesta, îmi pare aproape simbolic. Aşa va face d-l Amzăr, oriunde se va duce. Rând pe rând va desbrăca hainele sale, şi mereu îl va paşte păcatul, pe care singur şi l-a ales: trădarea!

H. H. STAHL

„REFLECŢIILE ŞI ÎNDOIELILE" CU PRIVIRE LA ŞTIINŢA NAŢIUNII ROMÂNEŞTI

Camaradul meu de monografie, D. C. Amzăr, a publicat în „Insemnări sociologice" (Aprilie 1937) 13 pagini de „Reflecţii şi îndoieli asupra noilor iniţiative ale Profesorului D. Gusti", intitulate: „Ştiinţa Naţiunii". Aceste reflecţii şi îndoieli poartă asupra felului în care profesorul nostru comun ar concepe „teoretic", cercetarea naţiunii româneşti şi ar crede-o realizabilă „practic".

Nu vreau să amănunţesc cât de pornit şi de pătimaş mi se pare acest articol din „Insemnări sociologice", verigă dintr'un lanţ întreg de scrieri

îndreptate de D. C. Amzăr împotriva unuia din profesorii săi şi a camarazilor lui de învăţătură de până mai ieri.

Vreau însă să vădesc procedeul prin care e realizat şi să contest tezele susţinute întrânsul.

Adevărul, „pe care nu-l mai poate schimba nicio filosofie", care constitue punctul de plecare al reflecţiilor şi al îndoielilor lui D. C. Amzăr, este teza că nu e posibilă ştiinţă decât despre categorii izolate de fenomene şi că „unităţile concrete" nu pot fi cunoscute decât prin sinteza rezultatelor ştiinţelor, care studiază deosebit diferitele lor aspecte.

D. C. Amzăr, caută să dovedească, că „ştiinţa naţiunii româneşti", în perspectiva căreia socoteşte profesorul nostru, că trebuesc conduse cercetările ştiinţelor sociale româneşti, contravine acestui adevăr.

Greutatea, cu care are de luptat într'aceasta o constituie împrejurarea că Profesorul Gusti e cel care a dat mai mare atenţie, în filosofia românească, deosebirii dintre cercetările ştiinţelor particulare şi sinteza rezultatelor lor. Fără a lua seamă, D. C. Amzăr, caută să-i dovedească profesorului său o greşeală, pe care a învăţat dela acesta s'o considere ca atare.

Cum profesorul Gusti, concepe ştiinţa naţiunii româneşti, ca o operă de sinteză [1]), D. C. Amzăr, se leagă de o afirmaţie a lui Traian Herseni, care argumenta, într'un articol de acum trei ani, în favoarea tezei că ştiinţa naţiunii ar trebui realizată direct şi nu prin sinteza rezultatelor ştiinţelor particulare. Discutarea acestei teze, care e înfăţişată drept ideea ultimă a Profesorului Gusti, în privinţa ştiinţei naţiunii româneşti, şi preparativele în vederea ei, umplu 9 din cele 13 pagini ale articolului. Corect, D. C. Amzăr, ar fi trebuit să-l intituleze „Reflecţii şi îndoieli asupra interpretării date de Traian Herseni, ştiinţei naţiunii româneşti, urmărită de profesorul Gusti".

Impiedecat să răspundă în numărul acesta al revistei, Traian Herseni, va discuta în numărul viitor al revistei obiecţiile care i-au fost aduse.

D. C. Amzăr, pomeneşte într'o notă articolul meu despre rostul actual al Sociologiei, din această revistă, declarând interpretarea dată de mine în acel articol ştiinţei naţiunii româneşti, asemănătoarei celei a lui.

Cred că D. C. Amzăr, n'a luat seamă la ce am spus acolo, căci eu nu găsesc nicio asemănare între ideile noastre directoare.

Ne deosebeşte chiar înţelesul, pe care i-l dăm activităţii omului de ştiinţă. D. C. Amzăr, concepe această activitate, ca având rostul de a se ridica la teoria generală a realităţii. Rostul ştiinţei constă pentru el „în generalizarea rezultatelor, în *stabilirea adevărului*" (23); „cercetarea de fapt, culegerea materialului" (23) este, pentru el, o operaţie preliminară, în vederea acestui scop. Eu, dimpotrivă, cred că rostul ştiinţelor este să ajute afirmarea oamenilor şi a naţiilor. Rostul ştiinţelor sociale, a ştiinţelor care privesc obştiile în care trăieşte omul, e să-i ajute pe conducătorii acestor obştii. Rostul ştiinţelor sociale, îmi pare a fi deci, cum neamul este cea mai însemnată din aceste obştii, întâiu de toate, *să uşureze conducerea Statului neamului propriu, printr'o informare săvârşită de specialişti, a conducătorilor politici.* Ştiinţele sociale îşi împlinesc dar funcţiunea lămurind prin cercetări concrete situaţia prezentă şi tendinţele de evoluţie ale naţiunii, atât în de ea, cât şi în raport cu naţiunile duşmane şi prietene. *Informaţia* aceasta va fi cu atât mai perspicace, cu cât cei ce-o întreprind au la îndemână o zestre mai cuprinzătoare de *teorie generală a realităţii* sociale. Adică de constatări asupra structurii şi a desfăşurării diferitelor tipuri de fapte sociale. *Cercetarea concretă e naţională*, lămureşte situaţia naţiunii proprii; *teoria generală a realităţii sociale e relativ universală,* utilizabilă de toate naţiunile, care au o structură asemănătoare.

Ştiinţa socială nu e nici numai cercetarea concretă a realităţii, nici numai zestrea de constatări de ordin general asupra structurii şi a desfăşurării faptelor sociale şi activitatea de sporire şi de mai bună sistematizare a ei. Ea este *unitatea indisolubilă a lămuririi realităţii concrete,* în vederea 1) a *mai bunei ei conduceri* şi 2) a *stabilirii teoriei generale.*

D. C. Amzăr, nu vede decât o parte din acest întreg: stabilirea teoriei generale. Cercetarea concretă nu-i apare decât ca un mijloc de a îmbogăţi

---

[1]) „A studia naţiunea deodată şi integral este o încercare pe cât de îndrăsneaţă, pe atât de imposibilă, oferind spectacolul unor opere de imaginaţie şi de generalizări pripite, impresioniste, care n'au nimic a face cn investigaţia sociologiei ştiinţifice. A studia, pe de altă parte, unităţile sociale izolate, componente, din sânul naţiunii, după cea mai severă metodă monografică inseamnă, de sigur, a crea opere temeinice, care însă dau primejdia unor fărâmături fără legatură între ele.. In schimb, prin apropierea şi compararea acestui material monografic izolat, produsul unor cercetări îndelungate şi amănunţite şi al unor analize întinse şi stăruitoare, se vor dobândi adevăratele caractere generale şi sinteza cea mare, „Ştiinţa Naţiunii" (*Sociologia militans,* pag. 89—90).

zestrea de teorie generală. Iar menirea, pe care trebue s'o aibe teoria generală, nu-l preocupă.

Privind cu atenţie, putem constata şi în această privinţă că D. C. Amzăr, perseverează la concepţia, care prezida înainte de 10 ani cercetările conduse de profesorul Gusti. In loc de a fi încercat să pătrundă, să exprime şi să intensifice transformările, pe care i le-au impus împrejurările veacului şi ale României contemporane, care cer colaborarea la conducerea naţiunii printr'o informare cât se poate mai temeinică asupra situaţiei ei, D. C. Amzăr ne reproşează că nu mai întreprindem exclusiv cercetări spre a „contribui ... la cunoaşterea ştiinţifică a societăţii omeneşti" (19). Nu vede că ne străduim fiecare să contribuim la lămurirea mulţumitoare a raportului dintre *ştiinţele sociale* şi *politică* şi dintre *cercetarea concretă* şi *teoria generală*, problemele decisive azi pentru toţi cei ce sunt în linia întâi a ştiinţelor sociale. O inspectare cât de sumară a celor ce se petrec în vieaţa ştiinţifică a celorlalte naţiuni poate convinge despre aceasta. (Modul de a înfăptui o *Wissenschaft vom deutschen Volke,* care să îngădue o guvernare mai eficace, este, de pildă, problema tot mai stăruitor discutată în Germania, pentru care are atâta admiraţie D. C. Amzăr).

Indoielele lui D. C. Amzăr, asupra realizării practice a ştiinţei naţiunii româneşti, privesc exclusiv ancheta asupra satelor, pe care o plănueşte Profesorul Gusti. Socoteşte că ar fi irealizabilă, de vreme ce învăţătorilor şi intelectualilor dela sate, care ar urma să fie chestionaţi, în caz că ancheta va putea fi intreprinsă, le lipseşte „o pregătire de etnografie şi de sociologie comparată" (30). Nu credem lipsa aceasta decisivă, nici chiar în cazul când Profesorul Gusti ar urmări obţinerea unei prea puţin utile comparaţii a unor datini româneşti cu datinile corespunzătoare de peste şapte mări. Căci, şi în acest caz, comparaţia s'ar face de câţiva inşi, care ar prelucra rezultatele anchetei. Cu atât mai puţin poate ea stânjeni o anchetă destinată să recolteze informaţii asupra modului în care se pun anume probleme de interes politic: stare economică, sanitară, culturală, etc., în diferitele ţinuturi ale ţării.

ANTON GOLOPENŢIA

SCHIMBUL DE POPULAŢIE ÎNTRE SATE, LA LEŞU-NĂSĂUD

Se ştie că în general populaţia rurală tinde către oraşe. Curentul contrar, dela oraşe la sate, este foarte slab, aproape inexistent.

Examinarea structurii pe vârste a populaţiei urbane arată clar prezenţa populaţiei imigrate, populaţia rurală însă, are distribuţia pe vârste mult mai uniformă, absenţa locuitorilor emigraţi neputând fi aşa de uşor observată.

Totuşi, nu putem susţine că întreaga populaţie rurală, care nu a emigrat în oraşe, moare în satul unde s'a născut. Există curente de migraţiuni între sate, determinate mai mult de cauze economice, care de obiceiu nu se pot descoperi analizând structura populaţiei, ci numai examinând evoluţia în timp a populaţiei. Chiar dacă populaţia unui sat oarecare sporeşte numai datorită excedentului natural, şi chiar dacă scade, există totdeauna schimburi reciproce de populaţie între satele vecine. Aceste schimburi se fac prin căsătoriile tinerilor, unul dintr'un sat, altul dintr'alt sat, vecin sau mai îndepărtat, fenomen cunoscut sub denumirea de exogamie.

Aşa încât, dacă examinăm distribuţia populaţiei după locul naşterii într'un sat oarecare, observăm totdeauna prezenţa unui număr oarecare de locuitori născuţi în alte sate.

In cele ce urmează vom examina distribuţia după locul naşterii a populaţiei satului Leşu din Năsăud. Vom folosi în acest scop rezultatele obţinute prin prelucrarea materialului recensământului întreprins în 1935, de către echipa Regală studenţească din acest sat, sub conducerea d-lui A. Coşbuc. Vom raporta aceste rezultate la situaţia din unităţile mai mari de populaţie (plasă şi judeţ), folosind cifrele provizorii ale recensământului general al populaţiei din 1930, pe care Institutul Central de Statistică ni le-a pus la dispoziţie.

Astfel, analizând totalitatea satelor din judeţul Năsăud şi din plasa Rodna, constatăm următoarea distribuţie procentuală a locuitorilor după locul naşterii.

Tabloul I

(1)	Jud. Năsăud (2)	Plasa Rodna (3)
Totalul locuitorilor	*100,0*	*100 0*
Locuitori născuţi în satul în care îşi au domiciliul	*85,2*	*88,2*
Locuitori născuţi în alte sate din judeţul Năsăud decât satul de domiciliu	*9,1*	*7,2*
Locuitori născuţi în oraşele Bistriţa şi Năsăud	*0,5*	*0,3*
Locuitori născuţi în alte judeţe din Transilvania	*4,0*	*3,2*
Locuitori născuţi în Bucovina	*0,5*	*0,5*
Locuitori născuţi în altă parte	*0,7*	*0,6*

De aci se vede că atât la populaţia rurală a Năsăudului, cât şi la plasa Rodna, locuitorii născuţi în altă parte decât în satele unde au fost recenzaţi, nu întrec 15 la sută, (în plasa Rodna, acest procent este şi mai mic: 11,8 %). Aproape totalitatea populaţiei imigrate face parte din satele vecine ale judeţului Năsăud, sau din alte judeţe ale Transilvaniei care înconjoară pe cel dintâi. Singura provincie care dă un procent mai mare de emigranţi este Bucovina, situată şi ea în vecinătate apropiată a Năsăudului. Se observă de asemenea curentul slab de imigrare dela oraşe la sate, curent despre care am vorbit mai sus.

Făcând distribuţia populaţiei născute în alte localităţi decât satul de domiciliu, după sexe, obţinem situaţia din tabloul II.

Tabloul II

SEXUL (1)	Jud. Năsăud (2)	Plasa Rodna (3)
Bărbaţi	*47,4*	*52,6*
Femei	*52,6*	*47,4*

Deci cam acelaşi procent la bărbaţi ca şi la femei. De aci se poate deduce că n'avem de a face

atât cu o imigrare propriu zisă (când procentul bărbaţilor imigraţi este cu mult mai mare ca al femeilor) cât mai mult cu un schimb de populaţie între sate.

In cazul satului Leşu, situaţia este cea înfăţişată de tabloul III.

Tabloul III

	Total		Bărbaţi		Femei	
	cifre abs.	%	cifre abs.	%	cifre abs.	%
	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Totalul locuitorilor .	1.978	*100,0*	1.011	*100,0*	967	*100,0*
Locuitori născuţi la Leşu	1.731	*87,5*	885	*87,5*	846	*8'.5*
Locuitori născuţi în altă parte	247	*12,5*	126	*12,5*	121	*12,5*

Deci locuitorii născuţi în Leşu reprezintă 87.5%, şi imigraţii din alte localităţi 12.5%, procentele fiind foarte apropiate de cele obţinute pentru plasa Rodna şi judeţul Năsaud. Se observă, în cazul satului Leşu, acelaşi procent la bărbaţi ca şi la femei.

Aci putem verifica cele susţinute mai sus, unde spuneam că la sate avem de a face mai mult cu schimburi reciproce de populaţie, majoritatea datorate exogamiei, decât cu imigrări propriu zise.

Iată în tabloul IV, distribuţia locuitorilor imigraţi după cauză de imigrare.

Tabloul IV

	Total		Bărbaţi		Femei	
	cifre abs.	%	cifre abs.	%	cifre abs.	%
	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Totalul locuitorilor imigraţi	247	*100,0*	126	*100,0*	121	*100.0*
Locuitori veniţi prin căsatorie cu Leşeni (inslusiv copii lor) .	152	*61,6*	69	*54,8*	83	*68,6*
Locuitori veniţi din alte cauze	95	*38,4*	57	*45,2*	38	*31,4*

Deci şi la Leşu, avem de a face în mai mică măsură cu o imigrare propriu zisă decât cu schimburi reciproce între sate. Analiza mai amănunţită a cauzelor de imigrare o vom face cu alt prilej.

In ceeace priveşte locul naşterii celor imigraţi, el se vede în tabloul V.

Tabloul V

(1)	Cifre absol. (2)	% (3)
Totalul celor născuţi în altă parte	247	*100,0*
Născuţi în plasa Rodna (în satele de pe văile Someşului şi a Ilvei)	109	*41,1*
Născuţi în satele din jud. Năsăud, situate pe valea Bistriţei şi a râurilor afluente .	48	*19,4*
Născuţi în satele din Năsăud şi Someş, situate pe valea Someşului şi a râurilor afluente în afară de cele din plasa Rodna şi care se găsesc la depărtare maximă de 45 km. de Leşu	61	*24,7*
Născuţi în alte localităţi din jud. Someş .	5	*14,8*
Născuţi în satele din judeţul Maramureş .	10	
Născuţi în satul Cârlibaba (Bucovina) . .	3	
Născuţi în altă parte	11	

Făcând altă clasificare a locuitorilor imigraţi, găsim următoarea situaţie din tabloul VI.

Tabloul VI

Născuţi în satele care se găsesc în raza de 20 km de Leşu[1])	165 sau *67,9%*
Născuţi în localităţile ce se găsesc în baza de 40 km de Leşu[2])	224 sau *91,5%*
Născuţi în localităţi, ce se găsesc la distanţe mai mari de 20 km. de Leşu	59 sau *24,5%*
Născuţi în localităţi, ce se găsesc la distanţe mai mari de 40 de km de Leşu	23 sau *8,5%*

Prin urmare, aproape totalitatea locuitorilor imigraţi au venit din sate care se găsesc la distanţă mai mică de 40 km. de Leşu. Cu cât satul este mai apropiat de Leşu, cu atât are mai mulţi reprezentanţi în această comună.

Intr'adevăr, primul cerc cu raza de 20 km, a numărat, în 1930, 52.000 locuitori; al doilea cerc concentric cu raza de 40 km, a cuprins, la aceeaşi dată, un număr de 151.000 locuitori. Scăzând populaţia primului cerc din cea care face parte din al doilea, vom constata că satele care se găsesc la distanţa dela 20 la 40 km de Leşu, numără 99.000 locuitori De aci deducem că Leşul a atras din satele care se găsesc la distanţa până la 20 km un locuitor la fiecare 315 locuitori; iar din satele care se găsesc la distanţa dela 20 la 40 km, un locuitor la fiecare 1.678 locuitori.

[1]) Sanţ, Rodna, Maier, Ilva-Mare, Ilva-Mică, Măgura-Ilvei, Poiana-Ilvei, Sângeorz-Băi, Parva, Rebra, Feldru, Nepos, Mureşeni, Tiha-Bârgăului, Prundul-Bârgăului, Mijlocenii-Bârgăului, Susenii-Bârgăului, Bistriţa-Bârgăului, Josenii-Bârgăului, Rusul-Bârgăului, Iad şi Cuşma.

[2]) In afară de satele de mai sus, cercul de rază 40 km cu centrul în Leşu cuprinde şi următoarele localităţi, de unde provin unii din locuitorii actuali ai Leşului: Ardan, Dumitriţa, Galaţi, Budacul-de-Jos, Bistriţa, Cociu, Căian, Cluza, Dobric, Spermezeu, Perişor, Zagra, Mocod, Supiai., Runcul-Salvei, Telciu, Coşbuc, Salva, Năsăud, Rebrişoara, Borşa şi Cârlibaba.

Pe de altă parte, totalul localităților din care au venit locuitorii în Leşu, se ridică la 62. Din aceste 62 localități: cele 9 din plasa Rodna, dau 109 locuitori, deci, în medie, 12, locuitori de localitate. Cele 53 din alte plăşi 138 locuitori sau, în medie, 2,6, locuitori de fiecare localitate.

Prin urmare, forța de atracție a satului este direct proporțională cu distanța. De sigur, aceasta nu este o lege fizică şi deci nu se verifică în proporția de 100%. Mai intervin şi alte influențe, cum ar fi căile de comunicații, fiindcă schimbul între sate este condiționat şi de existența unor legături naturale între ele. Este firesc ca schimbul de populație între două localități să fie cu atât nai intens, cu cât legăturile între ele sunt mai strânse, cu cât căile de comunicații, fie de ordin natural, fie create de mâna omului, sunt mai bune. Aceasta ne-a îndemnat să facem prima clasificare în funcție de văi, căci de a lungul văilor sunt făcute şosele şi căile ferate. Astfel, satele mai îndepărtate de Leşu, până la 45 km, chiar cele din Someş, care sunt situate pe linia căii ferate sau a şoselei naționale, sunt reprezentate în comună, pe când satele mai apropiate, cum ar fi Nimigea Română, Buduş, care sunt situate pe căile de comunicații mai rudimentare, deşi la distanță de aproximativ 30 km, nu au niciun reprezentant în Leşu.

Pe de altă parte, schimbul între sate este determinat şi de neam. Cu alte cuvinte, satele româneşti atrag cu deosebire populația română. Astfel se explică, că satele săseşti (Slătinița, Cepari, Dorolea), situate la 20 km de Leşu, nu sunt reprezentate în această comună.

Direcția acestei mişcări este determinată de cauze economice. Cu alte cuvinte, satul mai bogat primeşte mai multă populație dela satele vecine, dând acestora în schimb o proporție mai redusă de emigrați. Forța de atracție este cu atât mai mare, cu cât localitatea este mai bogată, deci este direct proporțională cu sursele economice şi naturale ale localității.

Astfel satul Leşu, fiind mai bogat ca satele vecine, a început să atragă încă din jumătatea secolului trecut locuitorii acestor sate. Majoritatea celor veniți (în afară de cei care s'au căsătorit cu Leşeni), se angajau ca slugi la gospodari mai înstăriți, sau veneau ca lucrători la pădure şi apoi se căsătoreau cu fetele din Leşu, şi se stabileau în comună. In 1935, din totalul imigranților, 10%, (24 persoane), au fost servitori angajați la gospodari mai bogați.

Astfel creşterea populației în satul Leşu (dela 980 în 1869, la 1.699 în 1910), se datoreştet, în afară de excedentul natural (care se cifrează la 455 suflete în această perioadă) şi excedentului imigranților asupra emigranților (egal cu 244 suflete).

In concluzie, din cele de mai sus, reiese că Leşul, are o optime din populație născută în alte localități, şi că majoritatea acestei populații imigrate a venit din satele vecine, căsătorindu-se cu Leşeni.

Deşi datele utilizate se referă numai la un singur sat, concluzia la care am ajuns poate fi generalizată pentru toată regiunea ce-l înconjură. Intr'adevăr, rezultatele recensământului general al populației pentru întreaga plasă Rodna, nu diferă mult de cele pe care le-am obținut din prelucrarea materialului pentru acest sat. Situația nu este însă aceeaşi în toate regiunile țării. Tragem nădejde să putem reveni asupra acestei probleme îndată după publicarea datelor recensământului general al populației, când va putea fi abordată şi problema schimbului de populație între provincii.

Ing. I. MEASNICOV

DISTRIBUȚIA GRUPELOR SANGUINE LA POPULAȚIA COMUNEI ŞANȚ-NĂSĂUD

Determinarea grupelor sanguine se execută prin reacția de izo-hemaglutinare. Această reacție consistă din aèlomerarea globulelor roşii a unei persoane cu serul sangvin recoltat dela o alta de aceeaşi specie, cu a grupă sangvină diferită. Cu ajutorul altor două seruri recoltate separat, într'o fiolă dela o persoană cu grupa sangvină A sau grupa II, şi într'altă fiolă, dela o persoană cu grupa sangvină B sau a III, determinăm grupa sangvină a oricărui individ. Serul dela persoana întâi îl numim B, iar pe cel dela a doua îl numim A. Aprovizionați cu aceste două seruri, numite teste executăm analizele şi în masă. Indivizii cu globulele roşii care se aglomerează cu A fac parte din

grupa sangvină numită A sau europeană fiindcă se întâlnesc într'o proporție mai mare le popoarele din Nord-Vestul Europei. Persoanele a căror hematii aglomerează cu serul B, formează grupa sangvină B sau asiatică, deoarece are o proporție mai urcată la neamurile din Sud-Estul Asiei. Pe lângă aceste două grupe sangvine mai întâlnim încă două. Una care este amestecul dintre grupele A și B și pe care o numim AB. Hematiile dela indivizii acestei grupe aglomerează atât cu serul dela grupa A cât și cu cel dela grupa B. A patra grupă, numită O, este caracterizată prin aceea, că hematiile recoltate dela persoanele care o compun, nu se aglomerează cu nici unul dintre cele două seruri. Această grupă este produsul combinației tipurilor recesive non-A (Aa) și non-B (Bb) conform legii eredității stabilită de Mendel.

Ori care persoană examinată trebue să aibe una din aceste 4 grupe: AB, A, B, sau O.

Pe baza proporțiilor la 100 a acestor patru grupe, obținute la un număr de locuitori de cel puțin 500, L. și H. Hirszfeld, a calculat „Indicele biochimic de rasă": $I = \frac{A + AB}{B + AB}$

Deoarece formula aceasta nu ține seamă de genă, adică de unitatea ereditară transmisă din generație în generație, Wellisch, dela Viena în 1928, a piopus un alt indice numit „Blutartlicher Geneindex" sau indicele sangvin specific de genă. Astfel pe baza combinărilor posibile dintre cele patru fenotipuri ale grupelor sangvine O, A, B, și AB și pe distribuția grupelor sangvine din punct de vedere fenotipic, conform legii lui Mendel, ca și 9: 3: 3: 1, F. Berstein, încă în 1924, a propus metode noi de exprimare a rezultatelor. Acestea sunt valorile p, q, și r, calculate pe baza dihibridării proprietăților dominante A și B.

Formulele folosite pentru calcularea valorilor p, q, și r, sunt cele date de Wellisch, în 1928:

$$p = \frac{1}{2} (10 - r + \sqrt{O+A} - \sqrt{O+B}; \quad q = \frac{1}{2} (10 - r + \sqrt{O+B} - \sqrt{O+A}; \quad r = \sqrt{O}$$

Proprietățile p, g și r, au valori cu totul opuse la neamurile din Nord-Vestul Europei față de cele din Extremul-Orient și Indii, iar la neamurile dintre aceste două extreme, în regiunile în care și-au păstrat un anumit grad de omogenitate, au valori specifice.

Calculate aceste valori, la Români, din proporțiile la 100 originale, a celor trei grupe sanguine, din totalul reacțiilor de izo-hemaglutinare executate (proporția grupei A B, nu intră în calcul, deoarece existența gameților A B, nu este admisă, Wellisch), în regiuni diferite, dar pe care istoria le recunoaște din timpurile cele mai îndepărtate ca românești, S. Manuilă, M. N. Dumitrescu, P. Râmneanțu și alții au obținut rezultate care se suprapun. Dăm două exemple în tabloul I.

TABLOUL I

CERCETĂTORII (1)	Neamuri (2)	N-rul persoanelor (3)	Proporțiile genelor		
			p (4)	q (5)	r (6)
Manuilă, S.[1])	Români	1.521	29.8	12.3	58.1
Râmneanțu, P.[2])	Români	5.086	31.4	13.0	55.6
Viola, D.[3])	Italieni	2.000	46.0	11.6	36.7
Râmneanțu, P.[2])	Sași	686	33.6	7.7	58.6
Manuilă, S.[1])	Sași	301	32.5	8.3	57.9
Leseringhaus[3])	Germani, Essen	2.000	29.4	8.5	61.7

Spre a avea la îndemână datele trebuincioase la interpretarea rezultatelor obținute la Şanț, am redat în tabela de mai sus și proporții obținute la Italieni, Sași și Germani.

Formulele folosite pentru calcularea valorilor p, q și r sunt cele date de Wellisch[3]), în 1928:

In regiunile, în care a avut loc amestec intens de neamuri sau chiar colonizări în masă, găsim modificate proporțiile grupelor sanguine în spre proprietățile neamului care a contribuit cu mai mult sânge.

Iată câteva exemple dela noi.

a) In județele Ciuc, Odorhei și Trei-Scaune, Săcuii veniți într'un număr restrâns și-au pierdut aproape complet în cele mai multe comune proprietățile sanguine caracteristice locului lor de origine, din Asia, însușindu-și proprietățile masei compacte de Români autohtoni.

De altă parte, în unele comune din jurul orașului Odorhei și din jud. Mureș, în care probabil, că Săcuii au venit într'un număr mai mare, au influențat considerabil proporțiile grupelor sanguine

[1]) *Manuilă, S.*: C. R. Soc. Biol. t. 90, p. 1.071, 1924.
[2]) *Râmneanțu, P.*: Bul. Eug. și Biopolitic, vol. VI, p. 36—66, 1935.
[3]) *Steffan, P.*: Handbuch der Blutgruppenkunde. München, I. F. Lehman's Verlag, 1932.

ale Românilor, încât astăzi le găsim pe acestea intermediare nouă şi Ungurilor.

b) Coloniştii germani au în cele mai multe comune din Transilvania, în care ei nu s'au amestecat cu alte neamuri, toate proprietăţile sanguine absolut identice cu ale trunchiului Germanilor din care s'au desfăcut;

c) In satul Runcu-Gorj, D. C. Georgescu [4] a găsit o proporţie mai scăzută a proprietăţii „p" sau europene şi una mai urcată pentru „q" proprietate asiatică, decât cele obişnuit întâlnite la Români. In acest caz, ţinând seamă de proporţia urcată a populaţiei cu pigmentaţia închisă a irisului, de statură ei mai redusă decât a Românilor în general şi de proporţia mai urcată a persoanelor cu indicele cefalic brachicefal, decât media ţării, avem credinţa, că proprietatea sanguină europeană a populaţiei, a fost redusă din cauza infiltrării de elemente orientale-indiene.

Populaţia comunei Şanţ, privită, în cadrele cercetării monografice a Institutului social, condus de d-l prof. D. Gusti, sub raportul grupelor sanguine, prezintă unele surprize destul de rari în Transilvania.

Rezultatele pe care le-am obţinut pe 704 persoane, sunt următoarele:

TABLOUL II

NUMĂRUL PERSOANELOR EXAMINATE	Grupele sanguine				Proporţia genelor		
	AB	A	B	o	p	q	r
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Total 704	6.4	60.2	8.4	25.0	42.3	7.7	50.0
Bărbaţi 360	6.7	59.7	7.2	26.4	41.7	6.9	51.4
Femei 344	6.1	60.8	9.6	23.5	42.9	8.6	48.5

Deosebirea, faţă de intervalul descris de valorile medii pe ţară, e clară, Românii din Şanţ au proprietatea europeană, adică „p" în mai mare, iar proprietatea „q", cea asiatică în mai mică măsură. Infiltraţia de elemente străine de neamul nostru, cu proprietăţi sanguine din Vestul Europei e fără îndoială, fapt care ne-a atras atenţia încă dela începutul cercetărilor noastre. Câţiva bătrâni din comună ne-au şi lămurit. Ei consideră familiile Chisner, Suciu, Fabian, Sasu de origine săsească. De altă parte familia Grapini, care e destul de întinsă în comună, de origine italiană poate, după nume, s'ar putea să fi contribuit la fel, la urcarea proprietăţii europene a sângelui, deorece Italienii după cum ştim în multe regiuni au această proprietate simţitor mai urcată decât noi Românii. (Tranquiilli-Leali, Viola [5]).

Ţinând seamă şi de rezultatele asupra compoziţiei rasiale a populaţiei din Şanţ, publicate de Făcăoaru I., putem preciza chiar mai amănunţit originea infiltrărilor. Faptul, că populaţia din Sanţ prezintă în general o proporţie urcată de rasă mediterană şi că la această urcare a contribuit mai mult sexul bărbătesc, nu credem să fie întâmplător. Această asociaţie dintre compoziţia sanguină, cea rasială şi proporţia urcată a locuitorilor cu irisul pigmentat (Făcăoaru), ne demonstrează, că îndeosebi rasa mediterană a contribuit la îndepărtarea populaţiei din Sanţ dela media generală a Românilor.

Proprietăţile biochimice moştenindu-se după legea mendeliană, nefiind influenţate de ambianţă şi fiind permanente la aceeaşi persoană, constituind deci, cei mai siguri factori în descrierea originei etnice a unei populaţii, credem că rezultatele noastre nu numai că vor fi confirmate de rezultatele celorlalte cercetări executate în cadrul monografiei, dar vor fi chiar şi completate. Astfel sperăm că sinteza care se v aface la sfârşitul monografiei va avea toate elementele ca să prezinte origina etnică a populaţiei din Sanţ în adevărata ei lumină.

In rezumat: *Populaţia comunei Sanţ, are proporţia proprietăţii sanguine europene mai urcată, iar pe cea asiatică mai scăzută, decât le au românii în general. Infuziunea românilor cu sânge străin pare a se fi produs prin câteva familii de Italieni, Saşi şi poate de Italieni, care astăzi sunt complet absorbite, ca limbă, tradiţii şi port, de elementul românesc băştinaş.*

Dr. PETRU RAMNEANŢU

[4]) *Georgescu, D. C.:* Schiţa antropologică a satului Runcu-Gorj. Sociologie românească, Nr. 5, 1936.

[5]) *Steffan, P.:* Loc citat.

GRĂDINARII ROMÂNI DIN SLOBOZIA-CLINCENI (ILFOV) [1]

Grădinarii. 1) *Numărul lor.* Locuitorii comunei Slobozia-Clinceni, sunt în număr de 3.217; iar dintre aceştia 58 gospodari, se ocupă cu meseria grădinăritului.

2. *Naţionalitatea lor.* In prezent, cu meseria grănăritului se ocupă numai Românii în această comună. Inainte vreme însă lucrurile nu s'au petrecut la fel, pentrucă aproape până la sfârşitul veacului trecut grădinăritul era meserie de Bulgari de peste Dunăre, veniţi aici pentru acest lucru. Aşa dar, aceia care au adus la Slobozia-Clinceni, pentru prima dată această meserie au fost Bulgarii.

Aceşti Bulgari veneau în comună primăvara, odată cu începerea muncilor grădinăriei, şi plecau înapoi, în Bulgaria, toamna, dupăce-şi vindeau toate produsele, luând cu ei, banii agonisiţi în timpul verii, pentru ca primăvara următoare să revină.

Unii dintre aceşti grădinari bulgari s'au stabilit în comună, cumpărându-şi pământ şi făcându-şi gospodării. Trei bulgari de aceştia au rămas în sat.

Grădinarii de azi din această comună sunt, după cum am spus mai sus, toţi de origine români şi au învăţat meseria dela grădinarii bulgari. Românii erau luaţi de grădinarii bulgari, ca oameni cu ziua, în schimbul unei plăţi, pentru ca să muncească la grădini.

Ei au învăţat cu timpul meseria grădinăritului şi au început să-şi facă singuri grădini de zarzavaturi.

Bulgarii, văzând că nu mai este de câştigat din cauza serioasei concurenţe, pe care le-o făceau pe piaţă grădinarii români, au încetat unul câte unul să mai vie, aşa că azi n'au rămas decât grădinarii români.

Lucrul acesta s'a întâmplat către sfârşitul secolului al XIX-lea.

Grădinăritul. 1) *Suprafaţa cultivată.* Suprafaţa moşiei comunei Slobozia-Clinceni, este de 2.353 ha, pământ arabil, păşune, grădini de zarzavaturi, vii şi păduri neexploatate.

Din această suprafaţă; 116 ha, se întrebuinţează pentru cultura zarzavaturilor.

Aceasta este situaţia actuală. In trecut se întrebuinţa mult mai puţin teren pentru grădinărit. Cauza pentru care cred, că s'au înmulţit terenurile pentru grădinărit, este cererea simţitoare a Bucureştiului, odată, cu creşterea populaţiei sale.

2. *Aşezarea grădinilor.* Aceste 116 ha. de pământ, întrebuinţat pentru grădinărit sunt aşezate pe partea dreaptă a râului. Răstoaca, (Sabar), satul fiind aşezat pe stânga râului.

Trebue să menţionez, că pe această suprafaţă se cultivă numai zarzavaturile care trebuesc udate cu apă, pentru a creşte, şi că mai există în această comună încă 100 ha de grădini în fiecare an, pe care se cultivă zarzavaturi care n'au nevoie să fie udate cu apă pentru a creşte. Zarzavaturi de felul acesta sunt: morcovul, păstrânacul, pătrunjelul, ceapa, usturoiul, varza, etc.

Aceste terenuri sunt situate unele pe „deal" (pământ arabil între Sabar şi Ciorogârla, numit de localnici, deal), iar o altă parte, situate în lunca Argeş-Sabar.

3. *Pricina acestei aşezări.* Grădinele pentru cultura zarzavaturilor, am spus că sunt aşezate pe partea dreaptă a Sabarului.

Cauza pentru care ele se înşiră dealungul acestui râu, este apropierea apei. Terenul este şes, iar malul Sabarului are numai 1 m, 50 cm înălţime, aşa că apa care este din abundenţă, prin ajutorul roatelor, cu cupe, învârtite de cai, poate fi scoasă cu uşurinţă din râu, şi îndreptată prin canale făcute din pământ, în toată grădina, pentru ca zarzavaturile să fie udate.

Aşa dar, cauza primă în răspândirea grădinăritului, rămâne prezenţa apei.

Celelalte terenuri, fiind cultivate cu zarzavaturi care n'au nevoie de apă, sunt răspândite în mod risipit pe toată suprafaţa moşiei comunei. Fiecare locuitor îşi cultivă zarzavaturi, fie pentru casă, fie pentru vânzare, acolo unde are pământ mai bun pentru acest lucru.

4. *Zarzavaturile cultivate.* Grădinarii cultivă: ardeii, roşiile, morcovii, păstrânacul, pătrunjelul, ceapă, usturoiul, conopida, varza, vinetele, sparanghelul, iar unii dintre ei chiar şi flori.

Aproape toate aceste zarzavaturi au nevoie

[1] Din cercetările Seminarului de *Tehnică a Monografiei Sociologic* de sub conducerea d-lui *H. H. Stahl.* Cercetarea a fost întreprinsă în 1936.

pentru creştere de apă. Şi pentrucă apa din ploaie nu este suficientă, sunt udate cu apă din râul Sabar. Aceasta este după cum am spus mai sus, şi cauza pentru care, terenurile sunt aşezate, dealungul Sabarului. Zarzavaturile sunt udate aproape în fiecare zi, mai ales în timp de secetă, dimineaţa sau seara.

Sunt însă zarzavaturi care sunt cultivate de grădinari, cu o deosebită atenţie, ca ardeiul şi vinetele, care aduc adesea, venituri destul de frumoase, în timpul verii. Toamna însă, banii cei mai mulţi îi agonisesc, prin vânzarea cepei, verzei şi a plătlăgelelor tomnatece, apoi pe morcovi, pătrunjel şi păstârnac.

Acestea sunt zarzavaturile care se cultivă pe o scară mai întinsă aici.

5. *Muncile de peste an ale grădinăritului.* Meseria aceasta a grădinăritului cere o muncă destul de mare din partea acelora care se îndeletnicesc cu ea, încât grădinarii nu sunt aproape de loc liberi tot timpul anului, în comparaţie cu aceia care se ocupă cu agricultura care muncesc numai primăvara, vara şi toamna, iarna fiind cu totul liberi.

Să vedem acum cam ce munci fac grădinarii în fiecare anotimp.

Iarna îi vezi pe aceşti grădinari, cărând bălegar pe locul care-l vor folosi acel an pentru grădinărie, asta pentru ca pământul să nu sărăcească în substanţe nutritive. Tot iarna grădinarii îşi repară geamurile necesare şi-şi mai fac altele noi, dacă ei cred că au să aibă nevoie de mai multe în primăvara următoare.

Odată cu venirea primăverii începe adevărata muncă a grădinăritului. Indată după ce timpul a început să se încălzească şi s'a luat zăpada, grădinarii îşi fac răsălniţele, adică seamănă sămânţa diferitelor zarzavaturi, ca ardeiul, vinetele şi altele care au nevoie de această muncă.

Dacă se întâmplă, ca după ce seminţele au fost semănate la geamuri, să scadă temperatura, seminţele sunt protejate de aceste geamuri.

La adăpostul lor, plantele se desvoltă destul de bine, pentrucă se bucură din abundenţă de cele trei condiţiuni prime de care au nevoie, căldură, lumină şi umiditate.

Căldură au destul de multă, deoarece fiecare geam este înconjurat cu un strat de bălegar, pentru acest scop. Umiditate au de asemenea, iar lumina o au dela soare, care trece prin sticla acestor geamuri, ajungând la plăpândele plante.

Odată cu sfârşitul primăverii şi începutul verii, grădinarii se apucă să presădească tinerele plante crescute la geamuri.

Firele de zarzavaturi sunt presădite pe brazde, care sunt prevăzute fiecare cu câte un canal, care se ramifică din canalul cel mare, pe unde vine apa, scoasă din râu, prin ajutorul roţilor cu cupe şi învârtite de cai.

Intreaga regiune, care serveşte pentru grădinărit, este o reţea nesfârşită de canale şi cănălaşe pe care se scurge apa necesară udatului.

Pe marginea acestor canale se sădesc flori diferite, încât vara, mergând printr'o grădină de zarzavaturi, îţi face impresia că eşti într'o grădină de flori.

După răsădirea zarzavaturilor începe munca destul de grea şi de monotonă a udatului. In fiecare zi, mai ales pe timp de secetă, zarzavaturile trebuesc udate, pentrucă altfel nu cresc.

De dimineaţă începe să se audă scârţâitul roatelor învârtite de un cal, dar de cele mai multe ori de doi, cu care se scoate apa din râu. Dimineaţa udatul ţine dela 5 până pe la ora 9 când căldura se accentuează, pentru ca să se reînceapă pe la orele 5—6 după amiază şi să ţină până la 8—9 seara.

Când căldurile, în timpul verii sunt prea mari, se udă în timpul nopţii, pentrucă dacă s'ar uda ziua, ar fi prinse de căldura cea mare de peste zi şi s'ar veşteji şi usca. De multe ori se întâmplă că grădinarii nu dau atenţie, şi-şi distrug, câte o parte din grădină.

Alte munci la fel monotone ale grădinarilor în timpul verii, sunt: plivitul şi săpăligitul brazdelor. Plivitul consistă în scoaterea tuturor buruenilor care ar încerca să crească alături de zarzavaturi, pentru ca să nu împiedice desvoltarea acestora, iar săpălăgitul constă în afânarea pământului brazdelor, care s'ar întări din cauza udatului. Această muncă se face cu ajutorul săpăligei.

Către jumătatea verii, grădinarii îşi împart munca; unii din ei, mai ales bărbaţii, culeg zarzavaturile, ceapa verde, ardeii, roşii, vinete, aşezându-le în câte o brişcă, cu care pleacă dimineaţa următoare spre Bucureşti, unde aceste zarzavaturi sunt vândute, pe când ceilalţi membri ai familiei femeile şi copiii, se ocupă cu muncile celelalte din grădină, tot timpul zilei.

Toamna însă este anotimpul când grădinarii de aici, câştigă cele mai multe parale, provenite din vânzarea zarzavaturilor care, se conservă pentru iarnă: morcovi, varză, ceapă, cartofi, pătrunjel, etc.

Bărbaţii, care merg cu zarzavaturile la Bucureşti pentru vânzare, după masă se reîntorc la grădini, unde încep să-şi culeagă din nou marfă, pe care o aşează în brişci, pentru ca a doua zi de dimineaţă, să reia drumul spre Bucureşti.

Până la Sft. Dumitru, grădinarii îşi „lichidează", cum spun ei, grădinăria pe anul în curs.

Până la această dată, şi-au strâns banii necesari pentru ei, şi pentru plata ratei a doua a pământului folosit pentru grădină pe un an, fiind pământul acesta bun pentru grădinărie, nu aparţine grădinarilor, ci unuia dintre cei doi proprietari de moşii din această comună: d-nii D. M. Popescu şi D. M. Bragadiru.

In genere, cam acestea sunt principalele munci pe care le efectuează grădinarii în cursul unui an.

6. *Locul de desfacere.* Grădinarii de aici, îşi desfac toate produsele lor, numai în Bucureşti.

Când zarzavaturile sunt din abundenţă către sfârşitul verii, le duc direct în piaţa de zarzavaturi a Capitalei.

Când verdeţurile sunt mai rare, şi deci mai căutate, ei şi-le vând pe străzile oraşului, agonisind în felul acesta, un câştig îndoit.

Mulţi dintre grădinarii din această comună îşi închiriază câte o prăvălie în piaţa de zarzavaturi a Capitalei, pentru ca să-şi distribue produsele grădinii proprii, şi totodată pe ale altor grădinari.

Toamna însă, când grădinarii de aici, au terminat unele produse, şi care au nevoie de câte o comandă făcută la vreo şcoală (internat), merg în com. Bolentinul din Vale, şi-şi procură de acolo zarzavaturile de care au nevoie, pentruca să ducă în Bucureşti, comanda completă.

In alte părţi, nu se distribue, mărfurile.

7. *Rentabilitatea.* Profitul care-l au grădinarii, de pe urma acestei ocupaţii, depinde de întinderea terenurilor pe care le cultivă fiecare şi de cantitatea şi calitatea mărfurilor.

După spusele grădinarilor, un ha. de zarzavaturi, produce în medie anual 25—30 mii lei.

Răul cel mare constă în faptul că aceşti grădinari n'au pământ propriu bun pentru grădinărie, ci sunt nevoiţi să-l arendeze cu 6—7.000 lei ha, dela unul dintre cei doi proprietari de mai sus.

Când zarzavaturile au fost vândute cu preţ bun, le poate rămâne grădinarilor, până la 20.000 lei la ha, dar lucrurile se întâmplă şi invers, fiindcă sunt ani când grădinarii nu scot nici cheltuielile, lucru care-i face, ca anul următor să iea mai puţin pământ dela proprietar, de frică să nu le mai meargă şi de astă dată tot aşa de prost, ca anul trecut.

Pentru anul trecut grădinarii mi-au spus că au realizat un frumos câştig, mai ales de pe urma cepei şi a pătlăgelelor vinete şi roşii, care au fost vândute cu preţ destul de bun.

Pământul luat în arendă dela cei doi proprietari, este plătit în două rate, una toamna, şi alta în timpul verii.

Ca încheiere a acestui capitol, trebue să menţionez că aceia din grădinari care au ştiut să strângă ban pe ban, şi-au făcut aici în comună, gospodării, pot spune model, spre deosebire de cealaltă parte a grădinarilor, care-şi cheltuiesc tot ce agonisesc pe nimicuri, şi care nu se aleg decât cu munca grea .

Grădinăritul a luat naştere în această comună, de pe la jumătatea secolului trecut. Pe măsură ce timpul a trecut, meseria s'a răspândit tot mai mult.

Cauzele pentru care grădinăritul aici, a luat un aşa de mare avânt, sunt, pe de o parte cererea din ce în ce mai mare a Bucureştiului, iar, pe de altă parte, este existenţa terenurilor foarte bune pentru această meserie. Dintr'un început, după cum am spus mai sus, numai Bulgarii veniţi de peste Dunăre, se ocupau cu grădinăritul, pe când azi, numai Românii, care au învăţat meseria dela Bulgari.

Grădinăritul în această comună, după toate probabilităţile, va avea un frumos viitor, din cauza cererii Capitalei, care creşte pe fiecare an.

Peste câţiva ani, cred că are să ajungă timpul când nu numai malul drept al Sabarului, să fie ocupat cu grădini de zarzavaturi, dar chiar toată lunca Argeş-Sabar.

Lucrul acesta se poate vedea chiar azi, când 7 grădinari din comună au grădini de zarzavaturi în lunca Argeş-Sabar, la distanţă de 3 km. de Sabar, unde apa necesară udatului, este scoasă din fântâni mari de formă dreptunghiulară, tot prin ajutorul roatelor cu găleţi.

Incepând cu anul 1930, când s'a făcut prima grădină de acest fel, în fiecare an se adaugă câte una sau două.

Aşa dar, pot spune ca încheiere, dacă va urma înfiinţarea de grădini de zarzavaturi în lunca Argeş-Sabar, aşa după cum s'au început, această luncă va fi transformată toată într'o grădină.

I. RADULESCU

„OLTENII“ DELA BĂLCEŞTI-VÂLCEA*)

Cu foarte mare greutate am putut stabili numărul precupeţilor ambulanţi din Bălceşti-Vâlcea, şi nici acum nu cred să-l dau exact. In acest sat şi în cătunele sale, trăiesc precupeţi, care nu se mai duc la oraş, trăiesc precupeţi care sunt acum la oraş, trăiesc precupeţi care sunt acum la ţară şi se vor duce la oraş. După multe cercetări am ajuns la concluzia că numărul celor ce au fost ce sunt şi se vor duce la oraş, ca „olteni", se ridică la 300 de capete, adică 7 la sută din populaţia totală. Cum în numărul total al populaţiei intră şi negustorii, care sunt foarte numeroşi, Bălceştii fiind un târguşor, procentul de ţărani precupeţi e mult mai ridicat.

Voiu trage concluziile asupra diferitelor puncte din planul lucrării, după ce voiu da răspunsurile precupeţilor, sau ale celor de acasă, în lipsa lor, aşa cum mi s'au dat.

Savu Cinchiţă (etatea 20 de ani). Pleacă la Bucureşti, ca precupeţ de peşte, în piaţa Banu Manta. Porneşte singur, cu un capital de 2.000—2.500 lei. Până acum plecau cu maşinile de cursă; dela desfiinţarea acestora, pleacă cu trenul. La Bucureşti, trăieşte şi mai bine şi mai rău, după cum e timpul; se culcă mai mulţi într'o cameră. E sănătos. Ştie carte, dar citeşte numai când are nevoie. A plecat din motive economice, îi trebuiau bani de casă. Scrie mamei sale odată pe lună. Când e la ţară, îi place mai mult să şeadă acasă. Pleacă regulat primăvara şi vine toamna. Când a plecat prima oară avea 11 ani. Atunci l-a dat mama lui cu contract. Prima oară a câştigat într'o vară 1.500 lei, al doilea an 2.000, apoi 3.000, apoi 4.000, apoi 5.000; acum merge mai prost: nu câştigă mai mult de 3.000 lei, pe vară. Se va duce la oraş până la 40 ani, i-ar place mai mult la ţară, dar sapa nu-i mai place.

Savu Cinchiţă mai are un frate la oraş *Nicolae Cinchiţă*, de 19 ani, care duce aceeaşi vieaţă ca şi el, dar care câştigă până la 7.000 lei pe an, căci stă şi iarna şi vara.

Mai are un alt frate Dumitru, de 30 ani. Acesta s'a însurat la Bucureşti cu o orăşeancă, lucrează la căile ferate şi nu mai dă pe la ţară.

Mariţa lui Dorobanţu (crede că e de 60 de ani, dar nu e sigură). A avut 3 copii, toţi s'au dus la Bucureşti. Cel mai mare *Ilie*, s'a dus la Bucureşti dela etatea de 12 ani până la 28 de ani, în toate verile, afară de timpul când a făcut armata. Când era mic se ducea cu contract; dela 18 ani încolo s'a dus pe socoteala lui. Şi-a făcut casă, s'a însurat, acum stă la ţară. *Ionel* a plecat la Bucureşti, la 11 ani, după ce a făcut 3 clase primare. L-a dat tot cu contract; dela 18 ani în sus, s'a dus pe socoteala lui. Acum are 24 ani; şi-a făcut casă, s'a însurat, dar tot se duce la Bucureşti; pleacă după Paşte şi vine la Sfântul Dumitru. Când e la Bucureşti, scrie nevesti la o lună, la două, iar când vine îi aduce rochie, basma, ulei şi peşte.

Gheorghe a plecat la Bucureşti tot la 11 ani, a plecat cu contract, s'a dus vre-o 3 ani, apoi într'o iarnă a murit de tifos în spital la Bălceşti.

Toţi trei au plecat la oraş de sărăcie. Când vin înapoi nu le mai e drag de sapă. Toţi au vândut la Bucureşti zarzavat.

Ionel Dănoiu, (18 ani). Pleacă la Bucureşti. E cismar de meserie, dar îi convine mai bine la Bucureşti, unde e încasator la autobuzele Nr. 3. A fost încasator pe linia Bălceşti-Bucureşti, când însă n'a mai fost permisă şi-a găsit loc la autobuze. La Bucureşti trăieşte mai bine ca la ţară, mănâncă la restaurant.

Are 5 clase primare; îi place să citească romane din colecţia celor 15 lei. A plecat pentrucă cismăria îl plictisea; lucra la ţară la un meşter, în satul Bălceşti. Are şi 6 pogoane de pământ la ţară, dar nu ştie să muncească pământul. Mamei şi tatălui le scrie rar; a venit de Crăciun în concediu, şi crede că până la anul, la Crăciun, nu mai vine. E la Bucureşti de 2 ani (din 1934). Intenţionează să se stabilească la Bucureşti. Câştigă 1.600 lei pe lună şi e foarte mulţumit.

Gicu Şdem, (35 ani). A fost la Bucureşti 5 ani. A plecat şi el fiindcă toţi plecau, ca să facă niscaiva parale. A plecat cu maşina de curse şi tot cu maşina făcea toate drumurile. La oraş vindea cărbuni. Trăia rău, că punea bine banii. Are numai o clasă primară. E sănătos. Scria nevestii lui des, la 2—3 săptămâni. A plecat prima oară în 1927, ultima oară în 1932. Pleca vara, de după Paşte până la Sfântul Dumitru. A câştigat în 5 ani vreo 10.000 lai. Acum nu se mai duce: e mai bine acasă.

Ion Dănoiu, (36 ani). Pleacă la Bucureşti, vinde zarzavat şi peşte. Până la oraş mergea cu maşina de curse când era, acum cu „trinul", până la tren cu maşina. La oraş se culcă cum pot, câte 15 într'o odae; vara se mai culcă şi în şopru. Nu ştie

*) Din cercetările Seminarului de *Monografie Sociologică*, de sub conducerea d-lui *H. H. Stahl*. Cercetarea a fost întreprinsă în vacanţa de Crăciun 1935/36.

carte. E sănătos. A plecat pentru că aşa a vrut tatăl său. L-a dat cu contract, când era de 12 ani, lui Mihu Călăraşu, în anul celălalt a plecat singur cu 30 lei capital. Pleacă la Rusalii şi vine după Sfântul Dumitru. Prima oară când a fost cu contract a câştigat 200 lei pe vară, pe socoteala lui câştigă mai bine. De când s'au scumpit banii, câştigă 2.000, 3.000, 4.000 lei, pe vară. Ultima oară a fost în 1933. Ii place mult la ţară, unde are gospodărie, boi, car, dar cu sapa nu-i place să dea. Când venea acasă aducea uleiu, peşte, bumbac.

Ilie Văduva, (25 ani). Pleacă la Bucureşti, vindea zarzavat. A plecat aşa de capul lui. Până la Bucureşti se ducea cu maşina de curse. La Bucureşti trăia ca ceilalţi: se culcau 6—7 într'o odae. Când avea bani, mânca o ciorbă, o tocană. Are 2 clase primare. E sănătos. A plecat de drag, să vadă ce e vieaţa de oraş. Scria părinţilor rar. Pleca primăvara şi venea toamna, aducea peşte, uleiu, bani. N'a mai fost la oraş. De când a făcut armata, nu se mai duce. Cu banii ce i-a câştigat la Bucureşti şi-a făcut casă. Are 2 pogoane de pământ. Ii place munca câmpului.

Miriţă Aurel Dănoiu, (26 ani). Pleacă la Bucureşti. Nu a vândut întotdeauna aceeaşi marfă. Prima oară a plecat la 10 ani. L-a dat tatăl lui cu contract, unui stăpân, ce-l punea să vândă covrigi. La oraş s'a dus cu maşina şi cu trenul, cum a putut. Trăia mai prost, când era mic; acum s'a învăţat şi ştie să trăiască bine. La 22 ani s'a însurat; îi scrie nevestii cam la o lună. Când e la Bucureşti, nu-i e dor de ea, nici de copil; când vine le aduce uleiu, peşte, stambă. Pleacă primăvara şi vine toamna. Ştie 4 clase primare, îi place să citească. Iarna cere cărţi pe la copiii de clasele primare şi citeşte, se plictiseşte, îi e dor de oraş. Câştigul a variat. La oraş la stăpân câştiga 1.000 lei pe an şi un rând de haine; aceasta a durat 3 ani. Pe urmă, a vândut zarzavat pe socoteala lui; câştiga 2.000, 3.000, 4.000 lei pe vară, după cum era timpul. Nu mai poate da cu sapa. Munceşte nevasta iar el face munca în bani.

Gheorghe Dănoiu, (24 ani). Se duce la Bucureşti vara, dela Paşte la Sfântul Dumitru. Prima oară când a plecat, avea 12 ani. L-a dat tatăl său cu contract. Vindea covrigi. La 15 ani, a început să vândă zarzavat pe socoteala lui. Drumul la oraş îl face cu trenul şi cu maşina, cum poate. La oraş trăieşte cu mulţi într'o odae, mănâncă, şi la restaurant, dar şi la odae; fac mămăligă, frig peşte. Are 3 clase primare, e sănătos. A plecat, că părinţii lui erau săraci. De când s'a însurat, pleacă că „trebue de ale căşii". Scrie nevestii la o lună, odată. La Bucureşti stă tot cu de-ai lor. Câştigă 2.000—3.000 lei pe vară. Din banii strânşi şi-a făcut casă. Nu-i place să plece, dar n'are încotro.

Costică Hornoiu, (26 ani). A plecat la Bucureşti de când are 11 ani. A fost la stăpân, dar fără contract. Mama lui e văduvă, săracă. A plecat cu mai mulţi odată, cu maşina. La oraş, îi place traiul mai bine ca la ţară. Nu ştie carte. E sănătos, Nu a plecat de un an, căci a avut copil mic şi nu poate lăsa nevasta singură. Vara aceasta intenţionează să se ducă, câştigă 2.000—3.000 lei, pe care vine şi-i mănâncă iarna acasă. Vinde la oraş zarzavat, pe socoteala lui. Nu-i place sapa şi nici munca câmpului, nici nu are decât o jumătate pogon de pământ. Ar vrea să se mute la oraş.

Dinu Piscanu, (30 ani). A fost la Brăila de copil mic, cu contract. Şi de capul lui a fost vreo 10 ani. Nu ştie carte. E sănătos. Şi-a făcut casă, are car cu boi; nu vrea să mai audă de oraş. La Brăila vindea zarzavat.

Ilie Stăncescu, (33 ani). Se duce la Bucureşti. Se duce cu trenul de când nu mai e cursă, până la tren cu maşina. La oraş, plăteşte 50 lei chirie pe lună la cameră; şed 8 într'o cameră. Are cinci clase primare. La oraş, vinde cărbuni. E sănătos. A plecat fiindcă nu avea casă. A plecat şi el cu alţii, prima oară la 22 ani. După ce şi-a făcut casa, s'a însurat. Are o fetiţă. Scrie acasă şi, când vine, aduce nevesti stambă de capot, crêpe de chine pentru rochie, şoşoni, broboadă, zahăr, orez. La oraş vinde cărbuni, umblă cu camionul. Pleacă la Bucureşti în Ianuarie şi vine vara acasă. Intenţionează să se mai ducă la Bucureşti 2—3 ani, ca să-şi mai cumpere un pogon de pământ şi apoi se va stabili definitiv la Bălceşti.

Dumitru Preda, (40 ani). Pleacă la Bucureşti de când e de 14 ani. Aşa s'a obişnuit. In afară de timpul războiului şi armata din 1916—1921, când n'a fost la Bucureşti, tot restul vremii a fost precupeţ ambulant de cărbuni. Drumul la oraş îl face cu maşina, că e mai ieftin. Prima oară a lucrat cu fratele lui, care e stabilit în Bucureşti; apoi a lucrat pe cont propriu. La oraş trăiesc mai mulţi într'o odae, mănâncă câte o ciorbă, pâne. Are 5 clase primare, îi place să citească câte un ziar: „Universul", „Dimineaţa". Pleacă la oraş în Martie, vine prin Iulie; pleacă iar la Vinerea Mare şi vine de Crăciun.

Câştigul său net e cam 500 lei pe lună, în afară de întreţinere. Scrie nevestii la o lună, aduce acasă zahăr, uleiu, rochie de crêpe de chine. Are casă frumuşică. Pleacă de nevoie, căci nu are cu ce trăi.

Bunea Dragomir, (35 ani). A fost la Brăila. Nu se mai duce. Nu s'a ales cu nimic: e beţiv. (Informaţii date de mama sa).

Dumitru Dragomir, (23 ani). Pleacă la Bucureşti, unde vinde peşte. Pleacă cu maşina şi cu trenul, cum se întâmplă. La Bucureşti trăieşte

bine, la odae cu jupânul şi cu încă 2 inşi, îşi gătesc ei însuşi. Are 4 clase primare. E sănătos. A plecat la Bucureşti pentrucă meseria de cojocar, pe care o avea, nu-i plăcea, era murdară. Scrie soţiei lui la 2 săptămâni, întreabă şi de părinţi în scrisoare. Când vine acasă aduce zahăr, bomboane, ceai, crêpe de chine, crêpe satin, stambă. Tot anul e plecat la Bucureşti, vine acasă de Crăciun, de Paşte şi de Sfântul Ilie. Câştigă între 500—1.000 lei, pe lună. Ii place în sat, dar pleacă de nevoie.

Dumitru Stăncescu, (28 ani). Pleacă la Bucureşti, unde vinde iaurt şi fructe. Pleacă singur, cu maşina şi cu trenul. La Bucureşti, trăieşte cu 3 într'o cameră; plătesc câte 100 lei pe lună. Are 2 clase primare şi i-ar place să citească. Când îi cade o carte în mână şi are timp, citeşte. E sănătos. Pleacă, că-i trebuesc bani. E cizmar de meserie; dar i s'a părut că nu câştigă destul şi a plecat şi el cu ceilalţi. Pleacă vara dela 1 Mai şi vine acasă de Crăciun. Când e la Bucureşti, scrie nevestii la o lună, când vine aduce stambă de capot, crêpe de chine de rochie, orez, fidea, zahăr, bumbac. Când e acasă se ocupă de arătură. A plecat prima oară la 23 ani, şi de atunci pleacă în toţi anii, şi-a făcut casă; acum ar vrea să-şi cumpere pământ, că nu are decât ½ pogon. Câştigă 1.000—2.000 lei pe lună. (Mi s'a părut foarte puţin sincer). Are un frate ce s'a stabilit la Bucureşti, a luat o nevastă cu o casă bună şi face iaurt.

Ilie Stănculescu, (26 ani). Pleacă la Brăila, unde vinde iaurt. Şade acolo tot anul. A venit de Crăciun. Pleacă cu trenul şi cu maşina. Pleacă cu alţi băieţi la acelaşi stăpân. Acolo trăiesc mai mulţi într'o cameră, mănâncă şi în oraş şi la odae. Are 4 clase primare, îi plac romanele, ce se vând cu fascicula. E aproape sănătos. A plecat că-i place luxul, îi place să se poarte. N'are economii, nu şi-a făcut casă, dar nimeni nu vine îmbrăcat ca el. Are 3 dinţi sănătoşi îmbrăcaţi cu aur. Scrie rar acasă la părinţi, la 3—4 luni odată. Când vine acasă aduce 300—400 lei şi nimic altceva. Nu ştie ce îi place mai mult: să stea la oraş sau la ţară.

Nicu Dumitru Toma, (informaţii date de tatăl lui: Dumitru Toma). Are 18 ani. Acum pleacă la Brăila. Prima oară a plecat cu contract la pescărie la Bucureşti. Câştigă 2.000 lei, pe vară, şi îmbrăcăminte. Acum la Galaţi e de capul lui, adică vinde pe socoteala lui. Stă şi iarna şi vara, vinde iaurt şi zarzavat. Câştigă 5.000—6.000 lei pe an. Tatăl lui i-a cumpărat loc de casă şi acum cumpără material, să-i facă casa. Mai târziu, când le-o încherba toate, nu s'o mai duce, dar acum mai are nevoie.

Ilie Blidereşeanu, (41 ani), a fost la Bucureşti în 1915, o singură vară. E croitor de meserie; credea că cu precupeţia îi va merge mai bine, îi va aduce mai mult câştig, dar a fost decepţionat din toate punctele de vedere. Trai rău la Bucureşti; s'a întors la ţară, fără să fi agonisit nimic, tatăl său le-a împărţit moşia, are fiecare copil 5 pogoane de pământ.

Miţa Folescu m'a informat despre soţul ei Ştefan Folescu (de 43 ani), plecat la Brăila de 3 ani. Din Mai 1933 n'a mai venit acasă. El e sobar de meserie şi câştiga şi în sat, a crezut că la oraş va câştiga mai mult. In primul timp scria acasă şi trimetea bani 800 sau 500 lei lunar. Din 1934 n'a mai trimes nimic. A auzit dela lume că trăieşte acolo cu o femee. Face la Brăila pe hamalul în port.

Acestea sunt informaţiile mai complete, pe care am putut să le am în mod direct. Mulţi precupeţi sau foşti precupeţi nu erau de loc dispuşi să-mi dea informaţii. Se temeau, deoarece credeau, că cercetările mele sunt în legătură cu svonul, răspândit printre ei, că negoţul „oltenilor" se va desfiinţa în Bucureşti. Nu mă priveau de loc cu ochi buni. A trebuit să insist mult şi să invoc multe argumente, pentru ca să am aceste informaţii directe. In mod indirect însă, am fost informat cu mai multă uşurinţă.

Mulţi precupeţi erau plecaţi, şi în timpul iernii, când am făcut eu cercetările, dar aproape toţi la Brăila şi câţi-va la Galaţi; la Bucureşti vin numai vara.

Veniseră de sărbătorile Crăciunului; 91 precupeţi, 30 fuseseră şi nu se mai duc niciodată, 25 stau la îndoială, dacă se vor mai duce sau nu, iar 100 erau la oraş. Cum am mai spus, aceasta după spusele ţăranilor, nu am putut să fac o statistică exactă.

Toţi precupeţii sunt de sex bărbătesc, femeile nu pleacă.

In privinţa vârstei, după cum am văzut şi din răspunsurile lor, mulţi pleacă de mici, dela 11 ani, întrerup poate, mersul la Bucureşti şi îl reiau mai târziu sau de loc, dar sunt rare cazurile când pleacă oameni mari.

Se aflau în sat, veniţi pentru iarnă, 8 copii de aceştia, precupeţi. Mi-au dat răspunsuri proaste; cei pe care i-am putut întreba, am observat că minţeau: unul spunea că ar câştiga mult, alţii din contră că mai nimic. Mi s'a spus, că acei ce se plângeau, credeau că eu mă ocup din partea vreunei societăţi de binefacere să le dau haine. Doi din aceşti copii, unul de 13 ani, Savu Panait, şi unul de 16 ani, sunt tuberculoşi, ambii au fost la Brăila. Părinţii nu au vrut să spună aceasta, dar mi-au spus vecinii acestora, şi mi-a confirmat medicul local.

In majoritate, precupeţii pleacă maximum până la 40 de ani, după această vârsta pleacă foarte rar, din cauza prea marei sărăcii, şi nu se mai pot obişnui. Cei ce sunt la oraş după această vârstă şi-au făcut situaţii ceva mai bune: prăvălioare, tovărăşii, chiar dacă nu sunt stabiliţi definitiv la oraş.

Mulţi pleaca la Bucureşti, mulţi la Brăila, câţiva la Galaţi şi, mi s'a spus precis că erau câţiva plecaţi şi la Ploieşti.

Cea mai mare parte sunt precupeţi de zarzavat, de iaurt şi de cărbuni. Copiii vând covrigi şi stau pe la prăvălii de peşte, de zarzavat; numai unul mi-a spus că a vândut seminţe, altul jurnale. Cei ce pleacă la Brăila şi Galaţi, vând şi cu coşurile.

Mi s'a spus că în satele învecinate cum sunt Gurăneştii, Babenii, Ştirbeştii, sunt şefi ce organizează plecările, mai ales ale copiilor.

La Bălceşti nu sunt decât 2 şefi, Gogu Ilie Ciorneac şi Ion Ilie Porojan. Ambii mi-au spus că nu sunt şefi, nu strâng copii, că lucrează aşa pe socoteala lor, fără să voiască a-mi da o explicaţie.

Plecările par a nu fi organizate.

Cei ce fac contract, vin la Bucureşti, la stăpânii lor. Cei ce lucrează pe socoteala lor, pleacă, fie singuri, fie câte 2—3, fie chiar o ceată mai mare, cu un mic capital, ce variază dela 200 la 2.000 lei

Contractele copiilor se fac cu familia. Ceilalţi nu fac contracte.

Până la oraş, călătoria o fac în condiţii destul de bune, nici unul nu mi-a spus că a plecat pe jos. Toţi pleacă cu maşina de curse, până la tren şi de acolo cu trenul. Le convenea mai mult maşina de curse direct Bucureşti, căci era mai ieftin şi plateau şi mai în rate.

Rar să se plângă un precupeţ de traiul său la oraş; ei găsesc natural, că se culcă mulţi într'o cameră. Celor mai mulţi nu le place să vorbească de felul cum mănâncă acolo. Unii sunt sinceri şi spun că mănâncă cum pot: câteodată o ciorbă la restaurant, altădată, şi mai ales seara, la odae. Fac mămăligă. Unii se laudă, exagerează spunând că mănâncă foarte bine: 2—3 feluri de mâncare, la o masă.

„Oltenii" tineri ştiu carte; cel puţin o clasă, două primară. Cei ce nu ştiu carte au mai mare aversiune pentru oraş.

In general, sunt sănătoşi. Sănătatea copiilor e mai în pericol. Medicul spitalului mi-a spus că a avut multe cazuri de tuberculoză dintre precupeţii plecaţi la oraş.

Influenţa precupeţiei asupra inteligenţii lor e bună: toţi cei ce au fost la oraş, au o inteligenţă mai vie decât cei ce nu părăsesc satul, dar cinstea lor e pusă la mare încercare. La oraş, se învaţă să înşele, devin mai şireţi, şi nu le mai place munca grea.

Aproape toţi „oltenii" pleacă din lipsă de pământ, din lipsă de bani, motivele sunt prin urmare în primul rând de ordin economic.

Sunt totuşi şi unii ce pleacă din spirit de imitaţie, din curiozitate. Motivul poate fi şi de ordin psihologic.

Legătura cu familia, în majoritatea cazurilor, rămâne strânsă, aproape toţi scriu acasă şi aproape toţi se întorc cu mare bucurie în satul şi familia lor. Sunt câteva cazuri, în care femeile se plâng de tăcerea soţilor, sau părinţii de tăcerea copiilor, dar mai rare. Ştiu un singur caz în tot satul Bălceşti, în care femeia a fost părăsită cu cei 5 copii de soţul ei; cel al lui Ştefan Folescu, de care m'am ocupat.

Cei ce vin la Bucureşti, pleacă de obiceiu pe la începutul lui Mai şi se înapoiază prin Octomvrie şi Noemvrie. Aceasta, zic ei, pentrucă iarna nu mai e zarzavat, nu e de lucru; oamenii din sat zic, că stau acasă iarna, pentrucă nu e muncă, iar vara pleacă, pentrucă sunt leneşi şi nu vor să muncească.

Prima oară, am văzut, că pleacă de copii, se întâmplă să plece şi oameni mari. E foarte greu de stabilit mortalitatea lor. Adeseori se întorc bolnavi şi mor în sat.

La oraş se stabilesc puţini, în raport cu numărul lor. Mi s'a spus că din alte sate sunt mai mulţi stabiliţi. Din Bălceşti sunt puţini: 4 la sută.

Realizările economcie sunt în raport cu individualitatea lor. Toţi câştigă cam acelaşi lucru: copiii la stăpân, 2.000 lei sau 1.500, pe sezon. Cei mari variază între 2.000 şi 4.000. Cei chibzuiţi se întorc cu bani, îşi fac casă, cumpără pământ, alţii se întorc îmbrăcaţi luxos şi fără bani. Aceştia totuşi sunt cei mai puţin numeroşi.

Nu le mai place portul naţional. Şi au devenit mai superficiali, mai puţin legaţi de pământ. Iarna trăiesc adeseori în lenevie, bazându-se pe faptul că vara vor repara totul cu cei 2.000—3.000 lei pe care îi câştigă.

Manifestările spirituale nu sunt mult schimbate sub influenţa precupeţiei. La oraş precupeţii, trăiesc între ei, nu izolaţi, păstrează credinţele şi superstiţiile, poate orizontul lor e mai deschis, şi le-ar place mai mult să se instruiască sub influenţa oraşului. Limba nu o strică. In general

vorbesc foarte corect, pierd însă expresiile locale caracteristice. Femeile îi imită şi vorbesc şi ele mai orăşeneşte.

Majoritatea precupeţilor au căsuţe frumoase, curate pe dinafară, cu perdele la fereastră. In privinţa asta depăşesc pe cei ce nu pleacă, dar grădinile şi semănăturile lor sunt mult mai prost lucrate decât ale acestora. Economiile realizate sunt mici, faţă de nevoile lor şi de dorinţa ce au toţi de a-şi cumpăra pământ.

Se remarcă o profundă schimbare în manifestările lor morale, nu se ţin de cuvânt, precupeţia slăbeşte mult sentimentul lor de cinste. Sunt obsedaţi de ideea de câştiga banul uşor fără să aibă multe scrupule.

In ceea ce priveşte administraţia şi politica satului, sunt mai deslipiţi decât cei ce stau în sat în permanenţă, sunt mai indiferenţi, nu au opinii, şi sunt gata să-şi vândă votul fără multă cumpănire.

Partidele politice au reprezentanţi pasionaţi, care în timpul alegerilor devin de o violenţă surprinzătoare.

MAGDALENA LIVEZEANU

CUM CAUTĂ DUMITRU COTUL DIN ŞANŢ SĂ REDEA CONSĂTENILOR SĂI ÎNCREDEREA ÎN COOPERAŢIE

Cooperaţia la sate este un cuţit cu două tăişuri. Intrebuinţată cu îndemânare şi cu chibzuinţă ea poate desrădăcina nevoile şi poate deschide porţi largi, spre buna stare a fiecărui membru în parte şi a satului întreg.

Poţi face minuni cu ea şi-ţi serveşte tot atât de bine la ridicarea economică ca şi la ridicarea culturală şi sanitară a satului.

Pusă însă în mâna oamenilor nepricepuţi şi lăsaţi să o folosească după neştiinţa lor, acest admirabil instrument şi de altfel unicul pentru schimbarea stărilor de azi dela sat, devine cea mai bună unealtă cu care se ridică zăgazuri în calea spiritului de solidarizare, de asociere şi în calea progresului.

Din nenorocire acest al doilea caz a fost mai frequent decât primul.

Aproape pretutindeni, unde ideea cooperaţiei, reuşise să atragă asupra ei luarea aminte a sătenilor şi chiar să fie îmbrăţişată cu nădejde, n'a dat rezultate bune, ci rele destule, pentru ca să fie simţite şi azi. Dintre ele cea mai greu de învins este neîncrederea, pe care săteanul păcălit odată o arată faţă de cooperaţie.

Trei sunt pricinile care au dus la aceste situaţii şi care-ţi sunt opuse ca un leitmotiv, ori de câte ori încerci în vreun sat să vorbeşti despre cooperaţie, să lucrezi pentru restabilirea ei:

1. Nepriceperea sătenilor în cooperaţie.

2. Lipsa de îndrumare şi control.

3. Criza.

Toate aceste 3 cauze se reduc de fapt la una singură: omul, lipsa unui om priceput şi cinstit. Oriunde a lucrat un astfel de om, treaba a mers nesperat de bine, lipsa de îndrumare nu s'a simţit, iar control n'a trebuit. Cât priveşte criza, ea n'a lovit decât cooperativele slabe, rău conduse. Cunosc cooperative care au supravieţuit crizei. (Pecineaga), pentrucă au avut în fruntea lor un om cum trebuia, în jurul căruia satul întreg, umăr la umăr, a făcut scut, dovedind un admirabil spirit de asociere la săteanul român, dar care nu-i educat, pentrucă nimeni nu s'a ocupat de el.

Dar mulţi oameni din aceştia buni, n'am avut şi deci nici cooperative cu rezultate bune.

Majoritatea cooperativelor au falimentat, târând după ele pe toţi cei ce se avântaseră cu toată nădejdea în această mişcare şi pe care se pare că i-a tămăduit pentru totdeauna de cooperaţie.

In privinţa neîncrederii şi a cauzelor, care fac din cooperaţie o adevărată sperietoare, să dăm glas isteţului sătean Dumitru Cotul din Şanţ. La Şanţ [1]*) a lucrat o echipă regală, care timp de doi*

[1]) Vezi *N. N. Popescu:* Cooperativa căminului cultural din Şanţ-Năsăud în *Curierul Echipelor Studenţeşti.* Anul II. Seria II, Nr. 2 (15 Ianuarie 1937).

ani s'a străduit să frângă neîncrederea sătenilor față de cooperație și să înființeze pe ruinile uneia vechi, una nouă și puternică.

In lupta, pe care o angajase echipa, câștigase de partea ei pe acest adevărat țăran fruntaș. Redam aci una din cuvântările (pe cea din 21 Septemvrie 1935), ținute de el la șezatorile organizate pentru sateni de echipă, pe care a stenografiat-o camaradul Aurel Boia. Ea este un document, care dă încredere în posibilitățile politicii locale a satelor.

Stimate Domnule Profesor,
Onorată echipă Regală,
Frați șănțeni,

Cooperația în satul nostru n'are mare popularitate, pentrucă cauza la noi au fost două cooperative: una de consum cu numele „Ineul" și una de exploatare de păduri cu sediul la Ilva Mare, „Grănicerul"; însă la „Grănicerul", a fost membri mulți din satul nostru.

Și amândouă au falimentat. „Grănicerul" a falimentat cu un capital de 30.000.000 lei. „Ineul" n'a falimentat însă apasă asupra membrilor consiliului de administrație, niște cambii în valoare de peste lei 100.000.

„Ineul" din satul nostru a funcționat timp de 7 ani. La început cu roade destul de frumoase, însă mai târziu drept să spunem, din neștiință în ale cooperației i-am săpat mormântul; nu-i putem zice altfel.

Cea dintâi și mai mare cauză a fost că am avut între noi oameni care au căutat să-și facă așa poftele lor și nu ne-am putut înțelege și într'o bună zi aceștia au ieșit cu un capital de peste 50.000 lei, din cooperativă și în forma asta cooperativa a slăbit foarte mult.

A doua cauză a fost că noi n'am avut un local propriu. Am închiriat dela niște jidani, un local și acela l-am plătit foarte scump și tot se suia chiria din an în an. Aceea era încă o sarcină în spinarea cooperativei.

Și încă o sarcină: n'am avut om care să cunoască contabilitatea și neavând contabil, am plătit un contabil dela o cooperativă din Maieru, așa că cu chiria, cu contabilul și cu toate cele ale cooperativei nu rămânea aproape niciun profit.

Apoi am avut în anul când a funcționat cooperativa, pe căile ferate pierdere de peste 50.000 lei. Și noi ca neștiitori tot făceam reclamații în dreapta și în stânga și toate acelea a rămas în sarcina cooperativei.

După aceea a venit vânzarea.

Aceea, ce să zic? Ne-a omorît de tot. Nu pot folosi alt cuvânt. Dar ce să-i faci? Cei morți cu morții și viii cu viii. Astăzi nu trebue să ne speriem. Noi cei din fostul consiliu al cooperativei ne-am scutura noi din răul ista care ne roade pe noi. Dumnezeu ne ajute.

Și să trecem la altceva.

Fiecare sătean știe că anul trecut a venit o anchetă dela direcția silvică.

D-l Goldstein a cumpărat dela șănțăni cam, circa 7.000 m. c., de lemn. La început, tot șănțeanul știe, s'a plătit cu 80 lei.

Până primavară, nu? Toate să știe. Până când a venit ancheta. In urmă a fost ajuns prețul la 150.

Acum să întoarcem foaia. Cu cât l-a vândut d-lui? D-lui, sunt bine informat, d-lui l-a vândut cu 350.

Să luăm cazul că tot l'a plătit cu 150, însă tot a rămas d-lui cu aproape 200 lei la metru. La 7.000 face 1.400.000.

Așa dar după truda șănțanului d-l Goldstein s'a făcut milionar și noi am rămas tot cei necăjiți. Vitele noastre le-am muncit. Noi am tocit munții pe toate căile. Așa că s'au dus mai toate pădurile; pădurile noastre s'au făcut haram și noi am rămas tot ceeace am fost: tot necăjiți.

Acum să trecem la a doua.

Șanțul are o populație de 2.700 de suflete. Și la cazul cel mai de jos să zicem, populația asta să zicem consumul cel puțin 27 vagoane de porumb.

Dacă vagonul de porumb s'ar lua la timp și acolo de unde se cumpără porumb, acolo s'ar putea câștiga 100 lei, la metrul de porumb, așa că de pe urma consumației astea, are comuna un profit de 270.000 lei.

Nu mă duc la alte cazuri. Destul acestea două cazuri să le judecați dv. oricare.

Nu mă extind să mă duc mai departe; e destul atât.

Insă care este leacul, că este necesar să-l putem lecui.

Tot cooperația, care la mulți șănțeni i-a ieșit nume rău.

Toți știu că unirea este putere și că cooperația a luat naștere din silința unor muncitori englezi, numiți „pionerii din Rochdale".

Adică noi șănțenii, care ne socotim atât de deș-

tepți, la noi nu poate lua naștere o cooperativă, care nu apasă în sarcina noastră! Dacă nu, atunci se potrivesc cuvintele poetului:

Cei ce poartă jugul.
Și a trăi mai vor.
Merită să-l poarte.
Spre rușinea lor.

Trebue deci fraților, dela vorbe să trecem la fapte. Dacă ne-am strânge numai 25 membri, oameni cu gânduri curate, să jertfim, să face cooperativa, să punem bani, să alegem conducători vrednici și cinstiți, să pornim cu Dumnezeu înainte. Să nu pierdem timpul, pentrucă vremea e singurul capital care odată pierdut nu se mai poate câștiga. Binele țării nu vine din gălăgia pe care o fac oamenii în târguri, ci din lucru făcut la timp și fiecare la el acasă.

Imi pare că după două luni pierdute, am avut ocazia de a ne organiza și am avut oameni cu știință în ale cooperației; s'ar fi putut face foarte mult. Totuși nu e prea târziu. Sprijinul îl vom avea din toate părțile, așa că în astă vară am avut onoarea să avem pe d-l profesor o lună în mijlocul nostru.

D-l profesor ne-a sfătuit cum să ne organizăm. Apoi tot aici în biserica asta, am auzit niște cuvinte de foarte multă încurajare dela d-l profesor Stahl, care a zis că din Sanț, voiește să facă casa de parade a ținutului grănițăresc.

Apoi, avem d-lor, legii care astăzi nu-s acelea ca când am început. Atunci nu era control. Odată venea la an, cerea bilanțul și ne lăsa să ne sbătem ca peștele pe uscat.

Deocamdată atât am avut să vă spun.

Totul atârnă dela noi așa după cum spune Sfântul Apostol.

Voește și vei putea; luminează-te și vei fi; bate ți se va deschide.

N. N. POPESCU

RECENZII

ROMÂNII DE PESTE GRANIŢA

ANASTASIE N. HACIU: *Aromânii. Comerţ, Industrie, Arte, Expansiune, Civilizaţie.* Focşani, Tipografia „Cartea Putnei", 1936.

Gândul d-lui N. Hâciu a fost să strângă la un loc cât mai mult din materialul, foarte răspândit şi în mare parte încă necunoscut, referitor la vieaţa, nu îndeajuns de cunoscută şi de apreciată, a acestei ramuri a poporului nostru. Prin arhivele şcolilor, bisericilor, mânăstirilor, prin biblioteci şi arhive de notariat, în toate ţările Europei, în Asia Mică şi Africa de Nord, pretutindeni găsim probe despre răspândirea Aromânilor. Strângerea atâtor fapte este foarte grea, aproape descurajantă pentru un singur om. Numai o voinţă sprijinită de dragostea pentru neam şi unele gânduri ca acestea l-au susţinut în acestă grea muncă: „Toţi câţi suntem produsul şcolii româneşti din Macedonia şi ne gasim în ţară, toţi am purtat şi purtăm încă pe suflet o grea povară, întreg patrimoniul de veacuri constând din munţii noştri, cu susurul apelor răcoritoare şi îmbleşugate şi cu freamătul marilor codri, cu o vieaţă milenară de suferinţe, de libertate şi de nobleţe; cu măreţia oraşelor unde a pulsat o vieaţă intensă, părăsite pentru totdeauna; cu durerea pentru străbunii şi părinţii rămaşi în cimitirile de acolo; cu superba bogăţie a unor moravuri şi obiceiuri patriarhale — cu un cuvânt, tot murmurul acesta surd, dar viu şi turburător, care ne recheamă îndărăt, fără a-l mai putea urma. Am socotit, aşa dar, ca o sfântă a mea datorie, să scrim câteva frânturi din sbuciumata luptă pentru existenţă şi înobilare a vieţii, — luptă ce a dus-o cu curaj elementul aromânesc din Balcani" (pg. 6).

Ca metodă de lucru sunt folosite: informaţia bibliografică, cercetarea proprie la faţa locului, acte, documente, mărturii ale persoanelor încă în vieaţă, etc.

După cum reese şi din titlu, atenţia autorului a urmărit vieaţa burgheză a Aromânilor. Intr'adevăr, dacă despre vieaţa lor păstorească ştim mai multe lucruri, despre clasa orăşenească — comercianţi şi bancheri, lucrători de poduri, apeducte, biserici şi moschei, bijuterii, broderii în aur şi argint, arme, candele, tăvi, icoane, etc. — nu ştim decât foarte puţine lucruri. In vieaţa burgheză a Balcanilor, precum şi a tuturor ţărilor unde s'au aşezat, ei au ocupat, şi ocupă încă, un loc, întru nimic mai prejos decât cel al popoarelor dominante.

Studiul este împărţit în trei cărţi: cartea întâia se ocupă cu vieaţa burgheză aromânească în cuprinsul imperiului otoman; cartea a doua se referă la expansiunea Aromânilor dincolo de graniţele imperiului turcesc: Austro-Ungaria, Egipt, Sudan, Abisinia, America, România, etc.; cartea treia este consacrată unor priviri de sinteză asupra rolului civilizator al Aromânilor în Turcia, precum şi asupra rolului militar, politic şi ştiinţific, jucat în toate celelalte ţări.

Cartea este foarte informată şi dă o bogăţie de fapte, a cărei importanţă nu va scăpa nimănui. Contribuţia ei la această problemă este de primul rang. Spaţiul prea restrâns nu ne îngădue să desvoltăm niciuna dintre problemele cărţii, pentru a putea arăta cititorilor cât de departe, cât de bine, erau şi sunt, situaţi Aromânii. Faptul că lucrurile sunt înfăţişate în lumina factorilor care au promovat întâietatea Aromânilor în Balcani pe toate fronturile (industrie, comerţ, cultură, etc.), adaugă mult la importanţa cărţii. Autorul insistă atât asupra însuşirilor psihologice ale Aromânilor, cât şi asupra rolului primei lor ocupaţii, păstoria cu produsele ei, în îndreptarea lor, cu succes, către cărăuşie, comerţ, finanţe, industrie, armată, etc. Procesul care duce la fixarea la oraşe este foarte bine analizat.

Când vedem minunatele aptitudini ale Aromânilor, când ne gândim că, fără să fi avut un Stat al lor, ei au jucat roluri importante în reţeaua încurcată a relaţiilor Europei cu Turcii, ocupând posturi de dragomani, agenţi consulari, consuli,

etc., când aflăm că întinsul şi bogatul lor comerţ avea centre în Spania, Africa, Asia Mică, şi în foarte multe oraşe europene, că au contribuit în toate părţile cu averi importante şi cu oameni de seamă, nu putem să nu fim cuprinşi de regret, de cât am pierdut prin această risipă de energie românească în afara Ţării Româneşti. Şi, iarăşi, nu putem să nu ne gândim la cele ce ar putea să ne dea de acum înainte.

Dumitru Dogaru

REALITATEA ROMÂNEASCA

TIBERIU MORARIU: *Vieaţa pastorală în Munţii Rodnei.* (Editată de Soc. Regală Română de Geografie, secţia „Studii şi cercetări geografice", Bucureşti, 1937, 240 pg.).

D-l Tiberiu Morariu, şef de lucrări la catedra de geografie dela Universitatea din Cluj, işi propune să înfăţişeze vieaţa pastorală din Munţii Rodnei, nu sub un singur aspect: etnografic, sociologic, folkloric, etc., aşa cum observă că au făcut cercetătorii de până acum, ci din toate punctele de vedere — vieaţa pastorală legându-se strâns de factorii fiziografici, istorici, economici, sociali, etnografici, etc.

Lucrarea, după cum lămureşte d-l M., face parte dintr'un studiu monografic, asupra Munţilor Rodnei şi regiunilor înconjurătoare. Partea referitoare la folklor va fi publicată în Anuarul Arhivei de Folklor al Ac. R. Vol. V.

Volumul cuprinde cinci capitole, un rezumat în franţuzeşte (pgg. 207—17), trei hărţi la sfârşit, numeroase altele în corp, clişee, etc.

Pentru a se vădi importanţa studiului, — este imposibil să stăruim asupra tuturor chestiunilor atacate, — enumerăm capitolele şi indicăm cuprinsul unora:

Cap. I. *Cadrul Geografic.* (1. Limitarea regiunii. 2) Orografia ca rezultat al structurii geologice şi al agenţilor externi — eroziune glaciară, ritmuri de eroziune, etc. — şi influenţa orografiei asupra aşezărilor de stâne. 3) Climatul.).

Cap. II. *Păşunea.* (1. Păşunea în dependenţă de structura geologică, orografică şi climatologică, etc.

Cap. III. *Păstoritul.* 1. Importanţa istorică a păstoritului în Munţii Rodnei şi drepturile de proprietate ale populaţiei. 2) Extinderea păstoritului în regiunile Nordice ale Carpaţilor, etc.).

Cap. IV. *Stânele, uneltele* şi *gospodăria lor.* (1. Aşezarea stânelor ca rezultat al adaptării la relief. Tipuri de stâni şi răspândirea lor geografică, etc.).

Cap. V. *Alte tipuri de vieaţă pastorală. a)* Schweizerei-ul; *b)* Stânele cuşere pe fonţi; *c)* Căşăriile).

Pentru importanţa lor cităm şi hărţile dela sfârşit: *Răspândirea numărului de animale şi drumul oilor în Masivul Rodnei, Harta răspândirii formelor de locuinţe pastorale în Munţii Rodnei* şi, în sfârşit, *Drumurile oierilor maramureşeni şi bucovineni spre Polonia şi Cehoslovacia.*

In mare parte, subliniază d-l M., Munţii Rodnei sunt păscuţi iraţional. Aceasta are o consecinţă: în munţii Cehoslovaciei, afirmă botanistul Scheffer, păşunea alpină, care se coseşte şi apoi se păşunează, dă rezultate mai bune faţă de a noastră. *Sângeorz* şi *Măgura* sunt singurele comune cu sistem de păşunat raţional, adică rotativ.

Păstoritul Românilor din regiune e vechiu. Iar diplome regale vorbesc despre dreptul lor de proprietate încă din *1484.* Stăpânirea munţilor de Români a atras invidia saşilor „hospites" regali şi a maramureşenilor nobili — ceea ce duce la câteva procese. Cu venirea evreilor în Maramureş, românii încep să piardă munţii. Veneticii încep prin arendare, şi d-l M., citează după *Egon,* care făcuse o anchetă, un caz în care evreii daseră foc casei unui preot, fiindcă acel „preot" îndrăsnise să ia şi el în arendă munţi. Nu putem să nu amintim, pentru a se vedea cum munţii scapă din mâinile românilor, cazul din *1932,* când evreul Werterberger Saul Leib, a cumpărat dela o româncă, Roman Ileana, 17 jug. cad. de pădure bătrână, partea ei din composesorat, cu trei mii lei!

Păstoritul s'a întins odinioară spre Cehoslovacia şi Polonia, ceea ce arată toponimia: *Tomnatecul, Măgura, Muncsel, Dialul Negru,* etc.

Numărul oilor este în creştere. Cât priveşte comercializarea, nu este prea accentuată. Evreii însă

nu numai că vând pe tot teritoriul României, dar exportă până în Palestina. Această comercializare realizează, în decurs de *60* zile, până la 50 000 lei.

Cășcăvăriile macedonene însă, realizează enorm: numai una a realizat în 1930, 200.000 lei. Este ușor de înțeles că o organizare a păstoritului poate fi de un real folos populației de acolo.

Forma colibelor este extrem de variată, ceea ce îl face pe d-l M. să distingă: Colibă mutătoare (portativă) sau cortul de primăvară, Coliba în furci, Coliba în cetori, Coliba în două fețe, Coliba de piatră, Stâna sau Coliba evreiască și Văcăriile.

La cap. V vorbește de *Schweizerei-ul*, compus din 30—40 vaci cu lapte, luate dela populația românească, plătite cu *60* lei, înmulțit cu numărul de litri de lapte la dată când sunt predate. Plata se face la sfârșit... *Stânele cușere pe fonți* aparțin tot evreilor și se formează cu oile populației românești, pentru care se dă un preț derizoriu. Autorul prezintă *Schwarzerei-ul* și *Stânele cușere, pe fonți*, drept o exploatare a celei mai sărăcite ramure a neamului: *cea maramureșeană* [1]).

Studiul, din puținele date pe care le-am redat, se dovedește a fi de o importanță deosebită pentru atâți specialiști: istorici, geografi, sociologi, etc., ceea ce îl ridică printre cele mai bune monografii de acest gen.

Dacă însă acest studiu n'ar găsi ecou acolo unde trebue, pentru ca, în urma unor mici ameliorări, propuse de autor, să se garanteze circulația în mâini românești a munților și să se rezerve exploatarea lor exclusiv populației românești din regiune, care și așa este destul de sărăcită, se va demonstra încă odată verbalismul și decorul epocii în care trăim, unde nu sunt posibile înfăptuiri nici atunci când sunt prezentate soluțiuni.

Florea Florescu

N. IORGA, OCT. GOGA, G. G. MIRONESCU, RADU DRAGNEA, etc.: *Mihail Kogălniceanu*. Ciclu de conferințe ținute la Radio-București, în Februarie 1935. Editate de Fundația Culturală Mihai Kogălniceanu, 1936.

Mihail Kogălniceanu, ne apare azi cea mai mare figură politică a secolului său. In veacul acela de sfărmare a vechilor cadre de vieață, când atâția au fost înșelați de teorii, amețiți de curentele și influențele care se ciocneau la noi, mai mult poate ca în altă parte, el a rămas complet stăpân pe sine. Un admirabil bun simț, l-a ferit de orice deformare. Nu e nimic la el care să ni se pară învechit, sau determinat de spiritul vremii, căruia e foarte greu să i te sustragi; nici măcar stilul nu se resimte, cu toată „beția de cuvinte" de care s'au lăsat seduși aproape toți contimporanii săi. Simțul lucrurilor mari și esențiale, nu l-a părăsit niciodată. A mers drept în inima problemelor, găsind în ele tot sprijinul pentru vieața noastră și luându-și tot de acolo sugestii pentru măsurile de îndreptare sau pentru directivele de viitor. Crescut în școli *străine*, el n'a crezut niciodată că poate lua de acolo material pentru gânduri și pentru fapte. Iși dădea seama că străinii nu ne vor prețui pentru măsura în care ne vom adapta culturii lor. Singura temelie, pe care vom putea sta neclintiți, siguri în fața oricăror rele voinți, este propria noastră vieață națională. De aci pasiunea cu care se îndreaptă asupra istoriei noastre, descoperind și publicând materialul letopiseților. Tot pe temelii naționale trebuia așezată și literatura. Programul Daciei și al Propășirii mergea pe acest drum. Era contra traducerilor, contra influențelor din afară, „care omoară duhul național". Și noi avem istorie, tradiții, obiceiuri, etc. Era unul dintre cei mai mari adversari ai xenomaniei vremii.

Intemeierea noastră pe propriile noastre puteri sau valori, cerea întărirea vieții noastre sociale și economice. Cu un curaj pe care abia azi îl putem aprecia, el a trecut la *secularizare* și la *expropiere*, înfruntând o mentalitate internă și o îndârjită opoziție externă (contra secularizării). Să ne gândim că nu eram decât niște țări *vasale!*

Fiul unei țări mici, Moldova, în toate preocupările sale, el îmbrățișează întreaga vieață națională, a tuturor provinciilor românești. „Chestia Basarabiei și a Bucovinei este lăsată deschisă de către divanurile ad-hoc", spunea el.

In mijlocul atâtora care crescuseră între străini, și care rămăseseră ai acestora sufletește, el reușește să dea culturii noastre un drum național. La deschiderea cursului, pe care n'a putut să-l continue, spunea, între alte lucruri mari, următoarele: „Inima mi se bate când aud rostind numele lui Alexandru cel Bun, al lui Ștefan cel Mare, al lui Mihai Viteazul. Da, d-nii mei, și nu mă rușinez a vă zice că acești bărbați pentru mine sunt mai

[1]) De multe ori, după cum am avut ocazia noi înșine să vedem, vacile coboară rebegite de frig sau atacate de lupi, așa cum s'a întâmplat în 1935, când medicul veterinar al echipei Cuhea a venit în ajutor. De notat că pentru aceasta, cu toată tânguirea Românilor, nimeni nu se simțea obligat cu nimic...

mult decât Alexandru cel Mare, decât Anibal, decât Cesar; aceştia sunt eroii lumei, pe când cei dintâiu sunt eroii patriei mele".

Publicarea conferinţelor de faţă este un prilej binevenit, căci avem nevoie de Kogălniceanu. Bunul lui simţ, dragostea lui de ţară, credinţa lui că numai prin noi vom putea să ne asigurăm o soartă, *îndrăsneala* cu care îşi afirma convingerile şi-şi înfăptuia planurile, îl fac unul dintre marii creatori ai temeliei pe care stăm azi şi de care avem nevoie în viitor. Ne mai poate fi pildă şi pentru linia dreaptă a conduitei sale în raport cu oamenii. Caracter ferm, servitor devotat al patriei, nu-l găsim niciodată nesincer, cedând sau trecând peste anumite lucruri — fie şi în vederea unui scop mare. — Şi-a păstrat până la bătrâneţe libertatea inimei, nelăsându-se dus nici de patimă, nici de prejudecăţi de clasă. El trebue să aibă în inimile noastre un loc mai larg. Când vom fi departe de sgomotul, care încă se mai aude, din jurul unor oameni sau concepţii, vom vedea atunci, că statuia, ridicată abia deunăzi, a venit prea târziu, cu mult prea în urma celei a lui Barbu Catargiu, de pildă!...

Cei nouă conferenţiari care au vorbit la radio despre personalitatea lui Kogălniceanu, înfăţişează principalele direcţii ale activităţii sale. In frunte stă d-l N. Iorga, cu cea mai bună caracterizare ce s'a făcut lui Kogălniceanu. D-l G. G. Mironescu îi caracterizează politica externă, d-l Gh. I. Brătianu a vorbit despre activitatea sa istorică, d-l prof. Moisil despre Kogălniceanu cercetător de arhive, d-l Oct. Goga despre Kogălniceanu ca pecursor al Unirii, d-l M. Cartojan despre Kogălniceanu ca literat, d-l N. Lupu despre Kogălniceanu şi ţărănimea, iar d-l N. Petraşcu se ocupă de gustul lui pentru artă. Ciclul se termină cu o caracterizare sintetică a operei lui Kogălniceanu făcută de unul dintre cei mai autorizaţi cunoscători ai săi, d-l Radu Dragnea.

Dumitru Dogaru

Farmacist general Prof. GH. GRINŢESCU, *Contribuţiuni la studiul plantelor de leac ale poporului român*, Tiparul Universul, 1936.

Constatăm cu bucurie că persoane din ce în ce mai competente se apleacă cu o dragoste din ce în ce mai vie asupra folklorului nostru etno-botanic şi farmaceutic, lucru ce trebue semnalat aici.

După *Panţu* şi *Borza*, iată că d-l general farmacist dr. Gh. Grinţescu, ne prezintă o nouă culegere de numiri populare de plante de leac, utilizate de poporul nostru.

Datele din publicaţia de faţă sunt cele mai multe noi, ca numiri populare, fiind strânse din toată ţara pe unde autorul a făcut cercetări floristice.

Suntem de aceeaşi părere cu d-sa că, dacă s'ar alcătui o hartă a distribuţiei leacurilor populare, de origine vegetală, însoţite de numirile lor populare, s'ar putea observa că ele au o repartiţie aproape generală în ţara noastră.

Din nenorocire o asemenea hartă încă nu s'a făcut, deşi ea ar fi foarte bogată în concluzii asupra unităţii limbii, asupra unităţii modului de practicare a tratamentului popular, asupra răspândirii la fel a acestui tratament, precum şi asupra distribuţiei geografice a plantelor de interes medical aproape pe întregul teritoriu românesc.

Această comoară de numiri a plantelor de leac populare, păstrate şi transmise din generaţie în generaţie, cuprinde adevărate bijuterii aflate în sânul poporului nostru.

D-l general Grinţescu, afirmă că n'are pretenţia de a fi adunat numele tuturora plantelor întrebuinţate ca leac.

Ezitarea aceasta a d-sale noi o înţelegem foarte bine, pentrucă subiectul acesta este aproape inepuizabil! De ce nu se trimet oare studenţii Facultăţii de Farmacie ca să facă asemenea culegeri de folklor etno-botanic, când mai ales astăzi au posibilitatea să lucreze în cadrul echipelor studenţeşti?

Autorul afirmă însă că, o bună parte vor fi date la iveală pe îndelete, cu staţiunea lor de creştere cu localitatea unde se practică lecuirea, precum şi cu numele lor latin.

In lucrarea prezentă d-sa dă o primă listă de 60 numiri populare de leacuri de origine vegetală, lucrate după planul de mai sus. Toate plantele de leac sunt examinate, determinate, văzute şi indentificate după numele lor ştiinţific, de d-sa.

Pe lângă felul de întrebuinţare al plantelor de leac, s'a descris aici pe scurt şi caracterele lor, pentru a fi lesne recunoscute.

Se observă că cele mai multe plante întrebuinţate ca leacuri în ţara noastră şi care se găsesc şi în alte ţări, *nu li s'a dat nicio importnţă ştiinţifică*.

Constatarea aceasta e tristă şi e cu atât mai gravă când e făcută de un specialist de talia şefului depozitului farmaceutic militar al Statului!

Căci dacă altădată se plângea de lucrul acesta un botanist de felul profesorului *Borza* dela Universitatea din Cluj — care simţea lipsa colaborării farmaciştilor, — iată că acum se plânge de acelaşi lucru un mare şi conştiincios farmacist!

Intr'adevăr, lipsesc la noi confruntările științifice ale farmaciștilor cu faptele empirice populare, lucru ce s'ar putea face atât de lesne în Facultățile noastre de farmacie, ca teze de doctorat.

Dar nu e numai atât! Amestecul științei ar explica și alte multe fapte rămase încă neexplicate până azi. De pildă se constată la poporul nostru că cele mai multe plante de leac sunt legate de credință și de vrăjitorie, întocmai ca și la poporul rus, din cauză că adevărata medicină și asistență medicală în mijlocul poporului a lipsit vreme îndelungată.

Dar se pare că tocmai grație acestei lipse, acestei nenorociri, s'a putut păstra până azi folklorul etno-botanic și farmaceutic atât de bogat la poporul român. D-l *Grințescu* este de părere că tocmai lipsa de asistență medicală a contribuit foarte mult la aplicarea în tratamentul popular a plantelor și s'au încetațenit cu multă încredere, din cauză că cele mai multe au dat rezultate bune, datorită principiilor activi conținuți în ele. Adică invers ca la popoarele mai înaintate în cultură, unde medicina și asistența medicală au luat o desvoltare științifică încă dela început, motiv pentru care tratamentul cu plantele de leac la acele popoare n'a avut sorți de izbândă într'o răspândire și desvoltare ca la poporul nostru și la cel rusesc.

Suntem de aceeași părere cu d-sa că, astăzi, când aceste plante se află de mult încetățenite în tratamentul nostru popular, e timpul ca ele să fie în fine studiate, spre a restabili adevărata lor valoare terapeutică.

Cartea d-lui general *G. Grințescu* merită a fi citită și de toate persoanele care pornesc în campania echipelor studențești și mai ales în echipa monografică a Institutului Social Român.

Prof. R. I. Călinescu

CĂRȚI DESPRE COMASARE

BULGARU, VALERIU: *Noțiunea și problema comasării în România.* Extras din Buletinul Institutului de Legislație agrară II, 1 Iași. Tipografia „Bravo", 1937.

D-l Bulgaru, profesor la Facultatea de drept din Iași, definește astfel noțiunea comasării (pag. 9):

„Comasarea reprezintă întrunirea într'un singur trup a parcelelor răzlețe, care alcătuesc unitatea juridică a patrimoniului unui singur proprietar. Această operație are, din punct de vedere juridic, caracterul unui schimb, care se face nu numai pe bază de egalitate a suprafețelor schimbate, ci în deosebi pe echivalentul de valoare a terenurilor date în schimb, cu prilejul acestei măsuri, menită să concentreze într'un singur loc parcelele fiecărui proprietar de pe zona supusă comasării.

„Scopurile și rezultatele comasării au caracter individualist; departe de a zdruncina fondul dreptului de proprietate individuală, comasarea îl întregește, îmbunătățindu-l și făcând să coincidă obiectul material al posesiunii cu unitatea juridică a patrimoniului.

„Din acest punct de vedere, nu este nicio legătură și nicio identitate între comasare și operațiunea de organizare a plugăriei în comun pe mari întinderi, efectuate peste loturile țărănești, adunate laolaltă și care este preconizată de unii, ca o soluție mântuitoare a crizei agrare".

Cu privire la problema comasării în țara noastră, d-l B. ne arată că, între 1864 și 1907, creșterea populației dimpreună cu diviziunea succesorală a loturilor foștilor clăcași în cadrul inalienabilității, a determinat scăderea mediei de suprafață a proprietății țărănești și în același timp risipirea acestor unități juridice de proprietate astfel reduse, într'o serie de bucăți tot mai mici, mai strâmte și mai depărtate unele de altele.

Intre anii 1907—1914, problema comasării a început să fie pusă în chip serios prin studiile d-lor C. Garoflid și C. Ionescu-Sisești, asupra nevoii de a însănătoși proprietatea țărănească.

Se arată, că cea mai bună garanție a conservării sociale nu poate fi obținută prin prefacerea tuturor țăranilor în proprietari mizeri, ci este necesară o selecție, care să transforme o parte din ei în proprietari deplini; iar cealaltă în salariați agricoli, de care agricultura noastră va avea nevoie în viitor, când va fi necesară schimbarea tehnicei agricole.

In urma modificării constituției, la 1917, și cu prilejul votării legii asupra arendării obligatorii a pământului expropriat, d-l Garoflid, ca ministru al

agriculturii, arăta la 7 Septemvrie 1918, într'un discurs, ţinut la Cameră, că problema agrară nu poate fi rezolvată decât printr'o regulare a proprietăţii agricole, care ar urmări, prin pământul cumpărat dela marii proprietari, comasarea şi întregirea proprietăţii parcelare.

Legea agrară din Februarie 1921, a considerat comasarea ca una din operaţiunile fundamentale ale reformei.

In capitolul XVIII, această lege desvoltă (art. 133—150), următoarele norme de aplicare ale comasării.

Lucrările pot cuprinde deodată teritoriile uneia sau a mai multor comune învecinate. Pot fi scutite de comasare terenurile situate în vatra satelor, pământul irigat, drenat sau indiguit, viile, grădinile şi livezile, precum şi proprietăţile mai mari de 100 ha, ce formează un singur trup.

Iniţiativa comasării poate fi luată de primarul comunei, de cinci proprietari interesaţi sau de Casa Centrală a împroprietăririi, şi dacă proprietarii, care deţin cel puţin 25% din suprafaţa comasabilă consimt la executarea comasării şi a lucrărilor de îmbunătăţire funciară. Casa Centrală a Improprietăririi hotărăşte în ultimă instanţă executarea lucrărilor.

Lucrările devin obligatorii pentru toţi proprietarii. Cheltuielile pentru facerea studiilor şi a proiectelor de comasare vor privi Casa Centrală a Improprietăririlor, iar acelea pentru executarea lucrărilor vor fi suportate de proprietarii interesaţi, care vor putea fi ajutaţi cu subvenţii până la 50% din costul lor sau prin acordarea de împrumuturi pe termen lung.

Aceste norme au fost aprobate de Senat, dar respinse de Camera Deputaţilor, care a înscris în lege, la art. 136, numai recunoaşterea problemei comasării, urmând ca soluţionarea ei să fie lăsată în seama unei legi speciale.

Motivele acestei atitudini au fost de oportunitate politică; formal ea a fost justificată prin declaraţia că operaţia de comasare ar fi nu numai o organizare economică, ci şi una juridică, astfel că trebuia studiat dreptul de proprietate prin instanţe judecătoreşti, după normele ce se vor prevedea în viitoarea lege de comasare.

Exemplul comasării făcute în Rusia, după legea lui Stolipin, între anii 1905—1915, fără credit funciar şi carte funduară, putea să servească de model acelora din ţara noastră, care cereau executarea în prealabil a creditului funciar ca lucrare pregătitoare a comasării.

Dar toate comisiunile prezidate de judecători, care au aplicat legea agrară, cu atâtea sacrificii băneşti din partea Statului, puteau desigur să cerceteze şi să judece concomitent şi chestiunile juridice şi de fapt rezultând din comasare, iar organele lor ar fi putut executa şi lucrările tehnice de pregătire şi de aplicare a comasării.

De asemenea aceleaşi organe puteau lucra şi la întocmirea cadastrului funciar şi la constituirea cărţilor funduare.

D-l Bulgaru constată, cu drept cuvânt, că oricâtă grabă s'a avut la elaborarea şi votarea legilor respective, operaţiunile de aplicare a reformei agrare trebuiau să dureze, după cum au şi durat un număr mare de ani. Era aşa dar cel mai prielnic timp pentru a face deodată toate aceste lucrări. S'a făcut astfel o risipă de bani şi o pierdere mare de timp, neglijându-se un prilej unic, în care, chiar fără existenţa cărţilor funduare şi a cadastrului funciar, s'ar fi putut face comasarea proprietăţii rurale. Dimpotrivă, odată înlăturată comasarea, însăşi aplicarea împroprietăririi a contribuit la sporirea parcelării prin loturi de completare, date uneori pe teritoriul comunelor vecine.

Dar, părăsirea de către Cameră a comasării a dat lovitura de moarte şi mişcării de a crea şi de a menţine lotul indivizibil, care trebuia să împiedece pierderea avantajelor obţinute pentru economia naţională prin comasare.

Au trecut 16 ani de atunci şi fărâmiţirea proprietăţii agricole a luat proporţia gravă pe care o cunoaştem. Mai mult de jumătate din conducătorii proprietăţilor mari, mijlocii şi mici, creaţi prin reforma agrară, au dispărut în tot acest timp, iar proprietăţile s'au împărţit între moştenitori. Astăzi, după datele Ministerului de Agricultură, avem ca la 3 milioane de proprietăţi mai mici de 5 ha, iar dintre acestea peste 2 milioane sunt sub 2,5 ha. D-l Bulgaru examinează mai departe dispoziţiunile cuprinse în legea pentru organizarea şi încurajarea agriculturii, ce se afla atunci în discuţia Parlamentului, cu privire la minimul indivizibil de 2,5 ha şi la comasarea proprietăţilor.

D-sa le consideră ca o reacţiune sănătoasă a factorilor legislativi în materie de rorganizare a exploatărilor agricole, recunoscând că, în situaţia de astăzi a proprietăţii rurale, nu se poate pretinde o soluţie imediată şi generală.

Legiferarea comasării oferă iniţiativei particulare un sprijin legal pentru a îmbunătăţi cu timpul structura exploatărilor mici şi mijlocii.

Acţiunea comasării trebue să fie aplicată treptat, începând cu localitatea unde condiţiunile materiale şi psihologice sunt mai favorabile şi, deci, pot oferi un exemplu convingător.

D-l Bulgaru, încheie studiul d-sale, cu următoarele concluziuni:

In epoca ce se deschide, fenomenul agrar reapare sub forma unei suprapopulări a satelor, în disproporţie cu mijloacele de trai şi cu sistemele de producţie.

Măsuri de organizare tehnică şi de profilaxie economică şi socială trebuesc luate din timp, iar comasarea înlesneşte tocmai sporirea rentei pământului şi deci, a capacităţii sale de a hrăni şi susţine o populaţie mai numeroasă.

Suntem cu .totul de acord cu constatările şi cu concluziunile d-lui profesor Bulgaru. Le-am reprodus, în rândurile de mai sus, pe cele caracteristice, spre a le aduce la cunoştinţa cetitorilor acestei reviste şi invităm pe cei ce se interesează mai de aproape de problema comasării să citească cu o deosebită atenţie lucrarea aceasta.

Au mai apărut în timpul din urmă şi alte câteva lucrări, asupra cărora atragem atenţiunea tuturor cititorilor, pe care-i interesează problema comasării prop. agricole, şi anume:

1. C. KOEFOED. *Comasarea pământurilor rurale aparţinând ţăranilor şi altor mici proprietari în Statele Europene.*

Studiul cuprinde numai puţin de 93 pagini, cu numeroase reproduceri de planuri, şi este publicat în acelaşi număr din Buletinul Institutului de Legislaţie Agrară, alături de lucrarea d-lui Prof. Bulgaru.

Autorul său a condus mulţi ani lucrări de comasare în Rusia până în ajunul războiului mondial şi în prezent se află în ţara noastră într'o călătorie de studii.

2. N. GHIULEA. *Comasarea. Intâia problemă a agriculturii române.* Biblioteca de Politică Economică şi Socială. 62, pag. 50 lei.

3. CONST. MOLDOVEANU. *Cooperaţia şi Problema Comasării Proprietăţii Ţărăneşti.* Editură proprie.

Aceste două lucrări prezintă problema comasării din punct de vedere doctrinar cu soluţionarea prin cooperaţie şi cuprind un bogat material documentar, care înlesneşte mult înţelegerea şi popularizarea problemei.

4. DR. W. HOSTER. *Die Flurregulierung, insbesondere ihre verstärkte Foederung und ihr gegenwaertiger Stand in Preussen u. Bayern* Volkswirtschaftliche Studien bei Paul Parey-Berlin.

5. EUGENE WANDERWYNCKT. *Le Remembrement parmi les ameliorations foncieres rurales.* Paris Libr. Bailliere et Fils, 400 pag. 49 Frs.

Ultimele două lucrări înfăţişează concepţia germană şi cea franceză în materie de soluţionarea comasării şi sunt foarte bine documentate.

Menţionăm cu acest prilej că după consultarea tuturor acestor lucrări, o comisiune de ingineri agronomi şi de ingineri cadastrali din Direcţia Cadastrului a redactat de curând şi a prezentat Ministerului Agriculturii spre aprobare textul regulamentului pentru aplicarea dispoziţiunilor art. 9 din legea pentru organizarea şi încurajare agriculturii, care se referă la normele pentru aplicarea comasării prop. agricole.

Chestiunea este studiată în toate detaliile ei de natură juridică şi tehnică, astfel că în curând sperăm să trecem la executarea primelor lucrări de comasare.

Ing. agr. Const. I. Ciulei

SUPRAPOPULAREA AGRICOLĂ ÎN EUROPA DE RĂSARIT

THEODOR OBERLÄNDER: *Die agrarische Überbevölkerung Polens* (Suprapopularea agricolă a Poloniei). Berlin, Volke und Reich Verlag, 1935.

Analiza întreprinsă de Oberländer, a suprapopulării agricole a Poloniei cuprinde patru capitole.

Intâiul oferă o definiţie a fenomenului suprapopulării agricole şi o descriere sumară a aspectelor pe care le ia în Europa de Răsărit (Rusia, Statele Baltice, Polonia, România, Jugoslavia şi Ungaria [1]).

Capitolul al doilea determină suprapopularea agricolă a Poloniei. Stabileşte densitatea populaţiei rurale şi determină dimensiunile suprapopulării agricole în raport cu suprafaţa tip, care face

cu putință folosirea completă a puterii de lucru a unei familii de agricultori, în diferitele ținuturi ale Poloniei (43²/₃, adică cinci milioane de activi și 3 milioane de întreținuți din întreaga populație agricolă) și în raport cu evoluția suprafețelor însămânțate cu cereale.

Capitolul trei privește posibilitățile de traiu, extindere a capacității de hrănire a agriculturii polone, în raport cu prețurile realizate de diferitele ținuturi, cu investițiile făcute, cu intensitatea producției, cu starea căilor de comunicație, cu gradul de inserare a diferitelor regiuni ale Poloniei în comerțul polon, cu politica economică și fiscală a Statului polon și în raport cu întreaga populație a Poloniei.

Capitolul al partulea stabilește remediile. Ele ar fi: 1) Scurgerea populației supranumerare prin: *a)* emigrări; *b)* emigrări sezonale; *c)* colonizare internă; 2) ridicarea capacității de a da de lucru a agriculturii prin *a)* intensivarea producției agricole; *b)* industriale și 3) prin diviziune internațională a muncii.

Aceasta din urmă îi pare lui Oberländer adevărata soluție, care să facă față și lipsei de capital a Poloniei și a celorlaltte State ale Europei răsăritene. In loc de a se aproviziona de peste Ocean cu cereale, Statele Europei centrale și de Apus ar trebui să le ajute pe cele din Europa de Răsărit să facă față suprapopulației lor agricole printr'o mai bună exploatare a posibilităților (intensivarea agriculturii industrialifere). Căci în lipsa unui atare ajutor ele vor ajunge toate pe urmele Rusiei: la revoluții și colectivizări. *A. G.*

PAVEL MASLOV: *Perenaselenie russcoi derevni. (Suprapopularea satului rus). Editura de Stat,* Moscova-Leningrad, 1930.

Un studiu pătruns de doctrină marxistă și foarte documentat, în care autorul analizează suprapopularea satului rusesc, în următoarele 3 capitole: 1) Suprapopularea în mediul capitalist nedesvoltat; 2) Natura socială a suprapopulării agricole, unde arată cărei pături sociale i se datorește suprapopulația și 3) Condițiunile în care suprapopularea ar putea să fie lichidată.

In capitolul întâiu, autorul deosebește suprapopularea agricolă în țările cu regimul capitalist nedesvoltat, de suprapopularea în țările cu regimul capitalist desvoltat, ultimul reducându-se la crearea armatei de rezervă în orașe.

Suprapopularea în țările cu regimul capitalist nedesvoltat este caracterizată prin faptul că orașele nu sunt în stare (fie din cauza suprasaturării pieții, fie din cauza lipsei pieții de munca), să absoarbă mâinile de lucru supranumerare, astfel în loc de crearea armatei de proletari, se creează armata de pauperi, care, deși fiind lipsiți de mijloace de producție, nu pot închiria brațele lor din cauza lipsei de cerere. Suprapopularea sătească se desvoltă din cauza diferențierii de clasă, care sărăcește straturile de jos ale țărănimii, și este caracterizată printr'un șir de simptome dintre care cele mai însemnate sunt: salariile mici, prețurile de arenda mari, emigrările, etc.

Suprapopularea poate fi definită ca un surplus de populație sătească, față de teritoriul agricol utilizabil. Acest surplus este relativ, în deosebire de cel absolut care ar avea loc atunci când s'ar exploata rațional întreg teritoriul agricol, scoțând maximum de beneficiu.

Autorul arată că în literatura rusă există două metode pentru a evalua surplusul de populație, cea care pleacă dela muncă (se stabilește numărul orelor de muncă, necesar prelucrării pământului) și cea care pleacă dela consumație, cu ajutorul căreia se poate calcula numărul populației care poate fi hrănită pe o suprafață dată. Dupa ce trece în revistă multiplele rezultate la care au ajuns cercetătorii ruși, în calcularea surplusului de populație, îi critică fiindcă ei n'au cercetat păturile sociale, care pot alimenta armata populației supranumerare.

Aceasta ar fi pricina pentru care ei nu pot da soluții.

In capitolul 2, autorul încearcă să determine, care anume categorie socială, are rolul de sursă a suprapopulării. Cercetările sale se bazează pe datele statistice oficiale, care se referă la câteva ținuturi din diferitele provincii ale U. R. S. S.

Analizează metodele care stau la dispoziție, pentru rezolvarea problemei.

Intâia (cea mai puțin satisfăcătoare), constă în distribuția populației după numărul membrilor de familie în raport cu suprafețele însămânțate, cu procentul locuitorilor și vârsta productivă, etc. Considerând, după metoda muncii, că un muncitor nu poate să cultive decât o suprafață determinată, găsește surplusul populației. Metoda aceasta nu este mulțumitoare, deoarece, nu întreaga populație sătească se ocupă cu agricultura și pentrucă în afară de această, nu ține în seamă puterea economică a gospodăriei, nici înfățișarea ei socială.

In metoda a doua, autorul clasifică toate gospodăriile după numărul uneltelor agricole și după

mijloacele de producţie. După această metodă, surplusul de populaţie e constituit de grupele lipsite de inventar, sau având un inventar insuficient faţă de marimea familiei. Dar nici această metodă nu este perfectă, deoarece, cu ajutorul ei se poate analiza numai populaţia agricolă, dar nu întreaga populaţie satească.

Metoda a treia clasifică populaţia după cum trăeşte într'unul sau aitul din următoarele 5 tipuri sociale: 1) In gospodării care angajează muncitori, sau gospodarii care posedă întreprinderi comerciale sau industriale; 2) In gospodării, care se ocupă cu meseria sau fac industrie casnică; 3) In gospodării de muncitori industriali; 4) In gospodarii de muncitori agricoli; 5) In gospodarii, care se ocupă exclusiv cu agricultura, fară să angajeze lucrători, şi fără ca membrii ei să fie angajaţi în altă parte.

Sursa surplusului de populaţie o constitue tipul al 5-lea, care e te un tip de gospodărie închisa. In afară de acest tip şi tipul al 4-lea alimentează armata pauperilor. Cu ajutorul acestei metode se poate găsi pătura socială, care este sursa surplusului de populaţie, însă nu se poate stabili cantitatea acestui surplus.

In metoda a patra, autorul clasifică toate gospodariile din grupa a cincea, în raport cu inventarul agricol. Ca să le determine pe acelea care, nefiind în deajuns de prevăzute, cu mijloace de producţie, servesc drept sursă suprapopulării. „Lipsa uneltelor şi a mijloacelor de producţie, în condiţiunile neputinţei de a ieşi din limitele gospodariei, conţine suprapopularea agricolă veritabilă, care alimentează cadrele puterii de muncă, fară nicio legătură cu pământul" (pag. 75).

Aceste gospodării, pe care le numeşte „gospodarii-focare", sunt caracterizate prin lipsa de animale domestice, prin suprafaţa agricolă redusă, prin preferinţa pentru culturile de consumaţie, prin depărtarea loturilor de locuinţă, etc.

Procentul acestor gospodării variază în diferitele ţinuturi ale Rusiei, după datele pe care le posedă între 9% şi 60%.

In capitolul III, autorul arată diferitele măsuri care ar putea să fie luate pentru lichidarea suprapopularii. Le împarte în măsuri externe şi în măsuri radicale. Ca măsuri externe, socoteşte crearea industriei casnice, colonizările şi emigrările. (După datele sovietice, Extremul-orient, Siberia, Cazacstan şi Regiunea Volgii, ar putea absorbi 6 milioane de locuitori). Măsura radicală ar consta în distrugerea sursei care dă suprapopulaţia agricolă, prin înzestrarea „gospodăriilor-focare", cu inventar agricol, organizare cooperativă, colectivizare. (Cartea a apărut în 1930). O altă soluţie ar fi îmbunătăţirea rentabilităţii gospodăriilor agricole, care ar putea să fie rezolvată prin intensificarea agriculturii, prin introducerea culturilor mai rentabile, care cer mai multă muncă, prin crearea industriilor săteşti, care să facă posibilă cultura plantelor industriale. (Fabrici de zahăr, de uleiuri, etc.). Repartizarea mai raţională a loturilor individuale (comasarea proprietăţilor agricole) poate prilejui şi ea o îmbunătăţire a situaţiei acestor gospodării.

I. M

In zilele de 5 şi 6 Iulie, are loc la Paris, *Conferinţa internaţională de ştiinţe sociale*, organizată de Centrul de studii de politică externă în colaborare cu Consiliul universitar pentru cercetări sociale şi cu Centrul de documentare socială al Şcoalei normale superioare. Profesorul Gusti va face la această conferinţă două comunicări. Una despre *Situaţia ştiinţelor sociale în România*. Alta despre *Sociologie şi ştiinţele sociale*.

Ne-am propus să atragem, în numărul acesta al Sociologiei româneşti, atenţia celor ce întreprind cercetări sociologice, asupra numeroaselor probleme, pe care le pune *nevoia*, tot mai resimţită a unei *informaţii temeinice asupra Românilor de peste graniţe şi asupra Statelor vecine*.

Iniţiativa aceasta a găsit multă înţelegere. D-l *Andrei Popovici*, unul din conducătorii de după războiu ai Legaţiei din Washington a Regatului românesc, ne-a oferit spre tipărire, conferinţa despre prefacerile prin care au trecut Românii din America, în anii din urmă, pe care a ţinut-o în Mai, în câteva oraşe din Ardeal. D-l *F. Chalmers Wright*, directorul Centrului de Inalte Studii Internaţionale, de pe lângă Institutul Social Român, ne-a dat o înfaţişare a modului de organizare a Centrelor de documentare asupra reglementării raporturilor dintre State, care pot oferi sugestii utile şi pentru organizarea unor Centre de documentare asupra Românilor din străinătate şi a realităţii sociale a Statelor străine. Prins de unele lucrări ale Institutului Central de Statistică, d-l Dr. Sabin Manuilă a trebuit să amâne redactarea prezentării *situaţiei demografice a Românilor de peste graniţă*, pe care a acceptat să o facă pentru „Sociologia Românească".

Vom fi bucuroşi să publicăm de acum încolo, în Sociologia românească studii teoretice şi cercetări concrete asupra Românilor de peste hotare şi a Statelor cu care suntem în raporturi.

•

Am cerut unor colaboratori ai noştri să recenzeze cele *două scrieri, care cuprind analiza cea mai perspicace a fenomenului suprapopulării agricole*, specific întregii Europe de Răsărit. Publicăm dările de seamă asupra acestor scrieri cu intenţia de a sugera cercetarea temeinică a suprapopulării satelor româneşti. Fenomenul acesta determinat de sporul vertiginos al populaţiei noastre rurale (de 12 milioane în 1920, ea cifra 15,5 milioane, la sfârşitul lui 1935) este motorul prea puţin luat în seamă al creşterii oraşelor noastre şi al industrializării României şi argumentul pentru care aceste transformări trebuesc privite, ca neaparat necesare. Deabia pornind dela aprehenziunea limpede a acestui caracter dominant al structurii noastre sociale, se pot preciza liniile directoare ale politicii interne a României în epoca Regelui Carol II. Suprapopularea aceasta a satelor ne cere deoparte intensivarea agriculturii, de alta creearea de posibilităţi de trai suplimentare prin industrializare. Iar pacea socială a ţării impune ca intensivarea agriculturii să se facă fără scăderea în regimul latifundiilo şi ca industrializarea şi urbanizarea să fie realizata cu evitarea dezbinării, care s'a produs în Occident, între „proletari" şi „capitalişti". Dacă vom lăsa anii să treacă, fără să atacăm cu hotărîre această problemă, pauperizarea satelor noastre va lua forme grave şi va atrage după sine stagnarea biologică şi slăbirea prin lupte intestine a neamului nostru.

Adam Smith în româneşte. Totdeauna am susţinut necesitatea traducerilor, mai ales din limbile mai puţin accesibile, ca l. engleză şi l. germană. După o perioadă de cultură intelectuală superficială în care ne-am adresat istoriilor de doctrine, se impune acum să ne adresam direct izvoarelor. Nimeni nu poate susţine că stăpâneşte un domeniu ştiinţific dacă n'a citit şi n'a studiat textele marilor înaintaşi. Pentru economia politică şi în genere pentru ştiinţele sociale opera lui *Adam Smith* este dintre cele mai însemnate. Totuşi până acum foarte puţini au putut-o consulta, întrucât limba engleză nu este cunoscută nici chiar tuturor oamenilor de ştiinţă. De aceea socotim ca o dată însemnată în desvoltarea ştiinţelor sociale dela noi traducerea cărţii *„Avuţia Naţiunilor"*, prezentată în Editura Bucovina (1934 şi 1935) de distinsul economist, d-l *Al. Hallunga*. Ca om de specialitate şi bun cunoscător al limbii engleze, d-sa a reuşit să dea o traducere serioasă. Datorită d-sale economiştii şi sociologii români vor avea la îndemână o operă ştiinţifică de o valoare nepieritoare. *T. H.*

Bibliografia italiană prezintă numeroase lucrări de sociologie, care apar grupate în primul rând în jurul problemelor actuale ale Statului fascist şi ale corporativismului. Concentrarea preocupărilor de gândire în jurul şi spre ilustrarea fascismului — observabile în cele mai deosebite domenii ale scrisului italian de azi, în filosofie ca şi în critica literară — apare şi în sociologie ca o tratare a problemelor celor mai generale din perspectiva sistemului politic actual. Este o aplecare asupra aspectelor actualului, deosebit de preţioasă pentru sociologie, întrucât înseamnă o sinceră voinţă de verificarea unor programe şi, în tot cazul, o sumă de date noi ce ni se oferă.

In seria colecţiei de „manuale tehnice şi ştiinţifice", care apare la Florenţa, întâlnim spre pildă cartea lui Giuseppe Antonelli, directorul Institutului agrar din Cremona: *Economia rurală* (Firenze, Ofiria editrice, 1936, pp. 459). Volumul cuprinde un material bogat, care într'o primă parte priveşte chestiunile esenţiale ale economiei politice, oprindu-se apoi asupra economiei rurale, în liniile căreia studiază „întreprinderea agrară" în elementele ei alcătuitoare, în valoarea economică şi in situaţia ei faţă de mediul social-economic. Punctul central îl formează însă în fiecare capitol expunerea posibilitaţilor noi de muncă pe care le oferă Statul fascist; este vorba în primul rând de chestiunea ameliorării terenurilor de cultură, ameliorari al căror plan înseamnă o operă de adevărată politică rurala; este vorba apoi de salarizarea muncitorului agricol în cuprinsul organizaţiei corporative, de cercetarea raporturilor dintre agricultură şi cooperaţie, însfârşit de impunerile agrare şi de muncă agricolă în organizaţia corporativă şi sindicala. Volumul merită astfel să fie semnalat ca un exemplu al acelor studii de sociologie italiană contemporane care, cercetând aspectele cele mai apropiate şi mai necesare în cuprinsul Statului, privesc soluţionarea problemelor ce se impun în liniile sistemului politic actual.

Cu privire la problema vieţii rurale, *centrul naţional de informaţii bibliografice* dela Roma ne semnalează încă următoarele lucrări apărute în aceşti ultimi ani:

Istituto nazionale di economia agraria. Rapporti fra proprietà, impresa e mano d'opera nell' agricultura italiana; Milano, Treves (este vorba de o serie de volume care se publică din 1929, prezentând date cu privire la fiecare regiune a Italiei).

Federazione Enti mutui assicurazioni infortuni agricoli. Ai noştri contadini.

Per la prevezioni degli infortuni agricoli; Roma 1934.

Agricoltura e agricoltori in Regime fascista; Roma, 1935.

Instituto nazionale di economia agraria. Monografie di famiglie agricole (este o serie de volume ce se publică din 1930, prezentând vieaţa rurală în diferitele provincii ale Italiei).

Luigi Pagani. Scorci di vita agraria italiana; Venezia, 1932.

Benito Mussolini. L'Agricultura ei rurali; Roma, 1931.

Francesco Coletti. La popolazione rurale in Italia ei suoi caratteri demografici, psicologici e sociali; Piacenza, 1925.

A. Serpieri. Lo stato fascista e i rurali; Milano, 1935.

A. Bajocco. Il fascismo la terra ei contadini; Torino, Paravia, 1936.

Cu privire specială la problema demografică, notăm:

E. Menna, Le providenze del Regime fascista per la battaglia demografica in Italia. Leggi decreti, circolari, istruzioni, note e richiami; Como, 1936.

Cu privire la domenii diverse ale vieţii sociale a Italiei de azi, ni se semnalează următoarele:

L'Italia nelle sue opere assistenziali; Milano, 1933, pp. 973.

La Nouva Italia. Dizionario amministrativo, statistico, industriale, commerciale dei Comuni del Regno; Milano, 2 vol.

Ordinamenti e gerarchie d'Italia. Guida amministrativa ed economica; Milano, 1934.

Enrico Vecchia. Ruralizzazione e urbanesimo; osservazioni medico-sociali; Torino, 1935.

Indicăm de asemenea câteva din periodicele mai însemnate:

Terra e lavoro Organizzazione e disciplina del lavoro in agricultura.

L'Assitenza sociale agricola. Rivista mensile di infortunistica e assitenza sociale; Roma, 1928.

Difesa sociale. Rivista mensile dell' Istituto Italiano di igiena, preovidenza ed assitenza sociale; Roma, 1922.

L'Assitenza sociale. Rivista mensile di dottrina e giurisprudenza echita dal Patronato Nazionale per l'Assistenza sociale; Roma, 1927.

Rivista internazionale di scienze sociali e discipline ausiliarie; Roma, 1893.

N. FAÇON.